86.

L. II. 113

Lib Holly Ref S Pa-
tah dono Rev Herzog

Räth 86.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ.

AZ ANGLIAI, SCOTIAI, FRANCIAI ES HIBERNIA

ELSÖ JACOB KIRALYNAC, AZ IGAZ HITNEC OTALMAzojanac, &c. Fia tanitásáér irtt

KIRALYI AJANDEKA:

Mellyet

Az Nemes Magyar és Erdély Országhi Keresztyén Fejedelmeknec, Uraknac, Nemes rendeknec, &c. kedvökért, Magyar nyelvre forditott

SZEPSI KOROTZ GEÖRGY.

Ennec végében adattanac három rendbéli Epitaphiomoc.

1612.

Oppenhemiumbā Nyomtatta Galler Hie-

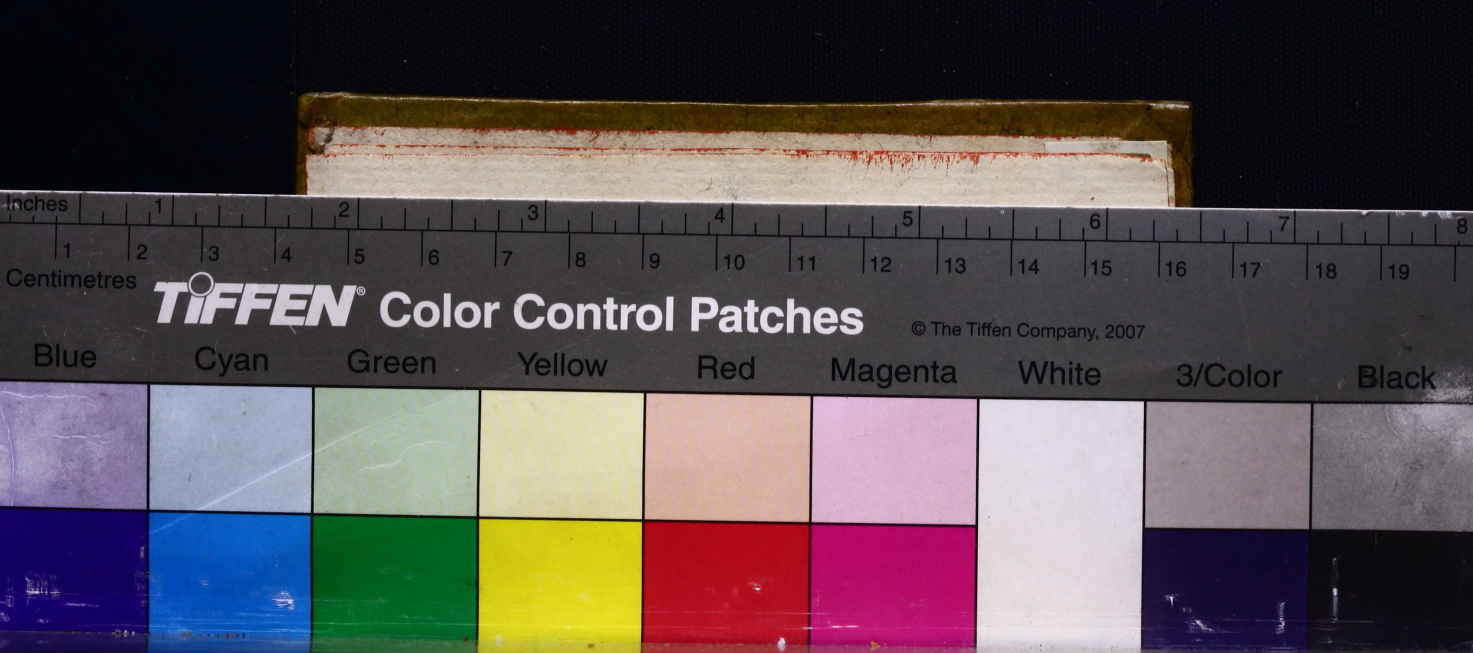
Inches
Centimetres
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

Nikolae S. Patak.

Az Tekintetes es Nagyſagos
URfinac

DRUGETH

HOMONNAI ISTVANNAC:

Az üdvözült bodogh emlekezetü
T. és N.

GROFF DRUGETH

HOMONNAI BALINTNAC,

Magyar Orſzág Birajánac,
Király Urunc ő felsége hü Tanachoſſanac,
Zemplin, Máramaros, és Huſzt Warmegyéknec
fö Iſpannyánac, Hazajánac javára igyekezö
URnac, és az igaz kereztyéni hitnec
ſerény otalmazojánac, &c.

EGGYETLENEGY ŐRŐKÖS FIANAC.

Iſtentöl kegyelmet és hoſzſzu ideig tartó bodogh életet kevannoc.

AZ NAGY Iſtennec ſoc ezer ajandéki közöt, Te kintetes és Nagyságos Uram, nem utolsób ezis, mikor az kereztyén Iſtenfelö URfiac; hires neves és böchülletes emlekezettel tündöklö ſ-öröcké virágzó Attyáktól véſſic az öélteknec èrèdetit (kiknec rendek közzé Ngodat

)(2 meltán

R 2002-2003
RÁTH GYÖRGY KÖNYVTÁRA
M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Nikolae S. Patak.

Az Tekintetes es Nagyſagos
URfinac

DRUGETH

HOMONNAI ISTVANNAC:

Az üdvözült bodogh emlekezetü
T. és N.

GROFF DRUGETH

HOMONNAI BALINTNAC,

Magyar Orſzág Birajánac,
Király Urunc ő felsége hü Tanachoſſanac,
Zemplin, Máramaros, és Huſzt Warmegyéknec
fö Iſpannyánac, Hazajánac javára igyekezö
URnac, és az igaz kereztyéni hitnec
ſerény otalmazojánac, &c.

EGGYETLENEGY ŐRŐKÖS FIANAC.

Iſtentöl kegyelmet és hoſzſzu ideig tartó bodogh életet kevannoc.

AZ NAGY Iſtennec ſoc èzer ajandéki közöt, Te kintetes és Nagyságos Uram, nem utolsób ezis, mikor az kereztyén Iſtenfelö URfiac; hires neves és böchülletes emlekezettel tündöklö ſ-öröcké virágzó Attyáktól véſſic az öélteknec èrèdetit (kiknec rendek közzé Ngodat

)(2 meltán

meltán ſamlalom) az kic ez világra ſület tetvén, az eggyügyü kőz Népre az ő Attya gondviſeléſeket nem külömben ki ſoktác terjeſteni: az miképen az fejüncfőlőt forgó fényes Nap az ő fenyeſſegével eggyütt meleghitő erejét, ſünetlen mindenecke ſokta közleni. Mellyen meltó hogy nem chac magoc örüllyőnec ez ő méltoságos állapattyokon, de minden reden levő Emberekis ez illyeténekért ſübéli ſünetlen könyörgéſſel és haláadaſſal tartoznac, az felséges mindenható Iſtennec. Mert bizonnyára ſemmi nem egyéb az hü, és igaz tiztiben el járó, ſ- Hazája meg maradasára törekődő Fejedelem, minden egyéb rendbeli hü Magiſtratuſſal eggyüt, â mint amaz ſententiackal bőves Seneca tanit: hanem az közönséges kőſségnec éltető lelke, és oly megh maradasára ſereztetőt erős láncza, és kőtele, mellyel az Polgari tarſaſágh egymashoz őſſve chatoltatic; ennekfélette oly éltető eghè, mellyel ſoc èzèr Emberec, be ſiván, élnec, kiktől ha megh foſtatic az együgyü kőſség, prædajul és ragadomanyul hagyatván az ő rea aſitozodó Farkaſoknac és Oroſlanoknac, meghſaggattatic, és tellyeſséggel el puſtól. Ezekre pedigh az ſükséges tiſteknec hiven el viſelésére ſemmi inkab elő nem ſegetheti az Fejedelmeket és Urakat, az Iſtennec oranként ſegetségől, hivása után; az ſép deaki tudomanyoknál; az mely veghre, az reghi hatalmas Urac, Fejedelmec, fiokat hü, és tiſta életü, tudós Tanitó Meſterec kezében ſoktác bizni, idejekoran pedigh idegen Orſagokbannis jó gondviſelés alat el

bocha-

bochatani, hogy ecképen az egy igaz Isteni félelemben, és az haſznos tudományoknac tanolasában, ôket ugy fôl ôltôztetnéc hogy nem külômben fénlene és tündôkôlne ô bennec az haſznos deáksággal megh ékesitetet ſzép nemeſséghec, â mint â fenyes fejér ezüſt tálat az ſzep arany almác megh ſoktác ékeſſiteni.

Ez veghre regenten az ſzent Davïd Király és Prophetais, minec elôtte az ô fiara az bôlcz Salamonra bizná Orſzaganac gondgyát, hiven, és igazán tanitattya; hogy ez tanusaga által, nem chac az Polgári tarſaságot, chēdeſz és bekeſséges allapatbā tarthatná megh: de mégh az igaz Isteni tiztelet ôtis az mely véghre ez vilaghra terētetett tünc, az ô alatta való népè kôzôt chupán chac az ô Isteni felsége kevansága ſzerént maculanélkül meg tartaná, s'meg tartatna. Valaztotta azért ô mellé amaz nag' Meſter â Nathán Prophetát: â ki az Isteni tizteletre ſzolgalo tanitáſſal eggyüt, kétségnélkül mindenfélè bôlcz tudomanra, és â kôſségnec igazgatasára tartozó tanóſagokrais vezérlôtte ôtet: Mivelhogy nem chac Tanitóc voltanac az ô Teſtamentomban az Prophetác, de mégh az békeségre, és hadakra tartozó tanachoknac igazgatojis.

Semmi kétségünc ninch ebbennis, hogy ezen ékes tudomanyockal megh nem volt volna ekeſſitetvén, amaz Magyaroc élteig tartó jó hirünevü Hunyadi Mathyás Királyis, az ki Magyar orſzágnac hü gondviſelô Attyánac ôrôcké meltán mōdathatic édes hazaja megh maradáſa kedveért veghben vit chelekedetire nézve: ki mikor Panno-

niat nag'hatalommal birná, Asia, és Europa, az egész vilagnac fél részében lévő Fejedelmeckel eggyüt, minthatalmas és erős hadviselő Fejedelmet, féltec és rettegtec, mely Magyar Orszagnac bodog emlekezetü Királya, olly igen gerjedezet â szép deáki tudomanyoknac Orszagükban való plantalgatasán, megélekezvén amaz Görögöktől reác terjet igaz mondás felől: kic, *az ékes tudomanyokat, és â szép mesterségeket, mindé jóknac ki folyó kút fejenec* mondottac lenni: hogy â tudós széptudomanyoknac Tanitóit, messzünnen való Orszagokbólis ezen Magyar Orszagban hivatvá soc jó tetemenyivel ékesgette, hog' ezec által â Nemes Magyar nemzetis, azon szép tudomanyokbá epületet vévén, â mely az győzedelmes hadakozasockal méltan nemessitetet czimerekben tündökölne, ezen szép tudomanyokbánis ne lenne minden egyéb nemzetségec közot sinten legh utolsób: Es veghre nagy kinchel, külömbkülömb Orszagokból, az soc szép könyveketis, az megh holt Mestereknec élő tanitasokat Könytartáházában bőseggel be takartatta, mellyeknec neminemü maradéki megh es maji naponnis megh tartatnac az reghi jó Budaban az Magyar Orszaghi Kiralynac ackori lakó helyeben az mi somszéd ellenseginktől. Ez az Király volt az, az kinec noha Udvara rakva volt főfő Hadviselő, és egyéb gondviselő erős Embereckel, kiknec hü szolgalattyoc által, az alatta való kőséget, tiszti szerént szép chendességben tartatta, éltette, oltalmazta; mindazaltal az ő Népéhez való buzgo szeretiből indiatván, nagy gyakortá az vadaszásközben az

ő Udvara

ő Udvara Népétől ſanſandéckal el tavozván az eggyügyü paraſt Embereknec úſólan fejéritőt füſtős házokban be térni nem átallot; és igy az eggyügyü köz Népnec értelmét, az Királnac és Tiſztviſeloinec rejájokvalo gondviſeleſec, és tiſztekben hatramaradáſoc felől (kic az mi ſivőkőn vagyon el nem ſoktác palaſtolni) illyenképpen ſokta valóban megh viſgálni: ugyannyéra hogy ez ő eſes czelekedetè által az miben vagy magha, vagy az alatta való Tiztviſelőc hivatallyoknac megh nem feleltenec, ez ő ſerény gondviſelésével eſében véven, minden dolgokat édes Nemzeténec megh maradasára rendelt.

De az miképpen hogy minden rendbeli Emberec után, azonképen ez fölső renden levő Urac, Fejedelmec utannis, eyjel nappal ólálkodic amaz emberi nemzetnec ellenſége, az pokolbéli Satan, ugy annyéra, hogy mégh az nagy Urac, erős Fejedelmec, és hatalmas Királyoc palotajitis megh ſokta kerülni, és ſarkállani, ki minden igyekézetivel azon vagyon, hogy az ő iſſonyá vétkeckél eggyüt megh ázott konkolyát, az hizelkedéſeknec, tiſztátalan gyönyörüſégeknec, telhetetlen tobzodáſoknac, fel gerjedet haragnac, és egyéb effféle ſamtalan illetlen czelekedeteknec ſinès pohárában, az effeléken kapdosóknac, illyetén akalmatoſsággal ſivőkben hertelenséggel be önche, mely tiſztátalan, és terméken konkolyoc, minemü veſedelmes gyümölczőket ſerezzenec azoknac ſivőkben, elmejekben, az mindeneknél nyilván vagyon. Az illyetén el vetemedet elméc gya-

lazatnac és ſolgai allapatnac ſoktác azt itelni (meltó bóczüllet és tiſteſség adaſséc minden bóczüllendő Hazánc Gondviſelőinec) mikor az ő körülöttőc hiven ſolgaló Tanachoſſac az joſſagos tſelekedeteknec igyenes utainac nyomdoſasára, és az ő hozzájoc illetlen vétkeknec eltavoztatasára, tiſtec ſérent sérkengetic őket; Innen vagyō azis hog' az előttőc panaſolkodó, és ſükségekben eſedőző ſegény Jobbagyokatis, nagy kedvetlenől, haragos tekinteteckel, konkolyos ſemeckel, őſſve ſődőt homlockal, el ſoktác előc üzni, kergetni: mely tſelekedeteckel mennyire keſerichéc meg az ſegén' eggyügyü kőſséget, könnyen meg itelheti mindē. Nē illyetén Fejedelmi tiſtre ſerkengette reghen Chriſtus Urunc ſületéſe utan D. XXXIV. eſtendőc táyjan az Agapetus az Juſtinianus Fejedelmet, a maz Görögül irt Királyi levelében; melynec ötvenedic versét illyenképpen forditotta egy fő Ember Herbornaban ez minap deákúl: *Eos Seremſime Rex impenſiùs ama, qui ſupplices à te beneficia petunt, quàm qui munera tibi offerre contendunt. Nam his quidem debitor referendæ gratiæ conſtitueris: illi verò Deum tibi debitorem efficiunt, qui ſibi accepta fert, quæ in illos collata fuerint beneficia, & tuum pietatis humanitatisq; propoſitum largis remunerationibus compenſat.* Az az: Felséges Király azokat ſereſſed inkáb az kic te tőled ségetséget varnac, hogy nem mint az kic tégedet ajandekoznac. Mert az kiktől az ajandékot el véſſed, azoknac adóſſa teſſed magadat, de az ſükőlkődőc az Iſtenre harittyác az megh fizetéſt, az ki magánac tulaidonit-

laydonittya azt az jo tetemént, az mellyet az ockal czelekeſſel; és az te kegyes indolatodból ſzármazot chelekedetedet ſocképpen meg fizeti te néked. De miert faradúnc efféle inteſekért maſuvá holot az ſzent iráſnac bőséges tárhazában, mint egyéb kereſztyeni chelekedetekre acképpen az Fejedelmec intetteſekreis bőséges és gyönyörüséges oſztnozó ſententiákat találunc? Az bölcz Sálamon Király nem egyebet jélent amaz ő ſzép mondasával: *Az kegyelmeſség és az igaſſag mégh őrzic az Királt, és megh erőſziti irgalmaſſagh által az ő ſzékit.* Prov. 20. 28.

Vallyons michoda inditotta erre mind az Agapéuſt ſ. mind pedigh az reghi Görög Iſocrateſt, Xenophont, Plutarchuſt, és az tőb főfő Deác Embereketis, hog' â Fejedelmeknec, és az Gondviſelőknec tiſztec felől könyveket irnánac? Bizonyara nem egyéb hanem hog' őket az ő reájoc bizattatot tiſztre fel ſerkenthetnéc: Ezen dolog inditotta eztis â fegyhetetlen életü mi üdönkbeli Salamont, az Angliai ELSŐ JACOB Királt hogy az ő első ſzülőt fianac oktataſaért, ez kevés beſzédü, de haſznos bő ertelmü harom kis könyveczkejit, maga kezével és elmejevel, jo idején tanoſagul le irna; mely diczeretes chelekedetivel ez hatalmas Kiraly Fiához való Attyai indulattyát, ſzép tanitasával jelenti. Kiaz Fejedelemnec főbbic tiſztit, mely mindeneknec előtte az Iſtenre néz, minemü éles elmével irja megh az első könyv arrol bizonságot teſſen: Az maſodikban az ő alatta valokra tartozo gondviſeléſnec, és bodogól való igazgattatáſnac formaját ſzintè uyjal mutattya: Ve-

gezetre az köz és elegy chelekedeteknec módgyát az karmadic könyben (mellyeket az Görögöc τὰ ἀδιάφορα az Deakoc Actiones indifferentes neveznec) mely eſſen adgya az ö ſzerelmes Fianac eleiben nyilván megh tecchic; ahol az mértékletes ételrül és italrül, az hivolkodáſnac eltavoztatasárol, az joſzagos chelekedeteknec ösvenyînec ſzünetlen nyomdoſasárol, ſzép királyî intéſeckel, józanon emlekezic, az felhaborodot ſzübéli indulatoknac le chēdeſſitésére, és egy ſummaban, az Kereſztyéni életre, az igaz Királyî és Fejedelmi tiſzrè, igyenès kapút, és útat nyît; mely Királnac, elméjét, bölczeséget, és Kereſztyéni, dicséretes életét, magától irt ſzép Deák könyvei hirdetic és prædikallyac egéſz Europában: Ezeket bö beſzeddel elö ſzamlalnom nem itélem ſzükſegeſnec, hogy amaz Magyaroc közönséges mondasát ez oc adaſommal valakitöl ne hallyam: *Az jó Bor chegernelkulis és ſzokot kelni*: Ne itely mindazaltal ez könyv felöl ugy, ammiképpen az Poëta amaz ſokat igherö tituluſu, de kitſin haſonnal rakodot uſuſu könyvec felöl ſzollot ecképpen:

Splendida ſæpè rudem divēdunt nomina librum
Materia titulo ſplendidiore ſua.

De söt inkáb higyed el, ê negy igét ez kis könyv felöl magadban.

Res liber intus habet: Az az:
Az mit ez könyv magha felöl
Ighért: azt talalod belöl.

Hogy azért beſzédemet viſzont azon célra függeſzſzem az melyröl neminemüképpen eltavozni lattatom; Nem elegtelen okoc

koc kenſeritettenec erre engemet, hogy ez hatalmas Királnac â mi nyelvünkre forditot ſép könyveczkéjet Nagvſagodnac dedicalnam, ajanlanam, melynec haſznós voltát latván, mind az Nemetec, Galluſoc, Belgác, és az némes Deákokis Angliai nyelvről ſaját nyelvekre forditottac: Kivalképpen való fób oc ez én czelekedetemben öztönözöt engemet az Ngd. üdvözült boldog emlekezetü édes Attyánac; az Keretyen, jó hirü nevü *félséges Kis Marini* BOCHKAI ISTVANNAC *Magyar és Erdély Oyſzaghi Fejedelemnec, Székelec Iſpannyánac, &c.* Fejedelésége idejében, Caſsán hozzám jelentet kivalképpen való jó akarattya, ahol ſoc Nemes, és diczeretes ertelmü Iffjackal eggyüt, édes Hazánc ſzabadságánac helyére allatasánac idején azon Felséges Fejedelem fenyés Udvarában pénánkal, és elménkel, tehetſegünc ſzérent hiven ſzolgalván; én hozzamis azoc közöt utolsóhoz, nem kitſin jó teteményet nyuytotta; melyről el feletkeznem igen diztelen és illetlen dolognac látſot vólna: Ehöz jaróltanac más nem megh vethetö okokis, mellyec ezen én ſzandékomban engemet elögyamolitottanac; tudnia illic az Tekintetes és Nagyságos udvozült GROFF MAGOCHI FERENCZNEC, *Beregh és Thorna varmegyeknec fö Iſpannyanac,* &c. nekem bökezö kegyelmes Uramnac, Patronuſſomnac, Ngodhoz életében való hüséges Atyai Futorsága ſ-gondviſeléſe, az ki ez minap az Nagyságod édes Attyanac ſzomoru halala után két egeſz eſztendöckel, az meg bodogitatot lelkec közze ſzamlaltatot,

laltatot, mely Kereſtyén boldog emlekezetü Ur, ammiképpen magais Ngodnac javára, és elömenetelire igyekezet, acképpen hozzá tartozókatis ezen jó pelda adasával az Ngodhoz való hüségre ſerkengetet. Vegezetre ezen én ſandékomban batoritottac engemet az én kegyelmes Uram, Patronuſſom jambor hü ſolgáji, Iró Deáki, *Szepſi Iſtvan*, és *Erdö-Benyei Matthyás* Uraim, kiket tökélletes baratságbol ſármazot böczüllettel nevezec ez alkalmatoſsággal, mikor közönségeſſen effele dologra intenénec az én utraindoláſomnac idején nagy baratságoſſan. Ezt azért az kis deáki ajandehochkát mellyet immaron, az en jó hiru, nevü Uram, Patronuſſom, ſomoru halála után melrán Ngodnac be nyuytoc végye jó kedvel alazatoſſan kérē, nē az ajándéknac kitſin voltát, de az Kereſtyén Királynac iráſat, ki ennec kút feje, nagynac böczülvén, és az ajandekozónakis ſübéli tiſta indulattyát tekintvén, â ki az ragalmazásban gyönyörködö, és meg atalkodot élméc ellen az Jóknac kegyés indulattyokat kevánnya: Ecképpen követni fogja Ngod ebben az réghi hatalmas Fejedelmeknec diczeretes ſokáſokat, kic az tiſta ſüböl ſarmazot kitſin adomántis, nagy néven ſoktac fogadni. Olvaſſuc az Hiſtoriakban, az Artaxerxes Perſiai Király felöl: hogy mikor annac az Orſágnac ſokaſa ſerent ſenki az Fejedelmec eleiben valami ajandeknélkül nem menne: Egy ſegény Ember az ki ſemmi ajandékot nem vihet vala, az tiſta folyó vizböl két kezével tiſta vizet markolván méne az Király eleiben: Kinec ſivét

vét mersékelven az Király, jó neven vévé chelekedetit jo valaſſſal bochatván el ötet; Enis haſonlóképpen az megh nevezet kereſtyén ELSÖ JACOB Királnac Udvarából, azon Királytól, mint tiſſta kútfőből, tiſſtán kiaradot ékes iráskát, ez kitſin maroc papiroſſon az mi nyelvünkön be mutatom Ngodnac, melynec hogy ha kedves voltát aránzom, engemet nagyob dologhra, és egyebeketis ſocképpen nagyob chelekedetekre fól ſerkent, és fel indit minden hatramaradaſnélkül Nagyságod.

Iſten ő felsége Ngodat, édes hazánc megmaradasára, az Nemes Magyar nemzétnec ékeſségére, nevellye bodog allapatban, Hazanc bekeſegében.

Orſſagunknac pedig moſtani Kereſtyén Chillaghit es nagy Vezérit, az eggyeſségnec, egymásſeretetnec, chendeſségnec, és az regtölfogván kevánt ſſép bekeſségnec ſockátartó kötelével (mellyec közöt minden jó dolgoc ſſépen viragoznac) chatollya öſſve megh oldhatatlanképpen édes Hazánc és Nemzetünc megh maradáſara: Az Oláſſ és Spaniol patikákbol ſſarmazot átkozot ſ- az elöt közöttünc hallatlan, fènè meregchinaláſt, beadáſt, minden eckédigh forralt zürzavarockal, azoknac nyughatatlan elezgetöjîvel, koholojîval, és Hazánc békeſegénec iregyîvel eggyüt, örök ſſankivetéſre viſſſâ üzven Orſſagunkból, az viteſſeggel nemeſſitetet Magyar és Erdély Orſſagokbol: Hogy ecképen az mi édes Hazánkis, azon Iſtennec kegyelmeſségeböl ajandekoztatot moſtani hatalmas Fejedelmeknec, nagy Uraknac, és minden

Saluſt. Concordiâ, parvæ res creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur.

Nemes redeknec, eggyező, chendeſs Attyai gondviſelesöc alat, ez az egeſs Kereſztyénségnec Poganyoktol ſünetlen oſtromoltatot kőfala, és első Baſtyája, epüllyön naponként minden benne valókcal eggyüt, az Iſtennec nagy névénec diczeretire, tizteſſegere. Amen.

Haydelbergaban, az Palatinatusbéli Fejedelem, V. FRIDERIC Hertzeg Academiajában. Martiuſnac 2. napjan, Chriſtus Urunc ſületéſe utan M. D C. X I I. eſtendőben.

Nagyſagod alazatos

Szolgaja

Szepſi KOROTZ GEŐRGY.

AD ORNATISSIMUM DOCTISSIMUMQUE Juvenem-Virum DN. GEORGIUM KOROTZ SZEPSINUM Ungarum,

Βασιλικὸν Δῶρον

vertentem.

ACcipite, ô, priſcæ gentis quos Lumina dico, (entes
PANNONES, *æternis Turcorum à Marte clu-*
Laudibus: Horum olim Tu pars quoq; magna futura,
O DRUGETTE, VALENTINI *Patris incluta*
proles (tem
Accipe, quid ſiet eſſe BONUM REGEM *atque Paren-*
Regni: Quod Solomon ſæcli doceat, Ecce, Britannûm
(Omnigenas diſciplinas qui callet ad unguem)
Rex magnus, Sophies quo non præſtantior alter
Myſtes. Hic patrio primùm ſcripta extulit ore:
Hinc togâ amiciri Romanâ juſſerat. At nunc
Fatur Pannonibus, TE, *Rex, interprete,* KOROTZ
Rectiùs haut poteras, mihi crede, locare, GEORGI,
Horas: nec famam Tibi conciliare perennem
Tutiùs. O PULCRUM FACTUM! *Sic itur ad aſtra.*

Φιλοφιλίας ἕνεκεν faciebat

G. REMUS P. A. JC Reip. Norimb. à Conſiliis, die D. Pauli converſionis memoriæ conſecrabat CIↃ. IↃ. CXII.

EZ KÖNYVNEC AJÁNLASARA.

NAgy ajándeka ez az Ur Istennec,
Hogy nyelveken soc sámtalan nem-
Hirdetteti megirattya igéjét, (zetnec,
Es soc réndeckel közli bölczéségét.
Mint régen Davidot, és annac fiát
Igy most Anglia Országnac Királyát,
Soc szép tudomanyockal megáldotta,
Ki bölczen irtt könyvel fiat oktattya.
Ez könyveczkénec haszнos vóltát értvén,
Soc nemzet olvassa tulaydon nyelvén.
Magyarul ezt KOROTZ GEÖRGY
fordittotta,
Es kértünkre ékessen kiboczâtta.
Kit ez múnkáért és jo szándékaért,
Tartson megh Isten az ö szent Fiaért.

ALBERTUS MOLNAR
Szenci.

CVlte, paras Patriæ MUNUS REGALE, Georgi'
Spargis & in noto ſemina nota ſolo;
Scilicet idcirco, Tua ne fors neſcia Gens ſit,
Quales ſub noſtro Sole ſerantur agri.
Hoc MUNUS REGALE refers à Rege profectum,
Monſtrans & populo quæ ſit eunda via.
Sic pietate Viris perge inclareſcere Magnis:
Sedulitate viris perge placere Bonis.

Petrus Trapp Heimersheim. Palat. Diac. Eccl. Oppenh.

ELme, tanách, tudomány, meltoságh, draga Nemeßégh,
Szépſegh, kinch, jutalom, vaſtagh erő, ſ-hatalom
Kit kővet éltében, boldogh: mindenha kezeben
Modgya bőczűlletinec, ſ-jot kebelébe tehet.
De vagyon egy dologh oly, melynec ſzűkvolta, miként maly
Es ragya, mind ezeket nagy hamar által eſzi.
Bár legyen értelmed, kinczed, joſzagod, erőddel
Bíry ſokakat, FELSEGH bár legyen az te neved,
Rendeled éltednec de ha roſz dolgokba folyását,
Mindel apad, ſ- magadis végre pokolra veted:
Ellenben bizonyos ſzép rendet időbe kővetvén,
Megh marad az biralom, lelkedis Eghbe megyen
Illy joſzágra ki vágyſz (minhogy vagyodnodis illic
Neked, utanna kinec Tiſztet az Iſten adot)
Ez kis könyvet okos, fel nyílt elmével el olvaſd
Mellyet az értt erkölcz rendel előbe ſzabott.
Innen az életnec tiſztes formaja mi légyen
Mit Te kőveß, vagy el üzz, futva tanolni ſieſd.
Tiſztedben jóbban mint járj, ki mutattya Teneked
Sóknac példa miként tellyes időbe leheß
Igy magad élj, maradekid ezent oktatva kőveßéc:
Altalad az ſzép rend megh maradando legyen
Igy leſzen Orſzagod boldogh, birodalmad erőßégh.
Iſoltodis éltednec hire, nevébe, marad.

Johannes P. Chertvelyeſi.

EPISTOLA
JACOBI PRIMI
ANGLIÆ, SCOTIÆ, FRANCIÆ, ET HIBERNIÆ REGIS, FIDEI defensoris, &c.
AD
HENRICUM
CHARISS. FILIUM *& Successorem proximum.*

AD quem potius, quam ad te, Charissime Fili, spectare debeat liber iste de institutione Principis in omnem officii sui partem sive universim, ut hominis Christiani in Deum, seu singulatim uti Regis in subditum? Cui, inquam, potius quàm tibi debea-

debeatur, non reperio: quandoquidem ego ejusdem author, tuus etiam Pater cum ſim, quidni vel ſollicitè in id ſtudii incumbam? cum ut te primogenitum meum divinæque clementiæ in meam ſobolem primitias, ſatis ad omnem virtutem habeam inſtructum: tum ut Rex tibi legitimo hæredi, & ſucceſſori meo in omnes Regii muneris partes ſedulò informando, tempeſtivè proſpiciam. Ut nimirum hiſce præceptis imbutus, edoctus etiam ſis, quam graue tibi onus ſubeundum ſit, matureq; apud te cogitare poſſis, Regno natum, Oneri potiùs quam Honori deſtinatum eſſe: meminerisque te non tam ſubditis tuis gradus eminentiâ, & dignitate præcellere, qn multò magis aſſiduis curis, periculis laborib. exãtlandis cæteros omnes longè ſu-

perare

perare debere; modo magnum illud munus à Deo Immortali tuis humeris impositum rectè, probèque administrare velis. Hoc pacto & honoris præcellentia, & oneris gravitate æqua lance trutinatis, & quid vtrumque valeat, facilè perspexeris, & quam calamitosus ille casus sit, si quando quod Deus immortalis omen avertat, de tantæ dignitatis fastigio præcipiteris. Ut ergo labenti memoriæ faciliùs succurratur, & exactiore calculo omnia subducantur, universum hunc tractatũ in tria membra dispartiri volui. Primum, in Deum, ut hominis Christiani docet officium. Secundum, Regis in subditum. Tertium, rerum indifferentiũ, τὰ ἀδιάφορα Græci dicunt, disciplinam continet: quæ cum per se neque bona, neque mala, sed mediæ & mixtæ

cujus-

ujusdam naturæ ſunt, ex uſu itæ communis, prout benè vel malè utaris ita nomen & naturam ſortiuntur: Quæ tamen quòquò te vertas, quoquomodo te geras, vel ad imminuendam, vel augendam famam & exiſtimationem tuam, in animis hominum plurimum valent. Accipe igitur librum hunc, & tanquam inſtitutorem probum, & Conſiliarium fidum amplexare: cumque occupationum mearum ratio me ſemper præſentem eſſe non ſinit, ideo meo loco fidelem hunc monitorem, qui tibi aſſiduè adſit, mihi ſufficum volo: & quoniam ipſa hora mortis, cum mihi, tum omni humano generi valde ſit incerta; ideo hoc pro teſtamento ſeu ultima voluntate mea tibi relinquo. Hoc inſuper tibi præcipiens, idque in conſpectu Dei,

perque

perque patriam illam potestatem, quæ mihi in te est, ut non minùs diligenti custodia eum apud te, quam *Alexander* ille magnus *Homeri Iliaden* asservaris. Iustum eum fidumq; habebis cõsultorem, ab omni studio partiũ alienum: neque vitiis indulgentem, nec intempestivé importunum. Haud facile accedit non vocatus, & minimè respondet nisi interpellaveris, & tamen cõferas modo sermones, cũ otium erit, &, ni fallar, *Scipionis* illud usurpaveris dictũ, *Nunquam minus solũ te fore, quam cum solus fueris.* Ut igitur concludã, hoc tibi in mandatis habeas, per Paternã meam benedictionẽ, quã à me pro merito tuo vel speres, vel optes, ut hisce vestigiis insistas, præceptis inhæreas, in omni vita exerceas, à qbus si te vel deflectere, vel cõtrariã insequi semitã contigerit,

Deum

Deum ſummum teſtor, me ex hoc libro contra te litem aliquando cõteſtaturum; unde etiam ratæ & firmæ in cœlo diræ illæ imprecationes futuræ ſunt, quibus ego te hoc nomine devoverim, eundemq; Deũ teſtẽ appello, me Patris orbitatem aliorũ improbitati lõgè anreferre. Sed cũ valde ſperem, ſeu confidam potius Deum omnipotentem qui pro imẽnſa ſua bonitate te Filio me peparit, velle etiam per eandem misericordiã ſuam &probo,&pio filio feliciorẽ reddere; deſino pluribus tecum agere: ſi tamen prius à Deo immortali precibus contendam, ut per divinam ſuam gratiã in te vires ſuas exerentem uberrimos proferat fructus hæc benedictio mea: quam hiſce ab intimo cordis mei in te collatam accipies.

Tui amantißimus
Pater I. R.

SZ. DAVID KIRALYNAC.

CI. SOLTARA. M.A.

MIndennec elõtte irgal maſságrol,
Leſſen énekléſem az igaſságrol.
Es diczéretet mondoc ſüntelen,
Néked Iſten.
2. Okoſsággal járok minden utamban,
Miglen eljõſ ez Orſágot rám bizván,
Hogy házamat hiven vezérlheſſem,
Igyekezem.
3. Semmi gonoſ dolgot én nem kedvellõc,
De minden gonoſſul elõt gyülõlõc,
Ezekre ſemmiképpen nem vetem
Az en ſemem.
4. Az hamis ſivõ távol mennyen tõlem,
Az gonoſ emberhez nem léſſen kedvem,
Nem jõn az czalárd ember elõmben,
Semmi helyen.
5. Ki õ feleit titkon rágalmazza,
Annac nálam nem leſſen maradáſa,
Az fuvalkodó kevelt elõttem
Nem ſenvedem.
6. Az én ſemeim azokra nézzenec,
Az kic ez Orſágban igazán élnec,
Nálam ezec lakjanac, s' hü ſolgac,
Szolgállyanac.
7. Az czalárd ember ſoha nekem nem kel,
En házamban annac nem adatic hel,
Az hazudozo ſemeim elõl
Távol kerõl.
8. Jo reggel kiirtom az gonoſſakot,
Eltõrlõm ez fõldrõl az hamiſſakot,
Az Iſten vároſsát megtiſztitom,
Tiſztàn tartom.

Elsö Könyv.

Az Királnac, és áz Fejedelmeknec Istenre tartozó kereztyéni tiztekröl.

Légh föbbie fundamentoma az Fejedelem ségnec.

MIképen hog' mindenféle tiztre meltatlan az, valaki az ö saját indulatin nẽ urálkodhatic, és azt az ö okosságnélkül való réßét, megh nem zabolázhattya: azonképen méltatlannac és alkalmatlãnac kel aztis itélni, valaki az élö Istẽnec ßentséges tizteletivel fénlö kereztyéni gyülekezetét birván és igazgatván, magais akár minemü méltoságban helyheztetvén légyen, azon igaz Istent ßive ßerént nem tizteli, böczülli és nem féli, s-nemis

ſarmazhatic gedigh ſemmi félè jo dologh az ollyatén Fejedelemnec gondviſeléſéből, mint valami tiztatalan kut fóból, az kinec az ó magha ſemélye neminemü tiztátalan oczmanſagokcal megh éktelèitetic. Mert az mint ighen igazán éneklétté
Pſa. 127.1. amaz Kiralyî Propheta: *Ha az Ur nem épiti az házat hijaba faradoznac azkic azt epitic: ha az Ur nem őrizi az Városſt hijába vigyáznac az őrizöc*; mivelhogy annac ſóbbic bodogitatáſa czac egyedül az Iſtennec aldasátul függ.
1. Cor. 3. 6. *Mert noha az palantálas ſzent Páltol viteſséc veghben, és azt az Apollo öntözgeſſe, de egyedül czac az Iſten ád annac elömenetelt.*

Te annakokaért ſzerelmes Fiam, efféle dragha ſzép tudomanyokkal ékesgeſsed fel kivalképen magadat az az: Az nagy Iſtenet, iſmérni tudni, és kevan-

kevansága szerént böczülleni igyekezzed, mely te hivatalodra ketképen kötelesztetöl.

Az Fejedelmec kétképen köteleſsöc az Istenhez.

Elöször mert tégedet emberré teremtöt: annac fellette fél Istenné tött, az ö törventévö székiben ültetven egyebeknec elötte járóvá válaztot, és maga helyében az Urasagnac meltosságábã allatot; Megh emlekezzél azért arról, hogy annyéval inkab mindenec fölöt nagyob halàado voltodat jelenczed ö fölségéhöz, az menyîvel egyebec fölöt tégedet annac az magosb és méltosagosb tiztnecsérzel székiben ültetet. Az mi az egyebec szémében sálka gyanánt vagyon, az az te szémedben nagy gherenda gyanánt légyen, mert az egyebeknec testeken lévö szeplo az te orczádon, kelés gyanánt lésen; és â mit az Papás Atyafiac egye-

bekben boczánãdo bünőknec lenni mondonac, azoc tenéked halálos vétkec gyanant tulaydonitatnac.

Az Fejedelmekben gyalazátosb az vétec hogy nem egyebekben. Iuvenal. Sat. 8. Omne animi vitium tanto conspectius in se Crimen habet: quanto major qui peccat, habetur.

Tavol légyen annakokaért ez az gõdolat te tőled, mintha az te méltoságos allapatod megh kiczinyîtené â te vétkeidnec undokságát? annyîval inkab hog' ez ſabadságot ẽgedne te néked az vétkekre: sőt ugy gondolkodgyal felőle hogy ellenben annyîval nagyob az te bünődnec rutsága, az menyîvel fellyeb valo az te ſeméllyednec méltosága. Valamiben te megh botránkozol â nem valami kőnyü vétec, és abban nem czac egy Ember ütkőzic megh, de az te vétkes példa adaſod mindenekre ki árad és el terjed nag' hamarsággal.

Az Fejedelmeknec mi legyen igaz [illegible].

Tenéked azért ſemed előt forogjon ez: hogy ezt ez világh-

ſághnac fénlö és ragyagó diczöségét, nem egyébért öntötte onnan fölül ala Iſten â Kiralyokra és Fejedelmekre, hanem hogy ök annyéval inkab mindenec fölöt az ſentségben és igaſságban fénleni és tündökleni igyekezzénec, és nē külömben mint az joſágos czelekedeteknec, és az igaz Iſteni tiztelednec faklyáji mindenec fölöt vilagoskodgyanac: mellyeknec vilagoskodasátol, egéſz életeknec folyásaban az ö hatalmoc ala adatot Polgari tarſaságnakis életec fénlyéc és vezéreltesséc. Megh emlékezzél arrölis hogy annac az igaz Iſtennec iſméretiböl mellyet á bölcz Salamö *böl-* Prov. 9. 10.
czeségnec kezdetinec nevez, mindenec nylvan léſznec te nálad, valamellyec az te tiztednec véghben vitelére tartozandnac, akár Királyſagodat akár pedigh

kereztyeni allapatodat tekinczed: Melyböl mint valami ſép világos tükörböl az Embèreknec dolgainac mind folyáſat s-mind pedigh ez teſtböl bizonyos ki muláſokat ſépen megh láthatod, kiknec czac ö Fölsége egyedül kútfejöc és vezéröc.

Az igaz Iſteni iſméretet kitöl köl kérnünc.

Arra annakokaért az Iſtennec igazán valo megh iſméretire és félelmére, altal utad és öſvényed te néked az ſent igéknec gyakorta az te ſivedben valo elmélkedéſe és ſüntelen gondolkodáſa; mely ſent és üdvöſséges igazán valo értelmét, ſükſeg hogy az te gyakortá valo buzgo könyörgeſeddel alazatoſſan Iſtentöl kérjed. *Tudakozzatoc az iraſokat* (azt mondgya Chriſtus Urunc) *mert azoc téſznec én rólam tanubizonságot. Az teljes ſzent irás pédigh* (azt mond-

Joh. 5. 39.

mondgya Sz. Pál) *Istentöl ihletött, és hasznos â tanitásra, â meghjobbitásra az fegyelemre, mely igaßágban vagyon; hog' tökéletes légyen az Isten Embere; és minden jo chelekedetekre felkeszitetet.* Mert vallyös kikre tartozic inkáb az ſent irásnac olvasása mint az Királyokra és Fejedelmekre? holot az ſent irasnac amaz reſzében, mely az Izrael népe közöt lévö jeles és nevezetes Királyoc valaztása felöl emlekezic, nyîlvanſaggal olvaſsuc hogy nem chac tanachul adattatic, de ugyan erös paranczolattalis paranczoltatic, hog' az istennek ſent Törvenyînec olvaſasában, és annac elmélkedéſebén ſorgalmatoſſac légyenec. Ehöz jaról az ſténec igejénec gyakortá figyelmeteſséggel és böczülettel valo halgatása s-tanulasa. *Mert az hit hallásbol vagyon* (az mint az Apa-

2. Tim. 3. 16. 17.

Deut. 17. 14.

Rom. 10. 17.

ſtal tanit) *az hallás pedigh Iſten igeje által.*

Mindenekfelet pedigh ettöl igen megh óyjád magadat hogy ez Iſteni titkos ighéknec értelmét, az te velekedéſedre ne tekerjèd, mellyet nagy ſokan ſoktac czelekedni: és az Iſtennec ighejeböl ne hozz minden agyàdtól gondolt értelmet ugy ki, az mint az haránghnac hangoſságát, az Harangozo kiſokta minden felé oſtani; hanem inkab te minden indulatidat, az Iſten ighejénec mutató igyènes regulája és elödben irtt czéllyá ſerént rendellyed.

Miben ál az egeſz ſzent iras.

Az egéſz deréc ſzent Iras pedigh két kivalképẽ való kàrban helyheztetet; Az parancholatbã; és tilalomban; avagy, az jo dolognac chelekedetiben, es az gonoſznac el tavoztatasában: Mind az két dolgot ſüksége

ség te néked ighen jol tudnod és értened: Ne itéld pedigh elég ségeſnec lenni magadban hogy ha â gonoß czelekedettül megh tartoztatod magadat, és ekkepen ſemmi jót nem czelekeßel, ſe ne gondolkodgiál ugy az te tizted felöl, mintha az te jo czelekedetednec ßines ßépsége alatt az gonoß dolgoknac végbẽ vitelére te néked ßabadságh engettetet volna.

Miképen azért hogy az egéß ßent iraſnac értelme, â megh nevezöt két czelokra néz; azõképen ket féle tiztecvagyon az Embereknekis mellyeckel tartoznac az elö Iſtẽnec: *Eggyc* belsö melly néz oda fel az Iſtére; *Maſic* külsö mely néz az földön valókra. Az elsö ál az Kőnyőrgesbẽ és â mi Iſtẽünkhöz valo hitünkben; az máſic pedigh azoknac â czelekedeteknec végbẽ vitelé-

Az Iſteni tiztelet nec ket féle modgya.

ben mellyec az hittül ugymint kurfejétöl ßarmaznac: Ez pedigh ſemmi nem egyeb, hanem egy ſummában az igaz Iſteni tiztelet, és az mi felebaratinkhoz valo igyeneſsegünc, jo akaratunc és az igaſsagnac ki ßolgaltataſa.

Nem itelem pedigh ßükségeſnec lenni, hogy az Iſteni tizteletre nezö dolgokat ßóról ßóra mind elö ßamlállyam tenéked, noha tavol légyen az, hogy te töled beßedemmel valamit elhalóznéc, avagy tettéſképen czelekednem, kevánom azért azt te töled hogy czac arra tarcz ßamot az mellyet böſegeſſen elödben adtam és azt az útat nyomdoſsad az mellyben fel neveltettél, és az mellyre en altalam tanittál.

Pelda az kereztyeni életnec el követésére.

Soha en nem attallottam nyîlvan arról valláſt, tenni, mit

érczec

érczec az Isten felöl, jollehet ellenben nemellyec engemet ezért alnokúl és czalardúl ragalmaztanac. Es hogy ha azt az en lelkem ismereti velem el nem hitette volna hogy ez az mi igaz Isteni tiszteletünknec formája, mellyel ezen tartományokban elünc, légyen fundaltatvá az Istentül mi nekünc ki adatot szent irásban (melynélkul minden Isteni tiztelet hijaban valo, és tellyesseggel karhozatos) soha semmiképen ennec, az igaz kereztyeni vallásnac illy serény oltalmazasára, se az én halandó emberekhez valo szeretetem, sem az oktul valo félelmem, az én szivemet fel nem gerjezthette volna.

Mivelhogy pedig ez könynec masodic részében leszen tanitasom az igyenességnec tiztirol, mint kollyön az Fejede-

lemnec viſelni magat az ő alatta valókhoz, arról az megh nevezet helyben emlekezem.

Miczoda az igaz Iſteni tiztelet.

Az mi azert az embernec Iſtenhez valo elsö tiztit nezi; mellyet az *igaz Iſteni tiztelednec* nevezéc az ſemmi nem egyéb hanem az ő Folsége ki nyîlatkoztatot akarattyábol mi elönkben iratot igaz iſteni ſolgálat, melynec egyedül czac az ſzent irás kutfeje és fundamentoma, mely az igaz hittel oſſvekötettvén, megh tartatic az tiztalelki iſmeretü embertol. Noha pedigh közönségesképen emlekeztem az ſzent irásrol, mindazáltal hogy jób modgyaval és künnyebben, valaztáſt tudgy annac minden reſzei közöt tenni mivel kelleſséc tenéked magadat mind vigaztalnod s-mind pedigh tanitanad, ezt az én tölem elödben adot

rövideden valo módot kövessed.

Az egeß ßent irás, mely az ßent Léleknec munkalkodása altal ßármazot Istentöl, élö ighe gyanánt adatot az földön vitézkodo Kereztyen Anyaßentegyháznac, az végre, hogy mind vilagh végezetig módot ßabnà és útat mutatna az hiveknec, kereztyéni életec felol. Ez pedigh két reßböl ál; *O és Uy Testamentomból*; kic közzül az elsönec fundamentoma az Törvény, mely az bünt uyjal mutatván, az igasságot magával hordozza: Az Uy Testamentomnac fundamentoma vißont az Christus, Ki az ö hiveinec bünöket megh boczatván, kegyelmeßségét nekiec nyúytya.

Az ßzent iraßnac jomoddal való tanulasára szolgáló útt.

Az egéß Törvennec pedigh summája az Tiz parancholat, mely bövebbeden az Moses

Az Törveny. könyveiben megh rattatot, az ſent Prophetáktol eléggé megh magyaráztatot, és mi reánc ſabattatot.

Az ſent Hiſtoriákis az engedelmeſségnec, és engedetlenségnec példaji, bőségeſsen előnkben adgyác minékünc, egyſersmind aztis, minemű jutalom avágy büntetés rendeltetet Iſtentől mind az két félnec. De holot ſenki az emberekkőzzül nem hogy az egéſz Törvént, de sőt mégh czac egy chikkelkejetis annac be nem tellyeſitheti, az őtőkcé valo nagy Iſtennec az ő ki beſzelhetetlen és megh gondolhatatlan bőlczesége ſzerént teccéc, hogy az ő egy ſzülőt fia az Ur Chriſtus Jeſus, velünk egy teſté lenne, ki az Iſten igaſsagánac eleget tévén, kén ſzenvedésével és ſzent halálával, az mi büneinknec

rút-

rütságat el törlené hogy ecképen, ha immár mi az mi jo czelekedetünc altal nem üdvezülhetnénc ottan czac az mi igaz hitünknec ereje altal ſabadulhatnánc fel az kárhozat alól.

Ebböl azokaért az kegyelemnec ighejénec kút fejéböl, amaz négy féle hiſtoriakat lattyuc ighen nyîlvansággal ki érèdni; tudni illic az Ur Chriſtus Jeſuſnac ſülettetését életét, halalát feltamadáſat, és menyben föl mènètelit; mellyeknec bösegesb magyárazattyát, és gyönyörüségesb haſznát az Apaſtalaktol le irt levelekben fel találhattyuc: mindpedigh közönségesképen az Anyaſzentegyház tagjainac, és az hitetlenec eredetinec eleitölfogvanvalo életeket, és nevekedéſeknec hiſtoriajat az Apaſtali czelekedetekröl

Az Evangelioma.

tekrol irtt kónybol megh tanólhattyuc.

Az törvenyes hászna.

Nem de annakokaért az Törvenybol akarodé altal latni az te büneidet? Olvaſsad megh gyakortá az Móſes Propheta iraſit, ha pedigh erre magyarázatot kévánß az tob Prophetákat, és amaz bolczeségnec edényénec az Salamonnac Peldabeßédekrol, és az utan követkozendo Prædicatorſagról irt konyvét ßorgalmataſſan el olvaſſad: mellyec nem czac arrà tanitnac megh tegédet, miképpen kelleſséc néked az iſten törvenyénec engedned, de egyßersmind annyî draga ßép parãczolatokatis: és az te mindennapi életedre tartozo ſoc dolgokat talalß ezekben az könyvekben, hogy az egéß Poêtaknac és Philoſophuſoknac ſeregeis ſoha ezeknel ßeb és bőveb Iſtennec

aka-

akaratyára tartozó bölczeséget ne irhatot vólna. Hogy ha vissont az jóknac jutalmokról és az gonoßoc megh büntetés ekfelöl akárß valamit tudni, olvassad ßorgalmatossan, az Móses, Jósva, Birác, Esdrás, Nehemiás, Esther, Jób könyveit, és mindenec fölöt az Kiralyokról irtt könyveket, az Cronica könyveckel eggyüt ighé megh forgássad. Mellyekböl mint egy tükörböl, megh lathatod, hogyha az kereztyén Kiralyoc közzül avagy az Istentelen Fejedelmec ßáma kozzül valo légy.

Ha ismet az Ur Christusnac az mi idvözitönknec tudomanyát, életét, és halálat megh tudni kevánod, olvassad az Evangelistákat: E ha azt akàrod hogy az ö fölsége Iskolajábol ßármazot menyei ßép tudományal fölékesitetöt tanitvánac találtas-

Az Evangeliumnac haßna.

taſsál, olvaſsad kegyes elmélkedéſsel az Apaſtalac gyönyörüséges leveleit. Ha pedig kevánod annac â tanitaſnac haßnat és fogãattyát megh tudni, mint volt legyen az Apaſtalac idejeben, olváſsad megh az Apáſtáli czelekedetekrol irtt könyvet.

Az ô Teſtamentom melle vettetöt hõalyós értemü könyveknec pedigh olvasáſat nẽ olyßorgal matoſsan paranczolõ teréked, mint hogy magamat Papásnac léni tagadõ, éshog' értelmemet igazán megh mondgyã, latõ azt hog'gyakor helyẽ, azok az el reitetet tudományú Apochryphus könyvec, az Iſtennec lelke altal ki adattatot iraſtul, ſokakbã külömböznec.

Mint kellyen az ſzent iráſt olvaſnod.

Az ßent irásnac olvaſasához pedig nẽ illic teréked mósdatlã kézzel, (az mint ßoktünk ßollani) nyúlnod, hanẽ, kégyes, tizta,

izta, és maculánelkülvalo elmével s-indulatoddal kel azt olvasnod. Ha valamely dolgokat abbā homályoſsaknac latcz lenni, azokat alazatoſsában foglalván magadat, chudállyad, és nem annac az ſentséges iráſnac homalyoſsagát itéld az te értetlenségednec okánac lenni, hanem â te elmédnec vékony gyengeséget; ha pedig némellyec künnyebbèc leſznec megh értesre, azokat jo kedvel ſóról ſóra az mint lehet megh tanóllyad: az egeſz ſent iraſnac pedigh bokrát jól tudgyad, mert az ſent iráſnac nincz job magyarázoja önnön magánál. Ne tudakozzal pedigh igé ſorgalmatoskodván azoc felól az mellyec abban ninczenec be irattatván: mert az illyen modnélkul valo tudakozás gorombakerkedékenſegnec jele, mikor

kor az elödben irtt regulát altal hághvan, kelletinél fellyeb értekezöl az Isteñec titkaji felöl; holot valamellyec mi neküne tudásúnkra szükségessec vóltanac, mind azokat vilagossan ki jelentette minékünc az szent irásban az élö Isten: Ollyan reszeit olvassád pedig gyakortá az szent irásnac, az mellyec az te tiztedhez közel járnac. *Az nemzetségeknec laistrománac pedigh, hijabavalo szorgálmatos* vizsgálásit magadtól elvessed: *mert azoc haszontalanoc.*

Tit. 3. 9.

Az hit Daykája az igaz Isteni tiztelétnec.

Az mi ennekfelette az hitnec mivoltát illeti, mely ugy mint éltetöje és daykája az igaz Isteni tizteletnec; â semmi nem egyéb hanem az Istennec igeretinec, erös és bizonyos elhitele, és az mi lelki kezünkel valo megh fogása ugy hogy meltán mondathatic oly *drága arány lánc-*

láncznac, mellyel az mi hivő lelkünc az Christushoz fogláltatic; de mivelhogy ez az hit nem mi velünc ſülettetic: sőt egyedül czac *Iſtennec ingyen valo kegyemeből ajandekoztatic*: az mint ſól az Apaſtal; ſükſegh ezt nékünc kőnyőrgésünc által élèzgetnünc, mely kőnyőrgéſt, meltán â mi Iſtenünkel valo nyájás beſélgetésnec mondhatúnc. *Philip. 1. 29.*

Hogy pedig Iſtenhez való kőnyőrgeſednec modgya felőlis valamit ércz én tőlem, amaz Chriſtus Urunktől előkben adatot kőnyőrgésnec formaján kivől mely mindenféle kőnyőrgéſeknec rendi főlőt, elsőb és főb méltoſagot foglal magánac, egy atallyában amaz David Királnac és Prophetánac ſent és győnyőrüséges, Soltarît mint fő Tanitó Meſteridet, és Utitárſaidat megh válhattatlā- *Kőnyőrgésben valo ſzép rendtartás. Matth. 6. 9.*

ké-

képen magadhoz chatollyad, mellyekből mint valami tizta, és kazdag bő küt főből, mindé alázatos kőnyőrgésednec és halaadásodnac formáját és modgyát véheted, mind ſükségednec s-mind pedig vigaztalásodnac idején.

Te reád pedigh Fejedelemre az kőz Népnec minden rendi fölőt inkáb tartozic ez ſép Soltároknac tudása mind ezért, mivelhogy Kiraly volt ez ſép énekeknec irója: mind pedigh hogy Király lévē inkab altal latta az Fejedelmekben való fogyatkozásokat, és hatramaradasokat, mellyekért az mikor â mint az idő és â ſükségh kivāta, fölőtte illēdő kőnyőrgésőketis nyuytot az élő Istenhez.

Kőnyőogesnec kulőmb kűlőmbféle modgyaje.

Az gyakor és egyedül való kőnyőrgéshez ſokjál, mellyet bár ugyan sokſor czelekedgyélis

lis napjában masut, mind az által â te agyás házadban soha azt el ne mulassad: Mert gyakortá az közönséges könyörgésre nẽ annyéra inditatnac az Emberec közzül sokan â saját szübeli ayîtatos indulattyokból, mint az masoknac könyörgesénec peldajából.

Az könyörgésben nekünc nem kel felette képmutataskeképẽ való szemérmetesseknéc lẽ nünc, se pedigh imily amoly gorõbajul Istenünc elöt szollanũc: Az könyörgésben valo ostaba módot követic â tudatlã parazt elméjü emberec, kic czac az magocgondolattyoktól függönec; az tettetes szentséget pedigh amaz Phariseusokhoz hasonló Puritanusoc; kic hogyha valamiképpen üyokat, az könyörgésközben megh talallyác mozditani, mindgiart azt az o acko-

Miczodás alazatosság kevantatic az könyörgésben.

ti czelekedeteket Istennec tulaydonittyác, mély minémü illetlen vélekedés légyen, nem egyeb, hané ô fölségénec megh vetése, és megh utálása. Mikor azért az elô Istennec esedezöl szükségedbé, illendo bóczülletel czelekedgyed azt: Mert ha az éggyügyü Jobbagy nem mér beszélleni alazatosságnelkül az ô foldes Urával, Fejedelmével, sockal inkab az elô mindenható Istennel az halandó Ember hogyhogy mér alazatosságnélkül beszélleni?

Minemü jokát kell kérni Istentül az Könyörgesben.

Könyörgésedben pedigh az Ur Istentül nem czac lelki jókat, hanem egyszersmind üdöszerént valókatis szükség tenéked kivannod, akar nagyoc akár kitsinyec, légyenec azoc; mellyeket ha egyszer megh nyerédes halaádassal vevén azokat magadhoz, felette igen megh

örizzed,

örized, mind hitednec Istenben valo öregbülesére, s- mind pedigh az Istennéc hozzád valo szeretetinec ugymint zaloganac el peczetlesére, hogy ezzel is inkab serkengettésséc az te elméd minden te szükségeidnec könyörgés által valo kevansagára. Mindazaltal ighen megh óyjád attól magadat, hogy valamiképen azoknac az joknac, mellyeknec megh nyereseért szabad te néked könyörgened, azoknac az jóknac kéréssevel öszve ne elegyîcz az mellyekért nem illendö te néked könyörgened; ugymint az Emberekenvalo bosszuállást, tiztatalan testi kevánsagokat, és tób effeléket, mertaz illyetén dolgoknac megh nyeréseért valo könyörgés hitböl nem szamazic: *Valami pedigh hitböl ninczen bün az.* Rom. 14. 23.

Ha azért könyörgésed-

Miczoda reménségben kellennünc az könyörgésben kévant joknac megh nyerése felöl.
Luc.18.4.5.

ben az mit kevantál megh nyered jo ſzivel halákot adgy érette; ha pedig megh nem nyered békeſeggel el ſzenvedgyed: és *miképen hogy amaz ſzegény eggyügyü özvegy Aſzſzony â hamis Biró elöt eſedezet ſzüntelen*, téis azonképen annyîval inkab eſedezzél ſzüntelen Iſtenhez könyörgéſedben. Hogy ha pediglen ſemmiképen azt az tőled kévánt dolgot megh nem nyerhetőd Iſtentül, bizonnyal el hidgyed magadban hogy az te néked javadra nem ſzolgalna az mellyért könyörgeſz: és ugyan ezen dologból vedd eſzedben jo idején aztis, hogy valami oſtor boczattatic te read az Ur Iſtentől, de azis jodra ſzolgál tenéked.

Annakokaért nem czac békeſeggel tudgyad el ſzenvedni az te raytad úralkodó nyavalyákat és nyomorúságokat, de tellyes

tellyes bizodalommal és nagy vigan fől emelvén az te ßemeidet az Ur Istére, el hidgyed aztis bizonyoſsán hogy jovadrá ßolgál te néked valamivel az Ur ßeret tégedet. Holot pedig efféle probán egyßer által menendeß haßonlatos keßülettel légy fel fegyverkeztetvén, egyéb reád kővet kőzédő nyavalyáknakis békével való el ßenvedesére, bizőnyal el hivén azt tennen magadbã, hogy ha ßinté â nyomoruságoknac sürü fő'yhőjetől valami ideig kőrnyül vétetnélis: Mindazaltal azoknac el oßlatatáſa után nyîlvan meg latod ezt, hog' miképé az előbbi nyomorú ágod, azőképé ezis jódra boczáttatot volt Istétől te reád.

Az jo lelki iſméret pedig mellyet, *Az Iſteni tizteleteknec eltalmazójanac ès megh tartojánac* mondoc lenni az ſemmi nem *Lelki iſméret.*

egyeb, hanem Istentül az Emberekben be óltot tudomannac tündöklö vilagosága, mel' minden mi czelekedetünkre oly serényen sunnyadozasnélkül vigyáz, hogy nagy vighan és nagy örömmel tanubizonsagot tésen affelöl, kic mickoda jo dolgot czelekedtenec; ellenben vadollyá azokat, az kic úndoc vétkeckel fertöztettéc életeket. Es miképen hog' az Istenteleneknec nem kitsin gyötrelmec az ö lelki ismereteknec megh sertettetése, azonképen az joknac nem kisseb vigasságokra, és örömökre vagyon lelkec ismerétinec épsége, ha effelöl magunkban jol gondolkodunc.

Az lelki ismeret az életnec regestóma avagy jegyzö könyve.

Mert vallyon s nem nagy meltoságé ez, hogy az életben léven, mindenkoron siveinkben hordozzúc az mi samtartó kony-

könyvünket; mint neminémü fól jegyzöjét minden mi czelekedetinknec mellyec nem czac halálunknac óráján, söt mégh amaz iteletnec napjánnis ſemünc elöt forognac? ez minket mikor nem akarnókis meg ſolit; az jo dolgoktol valo meg ſünesünknec idejénnis pedigh, tiztünkre ſerkenget, és feledékenſegünknec eleit vévén, eſünkben jutattya hivatalúnkat, hogy valameny îſſer idönc és alkalmatoſságunc adatatic annyîſſer elhagyván büneiket, azokbúl ki térjünc, és ugy viſellyüc életünket, hogy mikor amaz nagy napon az Iſtennec itélö ſéki eleiben vitetünc; *fejér, és az Barannac vereben meg moſot ruhában öltözvén jelennyüc megh az Iſten elöt.* Apoc. 7. 14.

Mindenekfelet azokaért ſerelmes Fiam, azon igyekez-

zél hogy az te lelked iſméretit épségben megh tarczad, és azt ſeminémü dologgal megh ne sérczed, mely felöl noha nagy ſokan ſokat beſſellenec, de vay ki keveſſen vadnac az kic azt épségben megh tartanác.

Két féle nyavalyája ſzokot lenni â lelki iſméretnec.

Föllyebben pedigh igen megh oyjád magadat emez két féle mételyektöl; hogy valamiképen ezec miat lelked iſméreti meg ne veztegetteſséc: kiknec eggyîke *az lelki iſmeretnec útalatos belpokloſsága*; maſic *az babonaságh avagy, Hamis Iſteni tiztelet*: Mellyec közzül az elsö Iſtentelen vélekedéſeckel ſokta megh éktelenitení az Embereknec elméjeket; az maſic pedigh veſſedelmes tévelgeſeckel ſokta meg fertöztetni.

Bélpoklos lelki iſméret.

1.Tim.4.2.

Az belpoklos lelki iſmereten értem az ollyan lelki iſmérettel biró embereket; *Kiknec lelkec iſmereti*

méreti megh belyegeztetet, és az kic felette igen megh atalkottanac és tellyeſséggel megh tompúltanac az vétkekben, ugy hogy ſemmiképen az pœnitentia tartáſra fól nem akarnac ſerkenni: melybẽ â David Királnakis réſze volt â paraznaságnac és gyîlkoſságnac megh czelekedéſe után mert mind addégh abban â poenitentiatartatlanságbã marada, valamigh az Nathán Propheta által ugymint néminémü mélly alomból fel ſerkentetéc.

*Az babonás lelki ismérete*n pedigh értem azt az lelki iſméretet, mikor valaki oly Iſteni tizteletre adgya magát mely nẽ egyedül az ki adatot ſzentiráſbol véſzen eredetet, mely ſzentiráſ, minden emberi találmanyoktul üres léven ugy mint ramája és regulája az mi igaz Iſteni tizteletünknec. *Babonás lelki iſmeret.*

Lelki ismérétnec poklosága ellen valo orvosság.

Orvosságot pedigh az lelki ismérétnec poklosága, és tiztátalansága ellen nem találhats jóbbat, és alkalmatosbat, mintha mindennapon megh emlekózól azoc felól mit czelekettél legvẽ reggeltülfogva az napnac le ballásaigh: Annakfelette mit kevannyon te tüled az te Kiralyî és kereztyéni tizted, avagy annac el hagyasában, mellyet megh kellet volna czelekedned; avagy annac megh czelekedésében mellyet tenéked el kóllót volna tavoztatnod.

Magad vélelekedésével ne hizelkedgy magadnac.

Efféle elmédbenvalo vélekedésedben pedigh megh lassad aztis, hogy ne légy magadnac hitógetóje, hizelkedéseddel kedvezvén te magadnac, mely vétekre minnyájan mi emberec igen haylannóc vagyunc: De sót inkab ellenben te magadat mint valami ellened

vétet

vétet ellenségedet ſivedben megh dorgállyad és megh feggyed; *Mert ha magad iteled megh magadat nem kel teneked más ítelettöl rettegnöd:* ſükſegh pedig hogy efféle magad megh dorgalása útan az te életedben valo czelekedetidet megh jobbiczad; és attúl mindenképen igen megh óyjad mindenkoron magadat, hogy lelki ismereted ellen, túdván ſemmit ne czelekedgyél avagy ne ſóly: Mert akár mi kitſin vétekis az mely, ſanſandékból czelekettetic az emberektül, és oly végre hogy abból magokat lelkec iſméreti ellé megh nem akarjác jobbitani, ſokkal artalmasbacannál mintha valami hirtelen valo indúlattól viſeltetvén, az lelki iſméretnec ſunnyadosáſa alat, valamenyîvel nagyob vétket czelekednè valaki. 1.Cor.11.31.

Eletedbeli fő gondod mi légyen.

Megh emlekezzél azért minden czelekedetidben arról, minémü ſamadaſſal tartozzál jövendőben Iſtennec amaz iteletnec nagy napján; és minden te életednec napjait ſemmi nem egyebnec tarczad, hanem az te életednec rövidsége és halálodnac bizonyós volta felől való elmélkedéſednec. Minden napon ugy viſellyed az te életedet, mintha azon napon megh kellene te néked az halált kóſtolnod; amaz Pogan Horatius nevü Poëta verſe ſerént:

Lib. 1. Epiſt.

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.

Az az:

Minden te napodat végsőb orádnac aliczad.

Nemis adom pedigh azt tanaczól tenéked, hogy az Papáſoknac ſokáſoc ſerént hertelen halált kevány magadnacde inkáb

inkáb azon esedezzél Istened elöt könyörgésedben, hogy az te életedben eztis az ö felsége kegyelmeségét adgya megh teméked, hogy az hertelen halál téged véletlen és kesületlen ez életböl el ne ragadgyon.

Miczoda az igaz erösség és batorság.

Ez lésben az igaz erösségnec és batorságnac föbbic hasna, mely az halálnac félelmét akar mikor jöne te reádis, ki vesi és ki gyomlallya az te sivedböl.

Az hazugsaggal, és esküvéssél való gyakor élés igen útálatos.

Ez sem utólsó gondod légyen te néked hog' megh óyjad magadat sorgalmatossan, az hazugságoktol, és az gyakortá való esküvéstöl, mely megh sokta sértegetni az lelki ismeretet, noha afféle lattatic tetöled tresában valo czelekedetnec lenni. Mert az sokás immár annyîera be oltotta az emberekben az módnélkül való eskiivést, hogy oly dolgokon soktac

cskünni, az melynéc czac egy czöp háßna, és gyönyörösége sinczen, mellyért annyéval meltob hogy el tavoztatasséc. Az hazugságot pedigh vallyon smiczoda egyéb ótotta be az emberekben, hanem czac az alávaló hazugságnac gyakorlása? mely immár annyéra termésetté vált nemellyekben, hogy hazugságokat czac egy pontnyéra sem ßégyenlic: Azokat pedigh az mellyec igaz dolgoc nem jo hazugságra fórditani, mert az hazugság oly vétec â mely mind te tőled mind az te rendeden valoktól künnyen el tavoztathatic.

Mert ha valaki te tőled valami dologh felől tudakozic, mellyet itéls te magadban, hogy az nem méltó hogy mindeknél nyîlvan való légyen, az ollyan dolgokban az kérdőzős-

ködő

kődő ſemélt meltan megh dorgálhad ſemtelen kérdőzőskődéſeért; nemis araſnzõ hogy te kőrőlőtted oly emberec talaltaſsanac az kic akaratod ellen te tőled annac utánna ollyan dolgoc felől tudakoznánac: Ez illyẽ felèlèteddel afféle goromba kerdőzőskődőc ighen kőnnyen te tőled megh győzettetnec.

Hogy pedig lelked iſméretit mindenféle *habonás Iſteni tiztelet alól* fel ſabadiczad; ſoha ne engedyed azt hogy az te lelked iſméretinec épsége, az te ſajat okoſságodnac vélekedeſétől viſelteſséc; ſe pedigh egyebeknec gondolattyoktól, és találmanyoktól, mellyeknec találóji am báron nagy méltoſagbeli embereknec lattáſſanac lẽni: De czupán czac az ſent iráſnac egyedülvaló őſméretiben

Az babonaſságh ellen valo orvoſság.

légyen az te lelked iſméretinec fundáltatáſa. Mert az mely lelki iſméretnec ninczẽ bizonyos allandó fundamentoma, azt czac bolondoskodó tudatlanságnac, és hiyjaban valo kérkedékenségnec tudgyad lenni.

Ez aránt azért két nagy kivalképen válo vétket ßükſeg néked el tavoztatnod: *Eggyîket* ezt hogy az Papiſtackal ne tulaydonicz az Anyaßentegyháznac nagyob méltoságot az ßent iráſnac méltoſagánál: *Maſikat* hogy az Anabaptiſtaknac (kiket Uy kereztyeneknec nevezünc) ßokáſoc ßerént, az te ſaját találmanyîdat, és almodozáſidat ne kůveſſed ſe azoknac nálad helyet ne adgy.

Az beljö és kůlsö joc közöt valo kůlömbség.

Igen eßes kölömbséget ßükſegh pedigh te néked tenned, azokban â mellyec üdvöſségedre tartoznac, és az mellyec

chac

chac az testi dolgokra néznec: azaz, az testi és az lelki jókban mellyec az Ur Istétöl â szent irásbã minekünc paranczoltatnac, és azoc közöt mellyec az emberi ágytól talaltattanac, és egy kézrül másra adattànac: Mert semmik azoc közzül nekünc üdvösségünkre nem tartoznac, valamellyec az szent irásban bénem foglaltattanac. Valami pedigh az szentirásban nyîlvansággal vagy megh tiltatot avagy paranczoltatot, azt szükség mindenképen megh tartani.

Se pedigh az szent irasnac czickelit az közönséges emberi àgynac magyarazattya szerént nem kel néked tudnod, hanem annac magyarazattyát azö szent irasból szükség megh értened.

Az egyéb dolgoc pedigh mellyec az irásban ninczenec be foglaltatván, mind megh

tartá-

tartáſaval, s-mind pedigh valtoztatáſaval ugy éllyünc â mint az ſüükség és az alkalmatoſság kévánnya.

Prædicatiókнac figyelmetes és ſerény halgatója légy.

Az mikor pedig az Anyaſzent egyhazbeli epitő Meſter, avagy Prædicator az ſzent irasból tanitáſt téſzen te előtted, azt minden kereztyéni bőczülettel, és ahoz tartozó engedelméſseggel fogadgyad, ugymint az nagy Iſtennec Procatorát, és ezt, az Iſteni tizteletben epitő Atyádnac tarczad és őſmerjed.

Ha pedigh tiſztînkivül valamit czelekednéc és maga ſaját talalmányît, az Iſten igéje helet, az te elmédben akarna oltogatni, és az Iſteni tizteletet ecképen akarna előtted végben vinni, az illyetén Tanitót ſemminec bőczüllyed, sőt ha illyen formán az mint kevantatic tiztinec megh nem felelnè te az te mel-

meltóságod ſzerent, meltó bünetése felol gondolkodgyál.

Hogy annakokaért ez te lelki iſmeretedre tartozó tanúſagidat ez elsö könyben el végezzem: Az nagy Iſténec nevét gyakortáb ſziveddel és elméddel hogy nem ſzájaddal emlegeſſed: külsöképen valamenyîre ſzabadosban viſelvén te magadat, belsö tökelleteſségben foglallyad: Es czelekedetiddel bizonyîczad inkab hogy nem ſzóddal és ſzajaddal az joſzágos czelekedeteknec ſzeretetit, és az bünöknec gyülölesét az emberec közöt; és tökélletes igyekezzél inkab lenni, hogy nem mint czac láttatni az emberektöl eckepen az te jutalmadat nem ez földön tudgyad helyheztetnec lenni hanem az egekben.

Minden te czelekedetiben

pedigh

pedigh eßedben forogjon amaz Christus Urúnc paranczolattya; *Titkon könyörgj és osztogas alamisnát*; az mely végre belsö kereztyéni alazatossággal légy megh ékesitetvén, és ne kövessed amaz magamutogató Pharisæust, az ki emennyî amannyî jo tétemennyîvel diczekedet; de azt kövesled inkáb az mit maga Christus Urunc paranczol; meg valván azt; *ha mind azokat betèllyesitenükis az mellyeckel tartozunk mindazáltal haszontalan szolgák vagyunc, mert az mit kellet czelekednünc azt czelekettüc.* Ehez jarúló más utalatos vétketis, tudnia illic amaz tettetés ßerént való ßentséget, és az képmutató kegyeséget ßükség hogy felette igen el tavoztassad te magadtól.

Mat. 6. 2. 6.

Luc. 17. 10.

MA-

MASODIC KŐNYV.

Az Királnac és Fejedelmeknec tiztekről.

MIVELHOGY pedigh te két ſzemélt lattatol viſelni ſzükségh hogy mind kettőnec jómodgyaval megh felely, hogy tégedet nem czac jó Kereztyénnec iſmérjenec az Emberec, de jámbor és tőkélletes erkőlczü Fejedelemnekis, az te hivatalodat ollyan formán végben vivén hogy minden dolgaidban az igyeneſséget, és az igaſsagnac ki ſzolgaltataſát kőveſſed; Az pedigh ketképen lehet megh; Elsőben hogy ha az nép kőzőt mindenec ſzép rendre oſzlattatnac, és azoc az el rendelt dolgoc,

Az Királynac tiſztt.

Plato in Polit.

goc, mellyec az kőzőnséges, népnec megh tartasára ſolgálnac naponként vegbennis vitetnec. Mert az kőſségnec megh maradaſa és élete fugg az Tőrvenyeknec igazán való kiſolgaltatasábol. Az más dologh pedigh az te erkőlcződre tartozic miképen kellyen tenéked magadat viſelni az te Udvarodban melly magad viſeléſe altal egyebekis épiteſenec.

Iſocrates in Sym.

Mert az Embereknec illyen terméſetec ſokot lenni, hogy az Maymoknac ſokáſoc ſerént, az Fejedelmeknec erkőlczőkhőz, és magokviſéléſéhez ſoktác ſabni őnnőn magokat. Amaz Poëtaknac mondaſa ſerent:

Plato in Polit.

Claudianus.

——— componitur orbis
Regis ad exemplar: nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, ut vita regentis.

Az

Az az:

Az Orſágh Fejedelmére
Vigyáz: mint fő Vezerére,
Az Ur mint rendeli eltet:
Ugy lattya melette Népét.

Az mi penigh az Törvén' ki adáſat és annac ki ſolgaltatasát illeti ſükség te néked azt mindeneknec előtte meg gondolnod; az igaz Fejedelemnec az kegyetlen Fejedelemnél menyîvel kel meltóſagosbnac, és tökélletesb erkölczünec lenni, és eggyk az maſiktol, mennyîben külömbözzön, mert ezzel az külömbséggel job modgyaval eſſedben veſſed azt mi legyen az te tizted. *Contraria enim juxta ſe poſita magis eluceſcunt:* Az az: *Az ellenkező dolgok ha egymás közöt oſzve vettetnec eggyîc az maſiktol inkab megh valaztathatic.*

Az igaz Fejedelem menyit külömbözzön az kegyetlentől.

Logicorum Canon.

Azt az Királt tartom pedigh igaz Királnac az ki nem czac királyi ágyból ſülettetic; de az ki az

Plato in Polit. Ariſt. in 5. lib. Polit.

az élő Istentől chudallatoskép-
pen rendeltetic az nép közi-
ben, annac az nagy tiznec jo
modgyáválvaló végben vitelé-
re: az mely Istennec jövendő-
ben ſamadáſsal tartozic az ő
magaviſeléſe felől.

Az kegyetlen Fejedelemnec jezgei.

Az kegyetlen, és Istente-
len Fejedelem pedigh arról meg
iſmértetic ha ki minden Tör-
vényekē kivül nyargalván, nem
magat az kőſsegnec, de az kő-
zönséges kőſséget néki adat-
nac tartya lenni, és az ki az alat-
tavaloknac joſágokat, és mor-
hájokat, maga prædajánac tart-
ván, ezt véli az ő fő b méltoſaga-
nac lenni. Ez kétféle fejedelem-
ségnec haſnát minthogy látod
ellenközni, azonképen tud-
gyad egyſerſmind az tis, hogy a-
zoc az chelekedetekis az mel-
lyec által ezec az dolgoc vég-
ben vitettetnec, haſonloké-
pen

pen egymás kőzőt ellenkőz-
nec.

Az hü Kiralnac és Fejede-
lemnec azért, erre légyen kival-
képen valo fő gondgya, hogy
az eő tiztiben hiven el járjon,
minden ő dolgait igyekezetit,
arra igazgaſsà és vezérellye,
hogy az allatta valo népnec
megh maradasára és epületire
ſolgallyon, és hogy az ſép Tőr-
venyeket ki oſztvan ő kőzzéjec,
az nép czendeſsegben és békeſ-
ségben megh tartaſséc. Ki ol-
lyan legyen mint az engedel-
mes Attya, és az ő jobbagyînac
javára igyekező Ur, kinec az
minden kédve és győnyőrü é-
ge, ha az ő alattavalóknac bol-
dog allapattyoc vagyő, azt itel-
vén maganac batorságara ſol-
galni az mi azoknac czendeſsé-
gekre ſolgál; tudvan azt hogy
czac az ő alattavalóknac hoz-
zavalo

Az igaz és hü Fejedelemnec tizti.

Xenoph. 8. Cyrop. Cic. lib. 5. de repub.

za valo ßereteti ő neki tamaßßa, és őrőſsége: Ez minden gonoß kevanſagot hatra hadgyon az ő alattavaloknac haßnókért: Vegezetre ſemmi olyhaßnot ne aranzon az ő ſajat javara ßolgálni, mely az közönséges jónac atalmára lehetne.

Ariſt. 3. Pol. Tacit. 4. hiſt. Az Iſtentelen Fejedelemségnec haſzna, és ſzőkáſa.

Ellenben pedigh az Iſtentelen és kegyetlen Fejedelem vallyon s-mit gondol inkab magánac meltoſagara és diczeretire ßolgalni, mintha, kosúl bakúl (*az mint ſzoktunc ſzollani*) czac az maga tiztatalan kevanſagiban mehet elő? az ki ſoha ſemmibẽ bizonyoſſan nem vetheti ſegedelménec reménséget, hanem egyedül czac az ő alatta valoknac ő ellene valo vißavonáſokban, partolkodáſokban, és haboruſágokbã, Kic mind addigis az ő alattoc valokhoz ßép ßineket, és külső

jo-

akarattyoknac jeleit nyuytoattyác, valamigh mind az Isteni és emberi törvényeket hatra agyván, az ő tiztátálán kevangoc ſzerent hanyathomloc ſzadoſſan nyargalhatnac, és az önzönséges jónac ſzine alatt az magoc haſznára ſzolgaló kat öreghbithetic. Kiknec az geſz Népnec nyomorusága, ſzinöknec vigaſsága, és bodogsága gyanant vagyon; végezetre az lyen moſtoha, és berèſekhoz lendő Tiztviſelőc, az ő kevetlenkedéſeckel, el boritvan ſzegény kőſséget minden ő orhajokba sákmánt ſzoktac vetni.

De bizonyára az illyetéec valaminémü magot ſzoktac el vetni, ollyan magú aratás varjanac ő magoknac minen kétségnelkül.

Minémü az igaz Királnac kimenetele.

Mert az ő Fejedelmec

za valo ſereteti ő neki tamaſſa, és őrőſsége: Ez minden gonoſſ kevanſagot hatra hadgyon az ő alattavaloknac haſznókért: Vegezetre ſemmi olyhaſznot ne aranzon az ő ſajat javara ſolgálni, mely az kőzőnséges jónac atalmára lehetne.

Ariſt. 3. Pol. Tacit. 4. hiſt. Az Iſtentelen Fejedelemségnec haſzna, és ſzőkáſa.

Ellenben pedigh az Iſtentelen és kegyetlen Fejedelem vallyon s-mit gondol inkab magánac meltoſagara és diczeretire ſolgalni, mintha, kosúl bakúl (*az mint ſzoktunc ſzollani*) czac az maga tiztatalan kevanſagiban mehet elő? az ki ſoha ſemmibẽ bizonyoſſan nem vetheti ſegedelménec reménséget, hanem egyedül czac az ő alatta valoknac ő ellene valo viſſavonáſokban, partolkodáſokban, és haboruſágokbã, Kic mind addigis az ő alattoc valokhoz ſép ſineket, és külső

jo-

akarattyoknac jeleit nyúytoattyác, valamigh mind az Isteés emberi törvényeket hatra agyván, az ő tiztátálán kevangoc ſerent hanyathomloc ſadoſſan nyargalhatnac, és az önzönséges jónac ſine alatt az magoc haſnára ſolgaló ökat öreghbithetic. Kiknec az geſ Népnec nyomorusága, ſiöknec vigaſsága, és bodogsága gyanant vagyon; végezetre az llyen moſtoha, és berèſekhoz llendö Tiztviſelöc, az ö kegyetlenkedéſeckel, el boritvan az ſegény köſséget minden ö morhajokba ſákmánt ſoktanac vetni.

De bizonyára az illyeténec valaminémü magot ſoktanac el vetni, ollyan magú aratáſtis varjanac ö magoknac minden kétségnelkül.

Minémü az igaz Királnac kimenetele.

Mert az ö Fejedelmec

minekutanna az ő Orſagoknac gondviſelésénec viragit magokrol az halál altal le vetkődzic, az ő alattoc valóknac békeſegben élő sèrègè fiuji kegyes ſiráſſal emlegeti otet, mellyen mégh az idegenekis czodálkoznac, és igy halaloc után az ő maradekoknakis jo hirt nevet bőczületet ſereznec, magoc pedigh az mennyorſagban *amaz megh boldoghitatáſnac hirvadhatatlan koronajával, avagy koſzorojával fel ékeſſitetnec.*

2. Tim. 4. 8.

Cic. de repub.

Es noha megh lehet az, az mely mindazaltal ritkan ſokot eſni, hogy találkozzonac ollyan ez vilagh gyülőlte Emberec, kic ez illyetén kereztyén Fejedelmeknec eleteknec el vegezesén leſelkedgyenec: az kic mindazaltal ſoha az illyeténeknec diczereteket és jo hireket nevőket megh nem gatolhattyác.

attyác Azoc pedig az tiztessé-
e veßtet gyîlkozoc mineku-
anna meltó büntetessel megh
üntettetnec mindenkor gya-
azatos emlekezetben marad az
hirec nevec.

Az kegyetlen Fejedel-
neknec ellenben utálatos gyü-
ységre mélto tiztátalan életec,
allyons mint czelekeßic egye-
et hanem mindennapon czac
ohérokat fogad az ö életek-
nec el fogyatasára, és az magoc
yakára mindennapon az ö a-
attavalóknac ßablyajokat kü-
ürülteti?

Jollehet pedigh, felette
nagy vétec az Fejedelem avagy
aros fejeji ellen valo tamadás
mindazaltal oly igē megh ßok-
a efféle kegyetlen Fejedelem
nagat útaltatni, az ö alatta valo
néppel, hogy az ö ellene tamá-
lot veßedelmen az ö alattava-

Arist. 5. Pol. Az kegyetlen Fejedelemnec ki meneteli. Isoc. in sym.

loc eg' czeppet ſem bankodnac, sôt mégh az idegenekis, efféle iſtenteleneknec eſeteken tapſolnac, és ôrvendeznec.

Miczoda emlekezetet hágy penig â kegyetlen az ô halála utan hanẽ czac nevenec gyalázattyát és ôrôcke válo ſidalmát? El halgatõ azokat â ſörnyü kinokat az mellyeckel gyôtrettetni fognac az illyeténec â pokolbã: gyakortá ſokot pedig ezis lẽni, hog' nẽ czac magoc ſoktac efféle Emberec igy járni de mégh az ô maradékokis nag' ſokſor, ezẽ ô kegyetlẽségeknec jutalmánac keſerves pohárát megh ſoktác nagy gyalazattyockal kóſtolni.

Annakokaért ſzerelmes Fiam ezôc kozôt néked válaztáſt kel tenned, és az joſágos czelekedeteknec igyenes után az te tiztedben hiven en járnod: mert hogyha ezeknec valamel-

lyîkében

yîkében meg tantorodnál, az nem czac az magad tiztességénec gyalazattyával, de sokaknac az te alattadvaloc közzül negh botrankozatatasával lenetne.

De hogy az fol tőt czélra érjec szükség hogy az te orszagodnac gondviselése, és törvenyîdnec kiszolgaltatása felol emlekezzem.

Az törvényecnec kiadasa felol.

Törvényec kiadasára, pedigh alkalmatossagot ád tenéked az üdő és az népkőzőt naponként történendő fogyatkozásoc mert: *Ex malis moribus bona leges enascuntur.* Az az: *Gyakerta az gonosz czelekedetic, hasznos törvenyekre valo alkolmatosságot szolgáltatnac:* Ez mi Orszagunkban pedig tőb jo törvényec adattattanac ki eckedig, hogy nem mint az kic mindenkor kiszolgaltattànac vólna, de én tehet-

ségem ſzerént azón igyekeztem hogy azokat ki ſzolgáltaſſan.

Erröl igen ſzükségh megh emlekezned, hogy ennec az orſzagnac generalis diætája, avagy közönséges gyülese mely az Törvenyec kiadasára rendeltetet, az közönséges jo ſzokaſtól megh válva, más valami kivalképen való ſzemélnec kedveért öſzve ne gyüytesséc.

Mert az miképen hogy ez mi gyülésünc (*mellyet közönségeſzē Parlamentnéc neveznec*) az törvenyecnec ki adasátol véſzé meltoságot mind az egéſz orſzagūkbéli, Törvén' ki mondó, és Törvényetevö helyeknél nagyobnac és meltoságosbnac ſzükség hog' itéltesséc, és arra az végre nevezzükis ez gyülésnec helyét *Királnac udvaránac*: Igy hogyha ezt az gyüléſt valami egy kivalképen valo ſzemélnec haſznaért öſzve

gyülé-

gyüleközötnec latnúc lenni mi lehetne eñel illetlëb s'alkalmatlanb dologh. Mert megh eshetic az hogy közönséges gyüléſnec ſine alat oly paranczolatoc végeztethetnec, mellyec sok vékony meltoságbeli Emberek-nec káròkra kovetközhetnéc. Gyakortá pedigh oly dolgokis végeztethetnec, mellyec az fö renden valoknac hirékné kül, nekic nagy károkra és artalmokra ſolgalhatnánac.

Annakokaért, efféle közonséges gyüléſt gyakortá hirdetned nem adoc te néked tanachól, hanëm czac ackor mikor az uy törvényeket akarod egeſi orſagod közze ki oſztani: mert az mennyîvel keveſbec az Törvényec czac hogy azoc éppen ki ſolgáltaſſanac annal inkáb haſznalnac az jo ſohalló köſségnec epületire.

Cic. 3. de legib. & pro Domo sua. Orat. pro Sest.

Az ſamkivetéſre valo üzés pedig az melly efféle gyüléſekben ſokot lenni, jób én tanachombol hogy ha az ritkabban léſſen. De azis mindazonaltal illyen óckal légyen: Hogy ſenki addigh ſamkivetéſre ne itelteſsec, minekelőtte ez gyüléſre nem citaltatnéc: mely tőrvenytétel hogyha őtet, vetek-nélkülvalóknac és meltátlannac lenni talallya az ſamkivettetéſre, az előbbi allapatban éppen megh tartaſséc. Az gyengéb ſèrü vétkeknec gyengéb büntateſiis vannac az mint az ki adot Tőrvény elődben adgya azt.

Immáron pedigh hogy térjec az tőrvenyeknec ki ſolgaltatasára tartozó tanitaſomra, megh kel arról emlekezned, az mint hogy megh értetted tőlem az jeles Király és az iſtentelen

len közöt valo külömbséget elégh bőségesen, holot az kegyetlen fejedelmek mikor, az Fejedelemséget kezekhez vésic, ackor kegyeſségeket és kereztyeſegeket mutattyác, annakutanna ha az Fejedelemségbē meg kezdnec erőſsődni, ackor â kegyetlenséghez fognac.

Qui Curios ſimulant & Bacchanalia vivunt:

Az az:

Ackic ſzenteſeknec mutatyác és tetetic magokat, de életec rakva éktelenségeckel.

Te annakokaért nem ug' czelekedgyel mint amaz kegyetlen *Nero Romai Chaſzar*, Chaßarságánac első öt eßtendejeben, de sőt inkab az törvény altal hagókat ßorgalmatoſſan az tőled ki adatot tőtvény ßerént előßer erőſſen meg büntesſed. Mert holot ez orßágh te re-

Az Fejedelem, elsőben viſellye kemenyebben magat. Senec. de Clement.

Ariſt. 7. in Polit.

ad nem erővel, sem az te supplicatioid altal, de neminemü őrőkős jus altal ßallot, nẽ ßüksegh hogy valami imily amoly vélekedésec az te tiztednec véghbẽ vitelében teged megh tantoriczanac. Azt pedig bizonyossan el higgyed te magadban hogy nagyob réße az embereknec, ugyan terméßet ßerént haylandób az igassagnac ki ßolgaltatasára, czac hog' ettőlis igen megh óyjád magadat hogy nem ugy az te kevanságodnac be tellyesitésére igyekezzél, mint az igasságnac tiztán valo kißolgáltatasára: tudvan azt hogyha valamiképen az igasságnac ßine alat, az méltatlant halalra sententiázod, Isten előt te nem czac ugy tartatol mint annac az gyîlkossagnac oka, avagy itelő Birája, de ackepen néked tulaydonitaticannac, megh őlettetése

Plato 2. & 10 de Repul. Cic. ad Quint. Fr.

se mintha magat kezével végezted volna ki ez világhbol; Es efféle dologhban az te ſived és indulatid mint forgaſſac tiztekben magokat az viſgáltatic megh jövendőben.

Plato in Polit. & 9. de leg. Saluſt. in orat. ad Cæſar.

Immar pedigh minekutanna az te alattadvalóknac elejőkben törvényeket ſabtál, és igy Fejedelemségedet megh erősitetted; minekutánna az te fejedelemségednec mivóltat és erejét eſzekben vettéc, ackor ſabadakaratodban léſzen, ha az te ſzelédséges engedelmeſségedet, az kemény ſeggel őſzve elegyîtvén, nemellyekhőz engedelmesb voltodat, nemellyekhez pedigh keménségedet mutatod, az mint az vétkeknec nagyſága avagy kitſinsége kevannya:

Ha pedigh ellenben Fejedelemségednec kezdetiben

mindgyárt az engedelmes kegyelmeſséggel élſz, mind az te megh vettetéſed következic reád, ſmind pedigh annyî vétkec czelekettetnec hogy mikoron az büntetéshez kezdeſz; az bünben élő gonoſzoknac ſokaſágoc az artatlanoknac kevés ſzámokat fölül múllya: az mely dologbã nemis fogod azt megh tudni, honnan kezdgyed el az büntetéſt.

Minemü rút dologh léſzen pedigh hogyha az te illetlen üdönapelőtvalo kegyelmeſségeddel el kel veſztened azokatis, kiket fejedelemségednec kezdetiben, egy nehányainac büntetesével megh tarthattál vólna épségben!

Az údónap előt valo kegyelmeſzégh igen veſzedelmes proba ſzokot lenni.

Azert itt ez aránt az Phrygia belieknec példajokat ne kövesſed, kic igen kesőre ſoktác magokat eſzekben venni amaz

maz közönseges mondás ßerent: *Serò sapiunt Phryges*: Az az *kesö sütve*, az mely dologh ßintén én raytamis megh történt.

Mert mikor én nagy engedelmességgel kezdettē vólna viselni ezt az kiralyságot, hogy az én kegyelmes és engedelmes vóltommal, mindeneknec ßiveket az igyenességnec el követesére haythatnám, imé tellyességgel más külömb ellenközö dolog követközéc én ream, mert semmit nem egyébet nyeréc ezzel az én magam viselésével, hanem halaádatlanságát ismerém az kösségnec és megh oßlattatásat vöm eßemben az birodalomnac mely jutalma lön az én èngêdelmességemnec.

De az mint ide föllyebbis emlekezém felöle, â te keménsegednec időt és modot ßük-

ſegh hogy valaß: mert talalkoznac oly ißßoniu vétkec, az mellyekhez nem tér ſemmi engedelem, avagy könnebbités; azocközzül pedigh ezec ollyác: Az ßanßádéckalvalo gyîlkoßagh, hazaſſagh törés, avagy paráznaságh, Méregh czinalas, beadás, boßorkanságh, hamis penz chinalás, &c.

Ha pedigh te magad ßeméllye és meltosága ellé valami oly dologh történic, az mellyel megh bantatnál, ez ily dolgokban minthogy magad ßemellyére tartoznac, az magad itéleti ßerént czelekedgyél, mind az büntetéſſel s mind pedigh az engedelemmel mindazaltal igé megh nézzed az dolognac mivoltát, és azokatis az ßeméllyeket, kiktól és mi véghre eshetic az ollyan vétec.

Ez vétkeknec nemeihöz

más

más vétkeketis ſzamlálhatnéc az mellyec boczanatot nem érdemlenénec hogyha azoknac elöſzamlaláſa némellyeknec gyülöséges nem lenne.

Mindazonáltal ennec ki nyîlatkoztataſaban â te Attyadhoz valo ſzeretetednec ſzemérme győzzön megh tégedet: Ez pedigh az vétec sémmi nem egyéb, hanem az te Attyad ellen neminémü gonoſzakaroinac ſzemtelen és hamis iráſoc, auagy valami felöle töt ragalmazâſoknac hirdetéſe: Tudhad az Iſtennec amaz paranczolattyat: *Tiztellyed Attyadat és Anyádat!* azokaert mivelhogy az törvény ad tenéked arra való ſzabadſagot, hogy az te nemzetednec és Elêidnec gyalazattyára igyekezöket megh büntetteſſed: Kivalképen holot igen alávalo példájoc volnais ez az te maradé-

Szükségh arrais ſzamot tartani, hogy az kiralynac nem zete ne ragalmazteſſéc.

Exod. 20. 12.

dékidnac, kic az minémü mertéket vejéndnec te tőled, ollyát adnac vißßáis jövendőben.

Plate 4. de beg.

Megh vàllyuc mi azt nyîlvan, hogy minnyájan bünős gyarlo emberec vagyűc, mellyeket ha külön könyörgesidben Istened eleiben tamaßtaß, ezec néked életednec megh jobbitasára, és haßnodra ßolgalhatnac inkab hogynem mint egyebeknec alkolmatoßágot adnánac az felőled valo ragalmazó beßélgetésre.

Minthogy pedigh nem talaltathatic chac egy Fejedelemis ez egeß földön, ki az ő eleinec fenyeßégevel az kiktől ßülettetet, inkab tündőkőlhetne naladnál, azon igyekezzél, hog' az illyen Embereknec kevély magok viseléset, megh zabolazzad, kic valamikor az te Attyadnac boldogúl ki mult ßemellyét,

lyét, neminemü vétkeckel, titkon akarjác vadolni, ezzel nagy álnokúl egeß az te Elejidet és királyî nemzetedet gyalazatbã keveric minden te maradekidnac pedigh öröckevaló gyülöséget ßereznec.

Mert vallyons miképen ßerethetnec tégedet azoc, az kic az te Attyádat gyomorból gyülöltéc? Es vallyons mi az oka hogy ez moſtani időben az Anglia Orßagban ily ßanßandéckal igyekezzenec az Farkaſoknac és Rokáenac megh ölettetéſekré, hanem czac â gyülöségbül vitetnec àrrà, hogy az ilyen ártatalmas kártevő vadaknac magvokat ßakaßßac. Avagy ki nem lattya ezt ßemeivel, hogy az Mantuvai és Neápoli fó lovat nagyob áron ßoktác él adni, hogynem mint amaz goromba ballago ßamár vemhét? miczo-

Anglia Orſzagban nem talaltatic Farkas Ant. Magin. Geograph. de Anglico regno.

da

da ennec az oka, itelem hogy nem egyéb hanem azoknac külombozo nemec, és fayzattyoc az melyre képeſt imezt, amannál inkab kedvellyüc? Haſonlóképen az ollyatén tünderes, és ſines Emberec vallyons mikképen ſerethetnénec tégedet, holot az te eleidet gyüloltéc és utaltac?

Mert michoda egyéb az Atyanac jo hirét nevét ragalmazni, és méltoságát gyalázni, iſſoniü gyalazatos karhoztataſockal, hanem ezzel eggyüt azon ſemélnec, életben levo fijátis, boſſuſaggal és gyalazattal illettetvén meg vetni? Hog' pedig ezt az intéſt ebben végezzem el, az magam peldájat mellyet probaltam, eröſségnec okáért tamaſtom elödben, az ki ezen elö ſemeimmel, az illyetén ragalmazócnac, és arúlocnac

nac fejökön lattam az Istennec büntetö ostoranac sulyosságat terjedni, az kic az én szüleim tiztessegec ellen titkon sokat practicáltanac.

Bizonyara pedigh vissont azt mondom hogy minden én haborúsagimban, nem probaltã inkab semmi rédbelieknec, húségesb, és alhattatosb magokviseléseket, és tökelletesb szolgalatyokat, mint azoknac, â kic az én Eleimnec vessedelmes és haborusagos allapattyokbãnis alhatatosságbã tartvã ö magokat vegigh ö mellettec meg marattanac. Ezeken pedigh â jambor fö fö Embereken azokat értem valakic az en szerelmetes Anyã Asszönac hüseggel szolgaltanac Holott pedig te néked szerelmes Fiam azokat adom elödben â miket ez dologh felöl értec, az oly ragalmazóc és arúloc

Az régi jambor szolgac meltóc az böczülletre.

valamit

valamit én felölē foghnac gyalazatomra elö hozni, azokat hijába valo hamis dolgoknac tarczad.

Nyomorgattatás.

Jollehet pedigh, az kártételnec és nyomorgattataſnac vétke azoknac rende közze nem ſzamláltatot az mellyec boczanatnélkül valoc vólnanac, de mindazonáltal minthog' ez immár mayd ugyan ſzokásban jutot, hogy â Nemeſségnec és hatalmaſságnac gondviſeléſe immaron *Patronuſſagnac*, az az: *oltalmazaſnac* neveztesséc, ſzükſegh azert erreis az Kiralynac eggyîc fö gondgyanac lenni. *Legy azert az népnec nyomorgatoi ellenis ſzorgalmatos vigyazásban, és azoknac, az köſzégen kemenyködöknec, és kegyetlenködöknec meltó megh büntetöje.*

Ariſt. 5. Pol. Iſocr. de reg. Cic. de Offic. & ad Q. Fr.

Az ſzegeny Jobbagynac melto panſzat illic megh halgatni.

Az eggyügyü ſzegény köſségnec panaſzolkodaſokat jo ked-

kedvel megh halgaſſad, az megh nyomoritattaknac ſeget-ſéggel légy, ßintén ugy mint ha az te ſaját dolgod volna, az Emberekhez való ßereteted az gonoßoknac gyülöléſet ki ne üzze az te ßivedböl. Az boßßu-ságh ßenvedöc mellet, az boßßu alláſtol ne vond megh az te ſé-getségedet, juſson eßedben te néked amaz gyönyörüséges é-kes nevezet, mellyel az bol-dogh emlekezetü job Attyam neveztetet. Az kit *ſzegenyeknec és nyomorultaknac kiralyanác* nevez-tenec. Mert az miképen hogy az Királnac igaz és föb tizti kinec-kinec igaſſáganac megh fizeté-sében all; Azonképen *mikor tör-vény ſzéket ülendeſz, ſzükſegh hogy arrol igen megh emlekezzél, hogy te az Iſtennec ſzékiben ültél be ſe jóbra ſe bal kézre te ne hajoly*: az mint az Moiſes ßól.

Ez az Fejedelmeknec és Uraknac leg ſzeb nevezetec.

Deut. 5. 32.

Megh

Plato in Polit Cic. ad Qu. Fr. Arist. 1. Rhet.

Megh ójad attól te magadat, hogy avagy az kazdagnac avagy az ſegennec ſemellyet, ne nezzed. Az igaſſagnac az iteletben ugymint vaknac, és kineckinec oltalmanélkül valónac ſükſeg lenni, az mely ſe baratságra, ſe iregységre, ſe kedvre, ſe haragra ne nézzé az iteletben.

Mivelhogy ez helyen emlekezet vagyon az igazságról, és hamiſságról, ſükſegh hogy az mi hatalmunc alat levő Scotiai, Hyberniai, és az hatarban lakoſocnac nyomorgattataſoc ellen valo Törvenyekrölis valamit ſollyac.

Az elő ſamlalt tartománybelieket pedig hogy rövidségnec okaert ket réſzekre oſzam: *Eggyc rendbeliec azec*, az kic â mező földet lakjác, kic noha ennec neminémü reſzeiben gorombaknac és paraſztoknac lattatnac

tatnac lenni, mind az âltal nin-
czenec tellyesseggel mindé Em-
beri jo erkölczökhöz jarúlo é-
kessegektöl megfoytatvan. *Az
más rendbeliec* az sigetecben la-
kóc az kic parast és vadakhoz
hasonló életet élnec kic közöt
az emberi ékes, és sép erköl-
czöknec, semmi diczerendö
nyomdoki nem talaltatnac.

Az mi az elsö rendbeliek-
re néz; megh lassad hogy az tö-
led ö közzéjec ki adot törve-
nyîd felette sorgalmatossan kí
solgaltassanac; â mellyec az kö-
zöttöc lévö felsöb rendec ellen
ugymint, az joságos nemes né-
pec, Urac, és sabadosoc ellen
rendeltettenec, igy ez te gond-
viseléseddel igen könnyen, az
vad fene kegyetlenekböl, seléd
eggyügyüveket serezhecz.

Az masodic rendbéliec
közze pedigh az minémü vege-
zéseket,

zéſeket rendeltem azocban nevellyed ôket: az ép mezô földrôl, jo erkôlczben fol nevelt egeß haßnépeket vigy be az ßigetekben lakozôckozzé, mellyeket ô kôzzejec helyhezteſs kic ecképen rôvid idô el mulván, azokaltal az kic ßép erkôlczôkben, és ßép rendtartáſokban fel neveltettênec, ôkis el hagyván vad termeßetôket nyajásb erkôlczôckel ékesgettetnec fôl, és igy laſsán laſsan azt az vadſagot ki gyomlalván ßivôkbôl, ugymint ny ßeléd emberségnec fiatalit ßükség'ô kôzzéjec naponként palantalgatni.

Az határban lakozoktol pedigh ily itéletben légy, valamigh ez Anglia orßaga, mely az Iſteni rendelésbôl, és az vér ßerent valo agazatbol te reád néz; bekeségben és czendeſségben

megh

megh tartatic, békeſegben birhatod azokatis, mellyec felöl nem ſukſegh igen felette ſorgalmatoskodnod: Ha pedigh valamint az dolognac valtozáſat latnad, azonképen nyuly azokhozis az gondviſelésben az mint ezen tartománnac akár mellyîc reſére.

De hogy mind ezekröl job moddal gondot viſelheſs, az te népednec eſeſsen és igazanvalo gondviſelésében az tudos és bölcz Orvos Doctorokat kövesſed; â kic elsöben minek-elötte gyogyîtaſokhoz kezdenénec: az betegſegben eſet, ſemelynec pulſuſit, avagy érſökéſit, tekintelic és tapogattyac megh, ezzel eggyüt egyéb tiztalan nedveſſegit mellyec az betegségnec okai, *Primus enim ad ſanitatē gradus eſt, noſſe morbi cauſſas.* Az az: *Elsö garadicz az jo egéſ-*

ſegre valo forditatasban, ez hogy az nyavalyaknac okait meg tudgyad; az mint azõ Orvos Doctoroc ſollonac. Azonképen tenékedis ſükſeg hogy az te alattad levõknec elméjeket terméſeteket ſokaſokat, és indulatyokat jol eſſedbẽ vegyed mégh joidején, minekelõtte â te rejájoc való gondviſeléſedhez kezdenél, hogy ecképen jo modgyaval leheſſen minden te dolgod.

Plato in Polit.

Azert enis te néked igen rõvid beſſéddel elõ ſamlalom azokat az fogyatkozaſokat, az mellyec ezec kõrül ſoktanac tõrtenni, és ugy mint uyjál mutatom megh, miczoda dolgokra kõllyõn te neked ſamot tartanod az gondviſelesben. Az Anglia Orſagh felõl miképen jõvendõllyec, holot abban eckédig az Iſtennec akarattyabol és gondviſeléſébõl mindenec

kevan-

kevanſagom és kedvem ſerént voltanac rendeltetven, nemis iſmértem ezec közöt valami el viſelhetetlen dolgot.

Mivelhogy régenten mikor az Orſag eredetet venne, az egéſz Orſagnac lakoſſi, harom rendre oſztattanac; Es chac eggyîc rendis ninczen valami kivalképē való véteknékül; mert az réghi és hoſſzu ideiglen való ſzokás által, annîra jutot, hogy immár azoc nē vétkeknec, hanem joſzagos czelekedet gyanántvalóknac tartaſséc: Noha nem mondom azt hogy ezekből az rédekből alló Emberec, minnyajan ſzemely ſerént megh volnanac azockal az fogyatkozaſockal ékteleniretvén; Mert ezec közöttis találtatnac, mint ſzintén egyéb rendekben jóc és gonoſzoc, de ezzel az én tanitaſommal, czac azt akarom megh

jelenteni, hogy ez harom megh nevezet rendekbennis, nem kevesé gyökereztenec megh neminemü vétkec.

Mindeneknec elötte azert, minthogy az *Egyhazi* meltosagh elöl jár, éz harom rendec közzül, énis ezen kezdem el tanitasomat.

Amaz Anyaßentegyházban uralkodo örökös nyavalya, melyben Teremtestül fogva mindenic gyülekezet megh bantatot, az mely által amaz *Gyeytyatartóis* melyröl ßent János emlekeßic, eggyîc helyböl masikban vitettetöt, ezen kútföböl vött eredetet, mely az kevelységh, Tiztesslegh kevannás, Fölvenségh.

Apoc. I. 12. & 20.

Ezec azoc az harom vétkec â mellyekért nem régen mi nalunc és egyéb helyekben az Romai gyülekezet nem czac

megh

megh rontatot, de tellyeſséggel kiis tőrőltetőt. Az melynec kigyomlaláſa utan, ez mi Scotiaji Orſzagunkban az Kereſtyeni és igaz Iſteni tiztelet chodalatoſképen be hozatot, és palántaltatot amannac helyeben.

Mert midőn abban az hitnec dolgabã az fől zendült kőſségtül soc dolgoc feyre labra rendnélkül czeleketternénec, nagy ſokan ſaját kevanſagoktul el ragattatvan vakmerőképen hanyat homloc, erre â tiztre adgyac vala magokat, â mely miat minden jo gondviſelés, nem czac neminemü reſzeiben bantatic vala megh, de tellyeſſeggel immár ſemmié teteret vala.

Azon időben tőrtént zürzavar, és rendeletlenſegben tamadanac neminemü tüzhőz haſonlo Prædicatoroc. Kic annyîra el hatalmaztanac vala az

Az Puritanuſoc.

köznép közöt hog' az hatalõ és győzedelénec kedves vólta miat, neminemü *Democratia*, az az: az köznépnec uralkodaſa felöl kezdettenec vala gondolkodni magokban, és igy az Fejedelemségeket hatra akarjác vala vetni.

Minekutanna pedigh az idönec illyen allapattya altal, az én édes Anyám kárával és ſanyargatásával, nem kevéshaßnot koporitottanae volna magokhoz, az én ackori Arvai allapatommal gonoßzul ßabad akarattyoc ßerent élven, abban â közönséges uraſagnac arnyékaban, ugy el hittec vala magokat, hogy immár azt velnéc hog' mind az diofaigh övéc volna. Es ecképen az népen valo illyen birodalmokban, midön az eggyügyü köſséget ßájokon hordoznác, az önnön magoc kevanſagoc ßerént; mindeneſtöl

az

az birodalmat magoknac foglaltác, melyre képeſt ſem az en árvai allapatomban, ſem pedigh azon kivül, ſoha ſemmi haboruſag avagy zenebona mind ez ideighis nem támadot, az mellyet azoc az zürzavarnac élezgetöji ezen megh nevezet egyházi Embereknec oltalmazaſoc és párt tartaſoc alat elö nem vittenec volna.

Innen vagyon hogy gyakorta tanitaſoc közöttis ſidalömal illetnec engemet, nem egyeb okon hané hogy en ez Kiralyî méltoſagban vagyoc helyheztetvén, melynél nagyob nehezségec nekic ſemmi nem lehet. De mikoron ez ö ſivökben megh rögzöt boſſzuſagokat nyîlvan ſegyenlenéc ki jelenteni, ackor ſorgalmatoſſan tudakoztanac az én czelekedetim felöl hogy igy akár mi kitſin

fogyatkozasomatis, ôc nagy véteknec iſmernéc lenni, az mellyel engemet karhoztatnánac, és az en ßememben valo ßálkat, nagy gerendanac lathatnác, melyre nézve nẽ czuda ha neha néha neminemü apprólec hamis hireket kôltônec felôlem, mivelhogy efféle cirkálokat réndeltenec én utannam, kic megh az fejértis gyakortá feketénec ßoktac mondani.

De bizonyára ſoha oly ókoſſan és eßeſſen nem czelekedhettenec mégh eddig, hogy holot ßemellyem és tiztem kôzôt külômbséget akarvan tenni, akarattyoc ellenis nagy ſokſor magoc gondolatlanul ezt nem talaltac volna mondani: hogy, Minden Kiralyoc és Fejedelmec terméßetßeréntvalo rontóji az Anyaßentegyhaznac ßabadſaganác, és hogy azon Fejedelmec

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

jedelmec ſemmiképen nem viſelhetic *az Chriſtuſnac igaját*: eſféle mondaſokat elegyîtettenec az ő tanitaſoc közze, és illyen tudománnyal taplaltác az ő halgatojoknac lelkeket. *Mat.11.29.*

De mikoron nagy ſokan â Tudós és eßesb Anyaßentegyhaznac ßolgaji közzül eßekben vennéc azt hogy ezeknec czelekedetec ßegyenségekre, botrákoztataſra ezköz volna ez ő fól fuvalkodáſoc; minden igyekezeteckel azon voltanac, hog' ezeknec fel gerjedet indulatyokat megh zabolazván elmejeket valami chendeſſegre hozhatnác. Semmit nem inditatván mindazaltal ezec az felfuvalkodot elméjü emberec azzal az czendeſitéſſel, azon el végezet ßandekokban megh marattanac, és az Annyaßentegyházban neminemü zürzavart indi-

tottanac, ugyãnyéra, hogy azzal az ő goromba ßemtelẽ magokviſeléſevel az jambor tudosb fő-fő Embereketis ki rekeßtettéc kőzzüloc.

Neßße tenéked az kőſſegnec az főfő rendeckel egyenlő meltoſagban valo letelénec jutalma és peldaja! mely bizonnyara mindẽ zürzavarnac nemző oka, â ßép kereztyéni eggyeſségnec pedigh ellẽsége, mel' kereztyéni eggyeſség czac magha eggyedül tamaßßa â ßép rẽdtartáſnac. Ki nem lattya pedig által ez dolgot, hogyha az Eccleſiaban levő minden ßemellynec illyen egyenlő meltoſagh tulaydonitatnéc, és ez példára nézve az kőzőnséges Polgari, avagy nagyob renden való tarſaságh kőzőttis ez rendtartás be vetetnec mennyî elegy belelegy zürzàvàr, és minden dolgoknac fenec-

neckel való fel fordulása, következnec hatalmas Isten!

Megh oyjad annakokaert magadat szerelmes Fiam attul az Puritanusoknac tarsasagátol, szerzetektöl, és tudomanyoktol, ugymint az Anyaszentegyháznac, és az közönséges Polgari tarsaságnac döghitöl, az kiket semmi erdö hozzad nem foglalhat, esküvés hozzád nem hayhat, se pedigh igeret hozzad nö kötelezhet, sem édessithet, minthogy zürzavar és haborusagon kivül semmin nem igyekeznec, modnélkül nagy tiszteseget kevannac, oknélkül atkozodasokat tesznec, és az ö talalmanyokat melly az Isten igejenec meltoságán kivöl vagyon, mint valami idvösségre szolgalo igyenes útat és Regulat akarnac sokaknac szivökben be palántálni. Az elö istennel bizonyî-

toc(*minthog' ézirasombã holot ugymint Testamentomot teszec elötted az hamisságnac helye ninczen*)hogy amaz hegyekbẽ lakozó vad termesetü gonosz Embereknél ezeket haladatlanbaknac s hamissabbaknac találod lenni.

Te azért azoknac Vezerit, és elöttö jaroit az te földedben lakni, ne engedgyed, hogyha az te czendesz megh maradásodnac örülsz: hanem ha azockal teis azonképen akarnál az te bossuság szenvedesednec gyakorlasára élni, az miképen regenten az Socrates bölcz, az ö haborgo Xantyppe nevü feleselvel élt.

Ezec ellen azokaért az nyavalyác ellen, imé kedves orvossagot adoc tenéked. Az jambor szeléd erkölczü és túdos Egyhazi Embereket, az Anyaszentegyhazban hiven munkalkodó

kodó ſolgakat igen ſereſſed, azokat azte gondviſeléſeddel és jo tetemenyîddel, edeſgeſſed magadhoz: kiknec Iſten aldasábol, nem kitſin ſamoc virágzic és mi Orſaginkban.

Azoknac Püſpökſegekről, és meltoságokról ſorgalmatos gödot viſely: ki gyomlálvan mindéféle akadályokat az Anyaſzétegyhazhoz tatozó tiztnec folyaſabol; és eckepen nem chacamaz Puritanuſoknac képmutato tudomanyokat, kic az köſség között levö egyenlö meltoſagot allattyac, és töb effele fogyatkozaſokat gyomlaly ki, hanem mind azokat, az mellyeket az Anyaſzétegyhazi tiztnec ki ſolgaltatasával az közönſeges Polgari tarſaſágnac, bekeſeggel való megh tartatasával, avagy pedigh az Monarchiával, az az: ez egy tulaydon

Uri

Uri fejedelemſegnec meltoſagával ellenkeznec. Es erre képeſt amaz eleinktöl reanc marat harom rendeknec generalis deréc gyüléſeket uyonnan viſſont eſſtédönkent el kezdgyed. Mely ſſép rendtartaſra (*az mint remellem*) ha Iſtẽ életemet megh hoſſabbittya, magã utat nyîtoc tenéked, hog' igy annakutanna az én nyomdokimat kövesſed.

Az Anyaſzentegy hazra tartozo tanaczadaſoc.

Hogy azért ez Egyhazirendnec gondviſelesére tartozo intéſemet ebben vegezzem el. Azt mondom hogy, ſenkit nagyobnac ne böchüly mint az jo Prædicatort. Senkit pedigh inkab ne gyülöly mint az hijaba való Puritanuſt, el hivén azt magadban bizonnyal, hogy te néked fenyeſſeb és meltoſagosb tituluſod és nevezetet nem lehet, mintha *az Anyaſzentegyhaznac Attyanac, Daykaja-*

kajanak és gondviselöjenec nevezetöl; Minden te hatalmad alat levö gyülekezetben, jambor és szent életu Tanitokat, lelki pastorokat allasz.

Az *Oskolakat, és Academiakat, az Anyaszentegyhaznac, és az Polgari tarsasagnac veteményes kerteit* bösegessen taplallyad: Az kereztyéni, tudomant, és az Isten igejeben ki jelentet fenyîtéket, epsegben megh tarchiad: minden ez eletre és ennec szükséges dolgaira tartozó gonviselésed, alkolmatossan meg légyé, és â te gondviselésedben, az tiztességh, és az emberségh, semmi reszeiben megh ne fogyatkoztassék; Az kevelyseget és nagy akaratot megh büntessed, az eggyügyü szeledseget pedigh jo teteményed kövesse:

Seminarium Ecclesia Schola: Seminarium Reipublicæ, recta Adolescentiæ educatio.

Az egyházi szolgac, és tiszteli szemellyec az alattokvalokat

kat, azoc vißont az lelki tanitokat bóczületben tarchác, hogy ecképen arnyékodban az Anyaßentegyház Isteni félelemmel, békeséggel, és az ßép deáki tudomanyockal viragozván, mindenfèlé az Te ez vilaghi életednec diczereti, és ßép hired neved ki terjedgyen.

Imez ket rendbeli dolgokban pedigh ßükség tenéked egyarántvaló módot tartanod, hogy tudnillic nem czac amaz *alavaló Puritanusokat* zabolazzad megh, hanem megh amaz fel fuvalkodot *Papás Püspökökeris szajokon hordozván*, le ültessed és megh zabolazzad. Ha pedig ez kettó kózzül valmellyíket nagyobnac bóczullenédis, de óket mindazonáltal, határokon kivül pakáßni ne boczássad, hogy ó általoc valami ragadó nyavalya, vagy valami éz veßtés,

be

be ne chuſſon az Anyaßentegyházban.

Az en tanitaſomnac rendißerént maſodßor immár az *Parlamēt* az az: az nemes Orßag, és arról való ßükséges tanitás következic: Mely noha ez maſodic rendbē helyheztetic, mindazaltal az ő hatalmára kepeſt, mely ál mind az ſegetségben, ſ-mind pedigh az artalomban, immár ſoc időktül fogván az első helyet magánac foglalta. *Az Vrac, és Nemeßégh rendi.*

Ennec pedigh örökös nyavalyája, mellyet ez mi időnkben, ebben az rendben be oltatnac láttam lenni, az felette negédes, kevély, hatalmokban, és meltoságokban valo bizakodás: kic az ő ſaját Daykajoknac, tejével eggyüt ez vétkekis be nyeltéc, és ugy magokéva töttec hogy az ő hatalmoc és meltoságoknac fenyeſsége; kivalképen

imez

imez karomféle hamiſſagnac elkövetesében légyen helyheztetven.

Elsöben, hogyha az ö ſomſedságokban levö gyengeb allapatu Embereket, kickel ſoha ſemmi jot nem tettec, az ö nékic valo ſolgalatra, és engedelmeſſegre eröſackal kenſerithetic.

Masodſzor. Ha az ö ſolgájokon és alatoc valókon, ſabad akarattyoc ſerent, kedvekre igazan avagy hamiſſan uralkodhatnac, nyakokon ſánthatnac: noha igaz igyében akar mely Jobbag' és ſolgais meltán oltalmat kevanhatna az ö Uratól.

Harmadſzor akar mi kitſin boſſuſagot láſſonakis az ö ſomſedſagokbã levö lakoſoktól, menten az boſſuallás felöl gondolkodnac, nem gondolvan ſemmit, ſem Iſteneckel, ſem kiral-

kiralyockal, ſem az kőzonséges Polgari tarsáſsággal, mindgyart viadalhoz keſſülvén haddal ellenec rohannac, és igy eggyîc nép az maſic ellen hadakozic, Tromphot, Tromphval ütvén.

Sőt pedigh az Király jo neven ſokta venni, hogyha az ő paranczolattyara, valami rővid ideigh valo frigyet vetnec ellenségeckel, holot mind az termeſſetnec ſ- mind pedigh az törvenyec, kőtelezéséből, az békeségnec és czendeſségnec oltalmazasával tartoznanac fejeknec veztéſe alat.

De hogy ez nyavalyáknac ellene álhas, az te alattad valo Nemeſségec nem kevesbé légyenec az te tüled nékic kiadot törvenyeknec megh oltalmazasára kőteleſec mint az kőzőnséges emberec. Nem illic pedigh te hozzád, hogy az ő zugolo-

Ezec ellen valo orvoſſagoc Arrſt. 5. Pol.

golodásoc, és haragos ſzavoktul megh ijedgy, czac te az te tiztedben hiven el járj. Mert megh az jo Fejedelmeknekis az ő alattokvaló epitésben és meghhaytásban, haſzontalan ſzokot gyakorta lenni igyekezetec, hogyha az ő Fejedelemſegekhez tartozó tiztekben hiven el nem járnac.

Xen. in Cyr.
Iſocr. in Eu.
Cic. ad Q. Fr.

Te azért az te orſzagodban lévő tőkelletes ſzivü, Jambor, és Iſtenfelő Zaſzlos Uraczkal, és főfő rendeckel, barátságosban nyajaskodgyál, és minden egyeb rendbéli tiztelſéges dologban forgolodó emberekknec, hozzad ſzabad be menetelt engedgy, ezőkhőz nyajás joakaratodat mutaſſad; ugy hogy félelem és rettegeſnélkül talallyonac megh tegedet az ő ſzükségekben. Te előtted magoc ſzemellyekben ſupplicallyanac

eſede-

esedezvén, és czaczg' hatalmasnak is esedezesét, az ő dolgokban ne kivannyad. Mert az szentes emberec altal valo esedezés az Papasokra tartozic.

Ez te czelekedeted altal, az ő kevély szömöldököket, gögös magoc viselesét (*az mellyeckel annac elötte amaz Atlas nevü Oriáshoz hasonlatossoknac mutattyac vala magokat, kifelöl irjac az Poëtac hog' vallán tartya az eget*) az mertékletességre hozod.

Az mi pedigh illeti az ő bossúallásra való tamadasoknac le czedessitesét, azoknac az törvenyeknec ki szolgaltatasában szorgalmatos légy mellyeket afféléc ellen irtam; el kezdvén azon az ki te hozzad közeleb jaról, és az kit inkáb kedvelsz, hogy igy ez altal az tobbinek is példat adgy.

Mert minden megh igazitatás

zitatás, és az elöbbi ép allapatra valo allatás ßükségh hogy eredetet végyen azoktol az kic az te Palotaidnac padimontomit nyomdoſsác, és hogy ezec utan elöb elöb egeß utolſo hataraig terjedgyen ki az te orßagodnac birodalma.

Neis ßünnyél megh pedigh ez dolognac végben viteletöl, mind addigis miglen efféle tamadáſokat gyükereſtölfogva ki nem gyomlálß, az te alattad levöc közzül, hog' ezeknec az tamadaſoknac veßedelmes peldaji, nevezeteckel egyetemben megh utalásban juſſonac inkab, hog' ſem mint egyeb idegen nemzetektölis bevetesſec.

Angliai nyelven irattatot ezen kis könyu elsöben.

Hogyha Deác avagy Galliai nyelven irtam volna ez tetanuſagodra tartozo könyveczket ezeknec az büntetéſeknec

nemeitis

nemeitis, kerülö beßeddel kellet volna nekem megh jelenteném. De hogy ezeket, az te alattadvaloc közzül job modgyával ki gyomlálhasd, amaz törvenyeket mellyeket ki attam, az arúlo és mordály fegyvereckel elöcellen, azokat mondom ßorgalmatossan ki ßolgáltassad: Es azokat nem külömben mint latrokat, ember öldöklöket, és afféle mordaly fegyvereckel gyîlkossagra vagyakozokat halálra sentétiástassad, megh büntettessed, megis ölessed.

Arrais mindazaltal ellenben te néked ßorgalmatos gongod légyen, hogy valamiképen az nemessegh ne lattassék te nalad megh utalásban jutotnac lenni: Ez étec az en ßép Atyamat, nagy ßomorußaggal és lelki fayd lommal illette: Te azert igy gondolkodgyal az felöl, hogy

Plat. in Polit. & 5. de Q. Aristot. 2. Oecon.

hogy az tiztanemzettel fenlő és tündöklő Nemeſséget, az joßagos chelekedet gyakorlatoſſaggal köverni ßokta.

Az te bőczületes emlekezetü Eleidnekis méltoſága ezét kevannya te tőled, hogy ezeknec meltó bőczületec és tißteſségec tetőled meg adattaſsec. Annakokaért az illyetén Nemes rendből valokra, az kic az te törvenyîdnec engedelmeſſec, ugymint meltó ßemellyekre, és mint Atyaidra az te Orßagodnac gondgyát, és tiztit meltán bizzad és az te birodalmadnac ugy mint édes Atyainac tizteſségeket megh adgyad.

Xen. in Cyr. Mentől inkab bővelkődic pedigh az te Udvarod Nemeſségel, annyîval nagyob bőczulletődet aranzad: Ezeknec ßolgalattyockal él, mind tanaczkodaſodban, mind mellet-

ted

ted való ſegetségben, és egyéb reád tartozó deréc dolgaidnac véghez vitelében. Ezec leſznec az te Törvenyîdnec ki ſolgaltatáſiban kezeid, és labaid gyanánt.

Az engedelmes és ſofogadókat, ſeretetteddel és jo akaratoddal magadhoz chatollyád; ellenben az kemeny nyaku vakmerőket, meltoképen megh bünteſſed, ugy annîra hogy ſemmi egyeb uton, az diczeretet és tiztelleget, te körüled fól ne talalháſſac, hanem ha te előtted alazatoſságban viſelic magokat, és hogyha az te törvenyîdnec megh tartasában, és annac ki ſolgaltatasánac, akar mi reſzeibennis, ugyan küzdönec egy maſſal.

Szükségh pedigh hogy imez értelem ado igéc nagy gyakorta fülökben zengedezzenec

ő nekiec: Hogy tudnillic ſoha ſemmi ő ſzolgalattyoc nem o'y kedves tenalad, és ſemmi kevanatósb engedelmeſſegeket nem mutathattyac; mintha önnön magoc ſzemellyec ſzerent, mind pedigh az ő czeledetec, az te törvenyîd ala leſznec vettetvén, és ha egyebeketis az ő meltoságockal, és példa adaſockal, haſonló engedelmeſségre inditonac, mely engedelmeſségnélkül, ne legyen ſemmi oly dolog az melyben te néked kedveſkedheſſec.

Semmit nem latoc pedigh ebben az mi Orſzagunkban az törvenyeknec ki ſzolgaltatasával ellenközö nagyob akadált, mint az fiúrul fiura ſzálló örökös Uraſagokat, Tizttartoságokat, és egyéb Király után levo nagy tizteket, mely tiztec hogyha valamely hatalmaſokra ſzálhatnac,

nac, gyakorta az egeß tartomãt megh zavarjác, ezec ellen pedigh tenéked nem lehet alkalmatosb orvoſſagod, mint hogyha efféle kemény nyaku Tiztviſelőkre ßorgalmatoſſan vigyáß, és hogyha Tiztekbẽ hiven el nem járnac avagy ha valamit az te boßßuſagodra czelekeßnec, őket érdemec ßerént megh bünteted.

Valamenyîßer iſmet az engedetlen tiztviſelőknec vétkőkért effele helyec â Tiztviſelőktől megh foßtattatnac: megh laſſad hogy ſoha annac utánna, ſenkinec ezt â tißtet, ſiúrul ſiúra tartozó conditioval ne adgyad; és igy kevés idő haladva az Anglia Orßagnac diczéretes ßokasára és rendtartasára hozni igyekezzed: mellyet künnyebben fogß veghez vinni, ha mind az ket orßagot (mellyet Iſten en- *Ariſt. 2. Polit.*

gedelmeből remellec) birnia fogod.

Harmadic és utolſo rend az Polgáritarſaſagrol.

Kővetkezic az harmadic és utolſo rend, az melyben beſzedem tartozic az varoſi Polgarokra, és ezekhez tartozo kőzőnséges kőſſegre.

Az mi Polgarinc pedigh ket rendbeli Emberekből allonac *Kereskôdô Aros emberekböl:* és *Meſter emberekböl:* mely mind ket rendbeliec ſaját vétkőc és fogyatkozaſoknélkül nem ſzoktanac lenni.

Az kalmaroknac ſzokaſos.

Az kereskődő Kalmaroc, és egyeb effele áros népec, illyen iteletben vannac, hogy az Polgari tarſaság nem egyeb végre rendeltetet, hanem czac az ő haſznoknac kereſesére, és kazdagſagoknac őregbitesére; az kic egyebeknec károckal gyakortá magoknac hãſznot ſzoktanac kereſni: ez illyen ő kereskedéſe-

déſeket pedigh, tiztefségeſnec és illendönec ſoktac vélni. Az közottünc való böczös és ſükséges morhát, mi közzülünc ki ſoktác hordani, mellyec helyet avagy ugyan ſemmit, avagy nem igen ſükséges, vagy pedig ſemmire köllö morhát ſoktanac Orſagunkban be hordani; és az alavalo morhatis, draga pénzen ſoktác el adni.

Es jollehet az mezei gyümölczöknec ugymint buzanac bornac, &c. és egyebféle mindé veteményeknec, neha bösége, neha ſüksége tamad, mindazaltal az kalmárârúknac naponként nem hogy ároc valamenyîre ſokot volna aláb ſallani, de söt inkab napról napra minden árujoknac dragab voltokat lattyuc: mely hamis és alavaló ſokáſt nem keveſbe itelic megh tartáſra meltonac lenni

ni, mintha kőzőnséges tőrvennec végezeséből, és iteletiből ment vólna ez dolog vegben.

Effeléc által jőtbe az Orſágban minden hamis alavaló penzis, kic mi kőzzülünc idegen Orſagokban az igaz és elegyîtetetlen pénzt ki hordgyác, és azoc helet, idegen alavaló penzt ſoktanac be hordani: Gyakortá menyîben kelíyen és forogjon kőzottünkis őc ſoktac abban módot ſabni.

Efféle károknac hogy eleit vegyüc, füſegh hogy azoknac â Tőrvenyeknec ki ſolgaltatáſára nagy ſamot tarczunc, az mellyeket, efféle illetlen és alavaló ſokás ellen ki atram.

Harom dolgokra ſüükség pedigh te neked ir vigyaznod: Sereny és jambor kevés ſamu de igaz indulatu Inquiſitorokat, és Pézvilgalokat allás: Mert

ha

ha ez dolgot sokakra bizod, az az sokaság azt el mulattya. Ezéképen rendely magadnac valamely hü és sorgalmatos Tárházzal birót, az ki ezektöl samot vegyen, és az ö tiztekben való el járásra sorgalmaztassa.

Az idegen Országbeli áros Embereket, és keresködöket, kic ez Orszagban üzzéc az ö kereskedéseket, nem czac be engedgyed járni Orszagodban, de söt ugyä hiyjad és édesgessedis, az jövömenöknec batorsagos járásoc felöl szép módot szabván. Igy lesen az hog' mind jób morhát hordonac be orszagodban, mind pedig olczobbannis fogjac azt el adni, mikor nem az nyeresegre vasarlóktol, hanem az Aros Népektöl vasarolhatnac mindeneket.

Plat. 2. de rep. 8. & 11. de legib.

Eztendökönt pedig mindenféle morhaknac, bizonyos

melto arút ſaby, ahoz képeſt bőczülven akár mi morhatis az mint egyeb Orſagokbol ide ſokot kelni. Melto arát ſabvan pedig minden morhanac ha az mi Aros nepeinc azockal â conditiockal megh nem elégednénec, és ha ez mi Orſagunkban efféle idegen Orſaghi morhat hordani nem akarnánac, az idegen Orſaghi kereskődőknec engedgy arra â kereskedeſre való ſabadságot, sőt ugyan be hiyjad az kereskedéſre, az kic nagy jo kedvel vámnelkül mindeneket mi hozzanc be hordgyanac.

Az penznec veretteteſében miczoda módot kőveſſen.

De mivelhogy immáron lőn emlekezet az pénz felől: Az te pénzedet, tizta és ereztet aranyból és ezüſtből vereſſed, hogy ecképen az te népedet, és alattad valóc kőzőt nem ugy ſamával, az mint joſágával és mérte-

mertekével legyen alkalmatos az fizetésre, igy az alattad való köſségis megh kazdagodic, és ecképen az te Tárházadis megh kazdagitatic. Mely mind az te hadakozaſodra való keßületidben, mind egyéb féle veßedelemben, avagy kiſertetedben, haßnodra leßen tenéked. Mert noha az pénznec elegyîteteſſel való veretteteſénekis, vagyon valami haßna, te mindazaltal azt ſoha ne kövesſed hanem ha tellyeſséggel, az büſegtöl kenſeritetvén kelletnéc ezt czelekedned.

Az Meſter Emberec pedigh vallyons mit czelekeßnec? nem de ökis az ö munkajokat vagy jol avagy roßßul keßitvenel, azon az áron â mellyen akarjác, akaratunc ellenis mi reanc akarjac kötni? Kiket ha valamenyîre megh inteß, mind- *Az Meſter emberekröl. Plato 11. de leg.*

gyart akarminekis dragaságat hannyac, és az dolgot ſocképen appellallyác: De te ez illyetén dologban az Angliai Orſzagnac peldajat vegyed ſzemed eleiben, az mely mind kazdagsággal ſ-mind pedigh az Polgari tarſaſágnac illendo igazgattatasánac diczeretivel mindenkorō tundöklöt, mellyért az Meſter Emberec idegen orſzagokbolis mindgyaráſt oda ugyan be todúltanac.

Te azokaért az idegen Orſzagokbol ide jövö Meſter Embereket, nē czac be engedgyed Orſzagodban jöni, de valami moddal és ha mi uton azokat az ide való jövetelre edeſgetheted azon igyekezzél: Es nem külömben czendeſicz le az jövevenyec ellen zugolodó köſséget, mint regenten ezen Anglia Orſzagban történt volt

Plato 9. de leg.

az

az dolog mikor elsőben az idegen orßagbeliec ez Orßagban be ßarmaztanac.

De meg egy vétec vagyon hatra az mely egeß az mi Orßagunban levő Varos és falubeli népekre el terjedet, mely ſemmi nem egyeb hanem, ſaját Fejedelmőc ellen oknélkül és magoc gődolatlanúl való cháczogáſoc, és külőmbkülőmb féle itéletec. Az kic alhatatlanoc levén az egyéb kőzonséges polgari tarſaſag kőzőt megh unnyác az ő jelenvaló bekeſeges allapattyokat, és mindenkoron uy dolgoknac czelekedetire vagyakoznac.

Az egeſz kőßénec vétkei.

Ennec az akadálynac eltavoztatasára, azoknac az tőrvenyeknec kißolgaltatasán kivül, â mellyec efféle ßételen ragalmazóc ellé rővid nap en tőlé kiadattatnac: ez igen fő orvoſ-

Saluſt. in Jug.

sagod, hogy tudniillic ugy viſellyed az te read bizatatot tiztedet, hogy ez te magadviſelésével, minden efféle ragalmazáſra vagyodozó ſimaßaju Emberekknec nyelveket, megh zabolázzad, ugyannyéra igyekezzel pedigh az egeß alattad valoknac javokra, és ez népnec bekeségben és bodogságban való megh tartáſokra: hogy az te eßes és jo modgyaval-való gondviſeléſedre képeſt, megh amaz ragalmazó és mindenec ellen zugolodó Zoilus, és morgolodó Mómus ſe találháſſon gánczot az te gondviſeléſedben.

Mindazaltal â te kemenységedet, az ßeléd engedelmeſséggel ollyanképen timporallyad ôßve, hogy nem czacaz hamis ragalmazóc, és tißteſſegedben practicáloc tartaſſonac felelem és fenyîtec alat, de mégh

az

az ö tiztekben eljaroc, az teged ßererö ſ- elömeneteleden örülö Népekis, és az te eßes gondviſeléſed ala bizattatot egeß Orßag, az te emberséges jo akaratod, és jo tetemenyed által, jobban, jobban, az hozzad való engedelmeſségre, és birodalmadnac jomoddalvalo diczeretire, fel gerjedgyenec, mely ö közöttöc való közönséges eggyeſségeknec megh erössitesénec kedveért : eßtendönkent való közönſeges jatékokat, muſtraltataſokat, és nézeſre meltó teſti gyakorlaſokat, rendely ö közikben; hog' ez által â te alattad valo nepnec elmeje, ez tiztesſéges jatekoknac nemével ugyan megh vidullyon, és az ö teſtekis az hadakozáshoz tartozó forgolodáſra job modgyával ßoktattaſséc.

Neha pedigh jozán és mer- *Ariſt. 5. prior. Iſocr. in paneg.*

mértekletes vendegſegbennis hivattaſſanac nemellyec ſomſed baratid és rokonſagid közzül, hogy ez által megh vidamitatván, tettetesnélkül való ſeretetet nyuchonac te hozzad. Nem gondolhatom pedigh megh mellyic leheſſen ezec közzül nagyob babonaság, azé hogy eztendőnként ezeket az muſtraltataſoknac gyakorlaſit az mellyec egyebképpen ſabadſagoſſac, mindenkor czac Pünkőſd havára kellyen hallaztani? Avagy hogy Chriſtus Urunc ſületesénec ideje taján vendegeskedni, és amaz negyven napi bőytben, eggyedül czac halackal élni, mert mind az ket dolgokat az Papaſoc ſoktac czelekedni.

Te azert arrais ſorgalmatos gondot viſely, hogy az vaſarnapoc igaz Iſteni tizteletben

ſen-

ßenteltessenec megh, és azon az napon minden efféle gyakorlásoc, és illetlen jatékoc megh tiltassonae. Azokaért az minthogy ez az ßokás, mindenrendbéli tiztességes Polgari tarsaság kőzőt be vétetet, regtül fogvan, ugyan azon jo ßokás azt czelekeßi, hogy az te jomoddal való gondviselésedben amaz Horatius Poëtanac reghi mondasa te raytad fogh be tellyessedni: *Horat. de arte Poetic.*

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

Az az:

Haßonnal s-győnyőrüseggel
Az ki munkadat vegzed el,
Minden dolgod végben vitted
Jo modgyaval: azt el hitted.

Latod

Latod azért immaron ſzerelmes Fiam, hogy én, hozzad valo ſzeretetemnec inditasábol, és minden dolgoknac meltó megh jelenteséből, minden rendbeli embereknec vetkénéc elő ſzamlaláſaban és büntetésében neminemüképen kemenyebben mutattam magamat. De Iſten lattya ſzivemet, hogy mind ezeket nem valami illetlen idegen indulatból czelekettem, hanem inkab az en Atyai hozzajoc valo jo akarátombul és indulatombul, és az ő bennec uralkodo vétkeknec meltó gyülöléſemből. Jollehet mindé rendekben nem kevés ſzamuvakat találo caffeléket, kic az ő tiztekben hiven és tőkelleteſſen forgattyac önnön magokat.

Es mivelhogy efféle illetlen és tiztátalan ſzokaſoknac minden rendbeli emberec köz-

zül

zül valo ki gyomlalasára nem kevessé segét tégedet; hogyha az te aláttadvalóknac terméßeteket, és az ö igyekezetekben valo ßokásokat, eßedbē véßed, ßükségh kogy minden te tartomanyîdban levò lakosoknac terméßeteket megh ismerjed ha azért az en tanaczadasomat megh fogadod, eßtendönként egyßer egyßer, annac az tartomannac kivalképenvaló föfö reßeit megh latogatod, ahol te neked lakasod törtenic.

Es minthogy az mint remellem jövendöben töb tartomanyockal fogß birni, nem haßontalan dologh leßen, ha minden harmadic eßtendöben tellyes minden te orßagidat, és abban lévö tartomanyîdat megh latogatod.

Plat in Pol. & min. Tacit 7. annal.

Nebizd pedigh minden te dolgaidat, az te képedbeli

Tizt-

Tiztviſelőkre mindenkoron, hanem te magad ſemellyed ſerent, az te alattad valóknac panaſolkodáſokat jo kedvel megh halgaſſad, és az te előtted eſedezőket alkalmatos valaſſal bochaſſad el te tőled.

Minden te alattad levő tartomanyokban pedigh az lakoſoc közőt, Tanaczoſoc, Birac, Törvenytevő ſemellyec allattáſſanac, kicchac az súlyos dolgokat, mellyec te naladnélkül vegben nem vitethetnec, adgyac te néked értesedre, hogy azokat jo modgyaval veghben viheſſed ő közőttőc.

Kivalképen való fő gondod pedigh legyen te néked, hogy nem czac az magoc közőt uralkodó zürzavartól, haboruſagtol, és egyéb effele nyavalyak-

valyaktol: de sót meg az idegen Fejedelmeknec üldozésektol, és haborgattatasoktolis, az alattad valókat sorgalmatossan megh órizzed. Ez vegreis adatot az elő Istentól az te kezedben az fegyver, hogy az te alattad levő népet, nem czac az közöttöc tamadható haborusagtól, és egyeb efféle nyavalyáktól oltalmazzad megh, hanem megh az rejajoc és ellenec sandekozó erősaktólis őket hatalmasson megh otalmazzad.

Xen. 8. Cyr. Arist. 5. Polit. Polyb. 6. Dion. Halen. de Romu.

Ez vegreis engettetet megh teneked az illyen igaz igyben az magad otalmaban való hadakozás. Mind az által meg lassad azt hogy az hadakozasra való alkalmatossagh te tőled eredetett ne végyen.

Az Fejedelmekhez, mint visellyed magadat.

Minden egyeb Fejedelmekhez mint Baratidhoz, és

Atyad

Attyad fiaihoz ſzép tiztelſéges czendeſſegben elvén, jo akarattal légy: azt mit egyſzer nekic fel fogacz, azt ſajat károddalis, meg tarchiad alhatoſſan. Mindeniket azoc közzül az te emberſegeddel, és indulatidnac halaádoſagával felöl haladgy. Es az mint egyebekhez azonképē kivalképen ezekhez, az te alhatatos és ſzinmutataſnélkül valo ſzelidſegedet jelenczed; minden te dolgaidban amaz kereztyeni paráczolatnac elkövetöje legy: *Aliis id facias, quod tibi fieri velis.* Az az: *Az mit te kevanſz magadnac: Az czeleked teis máſnac.*

Hogyha azt eſzedben veſzed, hogy valakic az ö Fejedelmec ellen titkon való arultatáſt akarnac tenni, megh laſd hogy azockal eggyet ne ércz, mert haſonló veſedelem követközic te reádis.

Sem-

Semmiképpen azért ne hidgy, és fel ne fogadd afféle part ütöknec az ö ügyöket, de söt inkab afféle dologban segetséggel legy az ollyan haboborusagban helyheztetet fejedelemnec.

Arist. ad Al.
Varro II. *de V. P. R.*
Cic. 2. *de Offic.*
Liv. lib. 4.

Hogyha pedigh te néked semmi modod és alkalmatossagod, arra nem engettenéc, hogy effele zürzàvár inditoknac ellenec allanál, váry az üdötül erre alkalmatosságot, ez alat az mit legh jobbat tudcz azt czelekedgyed. Hogyha méghis sem az te töled elejikben sámlált igaságra, sem pedigh az te böczületedre nezve, az ö gonosz czelekedetötköl megh nem sünnénec, hanem inkab megh az te jobbagyîdonnis bossujokat megakarjac allani, ez lesen te néked utolso dolgod, és gondod, hogy az te igaz igyednec gond-

Liv. lib. 2.

gondgyat Istenre bizzad, mindazaltal ugyhogy ez dologh az te tiztességednec megh sertésenelkül, és az közonséges igasságnac megh tartasával légyen.

Az Hadakozásrol.

Mivelhogy pedigh az hadakozásnac modgya felöl, sokan bösegessen irtanac, és az hadakozasnac modgyat, az sokás sokta inkab az Emberekben be óltani, hogy nem mint az hadakozás felöl irt rend rartasoc és Regulac, azoknac elöszamlalasat én el hagyom: Es chac egy nehany paranczolatokat adoc ez dologh felölis mostan te elödben.

Prop. 4. Eclog. Lucan. 7. Varro 15. de V. P. R.

Mindeneknec elötte azért, föb és kivalképen való erösségöd, és ugymint erös Bastyád léßen tenéked az Igassagnac tiztán való ki solgaltatása: annakfelette minden te rend-

rendbéli ſegetö ſeregidnec jo modgyával helyére való rendeléſe, al atáſa.

Semmi ördöngös, bübajos jövendölötül ne tudakozzal az te hadviſeléſednec jo avagy gonoß ſzerenchéje felöl, juſſon eßedben tenéked amaz Saul Királynac örök üdökigh megh maradando veßedelmes peldaja, *Minden efféle jövendö ördöngos bübajoſokat ki tizticz az te Orſzagodbol* az Iſtennec paranczolattya ſzérent. Mely paranczolatot az Jeremias Propheta bövebben megh magyarazot. Mert nem minden hadakozás ſzabados, mellyel chac prædára és nyeresegre ſzoktac az emberec vagyakozni, és nem az meltó iteletnec ki ſzolgaltatasára, melyre képeſt az Moſes törvenyenec el vetele utan az ſzent irasban efféle

1. Sam. 28. & 31.

Deut. 18. 10.

efféle viaskodásnac semmi funmentoma ninczen, illetlenis pedig ez kivalképen Királyhoz. Mert az Király holot közönséges szemelynec abrazattyát viseli, maga szabad akarattyan nem járhat, annakokaert miképpen az fő az Testel, azonképpen az Királynakis élete és halála, az egész alatta levő kösségnec megh maradasaval, és vesszedelmes allapattyával megh oldhatatlanképpen ösve kőttetet.

Plut. in Sert. & Ant. Cic. pro Manl.

Azhadviselésben pédigh amaz Evangeliumbéli eszes Királnac tanachat kövessed, hogy minden hadi keszületedről jo idejen mégh migh békesegben vagy ackor visely gondot. Mindennec előtte pedigh tudgyad azt hogy az hadakozás penzel jár. Forgot és soc szerenczéket probált, rögzőt, Hadnagyokat állas néped eleiben, erős és serény

Demost. Olynth. 2. Liv. l. 30. Vepet. 1.

rény Embereket, egesseges allapatú Iffiackal eggyüt valogas az hadakozásra.

Az hadban való fenyîtekben szükſegh hogy keménnyen viſellyed te magadat, nem chac az vegre hogy ez által az hadi és tabori rendtartás vegben mennyen, noha nem kevesbe szükséges â hadviſelésben ezis mint az erö; és nẽ czac hogy az vigyazásban valo röſtség büntetteſſec megh, mely miat gyakorta az egesz had veszedelemben forogh, de ez végreis hogy efféle gondviſeléſſel, az párt ütöc és haboruſag inditokis megh zabotaztaſſanac, mely párt ütesnél, és egymás ellen valo tamadáſnal nem sokot ſemmi veszedelmesb dolog az hadakozáſban történni.

Caſar 1. & 3. de bello civili.

Tamaſsad peldajól ez te dolgodban az Spaniol orszag-

belieknec rendtartaſokat, k k-
nec gyakorta vallyon ſ- miert
ſokot az hadban az ſerenche
ſolgálni egyebért, hanem czac
az hadakozásközben levő hadi
Regulaknac és kemeny rend-
tartáſoknac az vitezec közot
való ſorgalmatos ki ſolgaltata-
sáert: mert gyakorta az Capita-
noknac és Hadnagyoknac eſſé-
le dologban valo kedvezéſec
miat, oly károc ſoktac követ-
közni az egéſ hadban levő vi-
tézekre, kivalképen pedigh az
ütközetnec idején mely ſem-
miképpen az után helyére nem
allattathatic.

Cic. 1. de bello civil. Livius 7. Xenoph. 1. & 5. Cyr. & de diſcip. militari.

Az mi az magad ſemel-
lyét illeti, gyors, vigyázó, ſor-
galmatos légy az gondviſelés-
ben, Az hadakozásban pedigh
nem külömben, mint az te e-
gyéb dolgaidban, eſes, viteſség-
ben forgot Tanaczoſoknac ély
tana-

tanaczadásockal. Az te seregedben levö fö Vitéz Embereckel, baratsagosban nyajaskodgyál, mellyel öket magadhoz edessiczed, és ezeknec adakozó kezeidet nyuyczad : mert efféle dologban, az ßoros maroknac s- fösvenységnec ninczen böczülleti.

Az tanaczkozásban eßes nem habahurgya légy, az el vegedzet tanaczban és dologban alhatatos, annac pedigh végben viteliben serény, gyors, és ßorgalmatos légy. Mikoron pedigh az viadalhoz kezdéndeß, az te te jó modgyaval rendelt hadi erödet helyében ugy mint valami sánczal jol megh erössiczed. Módnelkül az ellenségre ne rohány, és töle való féltedben felre se ály, mind â két dologra annakokaért eßessen jo akalmatossagot valaß.

Xen. in Ages.

Polit. lib. 5.

Xen. 1. Cyr.
Thuc. 5.

Ez ily dologban diczeretes az hadi viſeléſre okoſſan gondolt fortély, Tabori ravaſság, chac hogy megh láſd, hogy az, az menyîre haßnodra, azonképē tißteſségedreis ßolgallyon.

Iſocr. in Phil.
Plato 9. de leg.

Mert efféle hadi okoſságoc, az mellyec titkon elő vitettethetnec, és ideig el titkoltathatnac gyakortá felette nagy haßnot ßoktac az vitezlő rēdnec hozni.

Liv. 22. & 31
Tacit. 2. hiſt.

Te egyßer vagy ketſer magad ßemállye ßerent, ßerenczét probalhacz, de hogyha egyßer győzedelmes lőttél, és ellenſegedet megh toltad, megh laſſad hogy az mindennapi ßerencze probaláſra, magad ßemellyed ßerent ki ne meny, ugymint valamely közönséges Katona hanem te magadat az közönséges jónac kedvejért vezteglete ſſegben Taborodban tartachad, megh gondolvan azt, hogy te

nem

nem chac magad ſamára ſülettettél ez vilagra; *de nagyob reſzet az te életödnec az te házád, és Orſzagod maganac tulaydonittya,* kinec kedveért ſükſeg magadnac ez illyen dologban kedvezned. Az miképen pedigh attam tanaczol, hogy az hadakozáshoz nem mindgyart fogj, azonképé az hadakozaſtól való megh ſünéſbénis módot tarcz, mellyet hamár üdönapelőt félben ne hadgy. Az békeségre való menetelőd előt megh láſſad azt hogy â mi vegre az hadat tamaſtottad volt, az te békeségre való meneteled azoknac az okoknac és conditioknac megh felellyen; mellyből mind te magadra ſ- mind pedigh az te alattad való népre békeſségh ſállyon: de ellenben ha aranzod, hogy remésegedben megh czalattatnál, inkab adom tanaczól,

Cicero.

Az Békeſégről. Iſoc. in Arch. Polyb. 3 Cic. 1. Off. & 7. Philip. Tac. 4. hiſt.

hogy az te igaz igyedben feltamaztot hadad talpon allyon hogy nem mint imily amoly ſines békeſségnec arnyéka alat orſagod romollyon.

De ám bator mind ezec â mellyekrôl ſólléc végben vitettesſenec valami ideigh az Király által: ugymint az ô alatta levô kôſségnec jo modgyával való gondgya viſeléſe: az ô Királyî ſzekinec és birodalmanac igaſſaggal való oltalmazáſa, minden népeknec meg maradasára tartozó ki adot tôrvényînec ki ſolgaltatáſa, mindazaltal mégh ſem felelt igy megh tellyeſſeggel az ô tiztinec: mert mind ezec nem elegec arra, hanem ha joſagos czelekedetivel, és maga jólviſelésévelis erôſſiti meg ezeket, és hogyha egeſz Udvara népénec diczéretes czelekedetec és jo erkôlczôc, minden dolgokban

gokban eggyeznec az tiztességgel.

Mert az Király alat való Nép, avag' az el követésre, avag' pedigh el tavoztatásra, mind jora s' mind gonoßra, innen ßokot példát és alkalmatosságot venni.

Az Fejedelmeknec élete, tükörül vagyon mindeneknec. Plato in Polit. & 4. de legib.

Távol légyen azert ez az hîr ßerelmes Fiam te tőled: hog' te egyebeknec jo dolgokra való paranczolatokat adcz; de ezekbé magad semmit el nem akarß követni, és hogy â te beßedidtől czelekedetid oly messe jarnac mint az égh az földtől.

Czelekedgyed sőt inkab azt, hogy egeß az te életed, Törvény és tükör gyanánt tündőköllyön az te néped előt, hogy igy naponként az te nekic adott tőrvenyîdet, mind olvasác, s' mind pedigh latván, az te magadad viselését, az te peldad ál-

tal minden jó dolgoknac el követesére ßerkengét teſſenec.

Ez pedigh az te ßeméllyednec és magad viſelesénec peldazattya, ez két követközendö dologban ál; *Elsöben* hogy egéßlen az te Udvarodhoz tartozó ßolgaid, minden féle kegyes indulatockal, és joßágos czelekedeteckel legyenec fel ekeſſitetvén: *Maſodſzor* az te ſajàt igyekezeted, mindẽ rendbeli joßágockal megh ékeſſitvén és kazdagitatvan legyen, hogy ecképen az te nepednec nagy meltoſaggal viſelheſſed gondgyát.

Plato in Theat. & Euth.

Ne itéllyed pedigh ezt te néked elegſegeſnec lenni, ha te ſokféle ékeſségeckel, és mind elmednec ßepſegével, ſ- mind teſtednec ßep termetivel tündökölhecz, de inkab ez légyẽ â te igaz bodogſagod hogy ha ezeket â te ajãdekidat, vilagoskodó

ßo-

ſövetnékül, mindenec elöt ki mutathatod, kivalképen azoknac haſökra és epületekre â kic â te birodalmad ala vannac vettetvén. *Virtutis enim laus omnis in actione consistit.* Az az:

Ez az diczeretes joſagh:
Ha ſandekod munkadban hágh.

Arist. 1. Eth. Cic. in Offic.

Mindeneknec elötte az te egéſz Udvarod nepénec rendeleſe felöl vegyed eſzedben az David Királnac és Prophetánac, ſép és gyönyörüſéges inteſit: az mely paráczolatoc, minden kereztyén Fejedelmekhöz igen illendöc. Mert hogyha az te alattad való népekre, nagy gondot ſükség viſelned, menyivel inkab nagyobbat az te környülötted forgolodo Udvarod népére? Az kic közöt mind az Fejedelemség ſ- mind pedigh az házi gazdaságnac tizti, egyedül chac te reád néz. Miképen azért

Az Udvarnac jomodgyával való rendeléſe.
Pſal. 101.

mindenec az egéß köz nép közzül, nagy jo kedvel nyomdokajác, az Udvari rendeknec, avagy igyenes avagy ſima uton való jaraſokat; ezenkepen ſemmi oly utálatos vétec nem tamadhat az Udvari Emberektől, az melynec peldája, egyebeknekis utat nem mutatna, és nem nyîtna az ßabadoſſon és ßemtelenül való vetkeknec megh czelekedesére.

Ez két dolgot ßükségannakokaért eßedben forgatnod, az te Udvarodnac és hazad nepénec jo moddal való rendelésében. *Elsöben* hogy magad melle eßeſſen és jo modgyaval valaß ßolgakat: *Maſodſzor*, hogy valakiket magad melle valaztottál, azoknac dolgokat jo modgyaval igazgaſſad.

Reghi Pelda beßed ez megh az Magyaroc közöttis:

Ex

Ex quolibet ligno non fit Mercurius. Plato 5. de leg. Arist. Cicero.

Az az:

Az botbol nem léß beretva:
S-nincz Bagolynac Solyom fia.

Es noha az fel nevelés, és az egyebeckel való nyajáſſag az termeßetnec nem ßintén utolſo Daykaji és epitöji, ugy annyîra hogy nem külömben mondatic az eggyîc mint az maſic maſodic termeßette válni az Emberekben: de mindazaltal imez az mondaſis nagy gyakortá igaz ßokot lenni:

Quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem
Teſta diu.

Az az:

Az mit töltteß legh elsöben:
Az uy és tizta edényben,
Ennec izi el nem oßol:
Mind addigis migh el romol.

Szükség azokaért hogy te nemes Udvarodnac valoga-

tasában és rendeléſeben eſſes ſereny és igen vigyazo légy.

Nam

Ovid. 5. Triſt. *Turpius ejicitur, quam non admittitur hoſpes.*

Az az:

Ha valaki jöni hozzad
Akar, ſ- nem boczatod hozzad
Tiztesſegesb ezö néki:
Hogy ſem rúdon vettetnéd ki.

Söc dolgoc ſoktác az te Udvarodban jövöknec útokat meghgatolni, mellyec hogyha egyſer be ſorulhatnac, nehezen taſitatnac egyhertelen onnan ki.

Egeſlen pedigh az te udvarod nepénec és Katonaidnac ſerege, ez harom rendbeli emberekböl allonac. Avagy Iſſiac, ugy mint Zaſlos Urac és fofönemes emberec fiaji, az kic ſükségh hogy gyakortá az te ſemed elot forogjanac: Avagy egyeb gyors Katona Inaſſoc: Avagy vegezetre, üdos és elemetes fö-

Ariſt. 3. & 5. Polit.

fö

fő emberec; az kic altal szükſegh hogy azoc az helyec foglaltáſſanac el, az mellyeket eſzes és okos, ſoc dolgokon altal ment emberec ſoktác ennec előtte magoknac foglalni.

Az mi az első rendbelieket illeti; jóbbat nem czelekedhetel, mintha mégh arvaſagodnac idején, magadhoz ollyakat fagacz, az kic jeles és tőkelletes erkölczü Atyáktol és Anyaktol ſzarmaztanac, â kic az ő Attyoknac kereſtyeni igaz vallasában vettéc fel magokra az ſzent Kereſtséget. Mert jollehet az emberekben ural kodo lélec, nem az Atyáknac allattyokbol ſzarmazic az fiakban, de minden ez vilagi ezköznélkül Iſtentől oltattatic be az emberekben: mindazon altal ez bizonyos dologh hogy az Attyaknac joſzagos czelekedetec, és vétkec ő- Cic. ad Q. Fr.

rőkſegül ſokot gyakortá az fiakra ſármazni, és ugymint verté valic azokban, sőt effélec ugyan ághrol ághra ſoktanac terjedni az mint ſollonac az Tőrventúdo Doctoroc; ſem nem külőmben ſoktanac nemellyektől efféle vetkec aradni az termeſetnec folyasábol; az miképpen hogy az Atyaknac teſtekben levő nyavalya, el ſokot az fiakra hatni az nemzés altal. Te azokaert oly rendbelieket valáſ magad mellé az Iſſiac közzül, az kic hü tőkelletes erkőlczü Atyáktól ſarmaztanac, és â kiknec nemzetségec ſemmi gyalazattal avagy aróltaſnac ſeplőjevel megh nem belyegeztettenec.

Plato 6. de leg. Iſocr. in Paneg. Ariſt. 5. Pol. Demoſt. 2. Phil.

Az tőb élemetes Udvarodbeli ſolgaid penigh tőkelletes, és ſent eletüvec legyenec, kic felől ſemmi gyalazatos hir

ne

ne forogjon, mely dologh ha valamint külömben esnéc, valzon s-mit itelnénec egyebet felöled az emberec, hanem hogy hozzád hasonlokat valaztottál magad mellé, és mind az illyen feslet erkölczü embereket, nem egyebért fenveded Udvarod népe közöt élni, hanem hogy kedvellöd azt az ö illetlen és faytalan magokviseléseket, az melyre képest emelted arra az meltoságra, â melyben helyheztettenec. Mert vallyons az emberec az kic tégedet fintén annyîra nem ismérhetnec, honnan tehetnec te felöled itéletet inkab, hanem az te külsö czelekedetidböl, és az te hozzád tartozoknac magokviselesekböl, és erkölczökböl, â kic az ö szemec elöt napöként forognac.

Kivalképen valo szükséges dologh annak okaért, hogy az

Plat. 7. de rep. 3. & 12. de legib. Arist. 5. & 6. Polit.

az te kőrnyülőtted forgolodó ſolgaid, oly elmével legyenec fel ékeſſitetvén, és oly joſágos czelekedeteckel tündőkőllyőnec, az mellyeckel azoknac az tizteknec végben vitelére elegségeſſec és alkalmatoſſac légyenec az mellyeket ő rejajoc kezdeſ bizni. Holot az te eſes és bőlcz itéleted ſ-erſelmed mindeneknel igy leſen nyîlván, hogyha minden dolognac vegh ben vitelére oly ſemellyeket rendelſ, az kic annac kiſoigaltatasában jo modgyaval fogjác magokat forgatni.

Mind ezeket megis rővid beſéddel elődben adom; Az te ſolgaidnac valaztasában az David Királnal tanachát fogadgy-

Pſal. 101. ad; *az hü igaz, és mind tekintetre, ſ-mind pedigh bőczülletre meltó ſzolgakat valaſzad magad mellé, azokat pedigh nagy földönnis fel kereſteſſed,*

hogy

hogy az te tornaczidban te nalad vegiglen szogallyanac.

Ezen alkalmatosságal el nem halgathatom hogy tégedet ne inczelec: és az en Atyai meltoságom szerent, ugyan paranczolatbannis ne adgyam ezt te néked, hogy mind azokat bizvaſt magad mellé fogadgyad, valakic én mellettem hiven ſolgálnac, és az kic az te melletted valo ſolgalatra elegedendöknec találtatnac, az többi te töled melto jo tetement végyenec söt mégh ezeknec maradékjokhozis egyebekfelet, kivalképen való joakaratodat és ſeretetedet nyuyczad. Melyreképeſt nem czac az ö jókedvel melletted valo ſolgalattyokat véſed eſzeben (*mert vallyons az te Atyádnac gyülöloji tegedetis nē, gyülölnéneke, és az ötet ſzeretöc pedigh tegedetis haſonlokép en nem de nem*

ſzeret-

ſzeretnénteke?) de sőt mégh ezzel az te halaádo voltoddal, az te Atyadnac jó emlekezetitis meg fogod uyitani, és annyîval inkab jót mondonac te felőled az te Attyádnac reghi jambor ſolgaji, ha te bêned meg iſmérhaetic, az te Attyádnac, előbbi jól tőt Uroknac, altalad hozzájoc való jó akarattyát, az kic, ha te külőmbē czelekednel vélec, az en halalomon felette igen bankodnanac: és ſivec ſerent azt kevannac, hogy te hova hamarab ez teſti életből ki ragattatnál.

Az en halalom utan azért, ezekhez ugy mutaſſad te magadat, hogy ez által jelenczed megh, az te en hozzam való fiui, igaz ſeretetedet, őket naponkent főllyeb valo meltoságra helzheztetvén, kivalképen penigh azokat az kic en mellettem

lettem hüségessen forgolottanac, és az kikre ennen magamat biztam.

Az illyetén Szolgakat pedigh nē abbol ösmerjéd megh, hogy én azockal soc jot töttem, (*mert â miképen hogy ez vilaghi joc, czac az vac szererczetöl származtaknac szoktac neveztetni, azonkepen nagy sokszor, ugyan ezen joc, érdemen kivöl osztogattatnac sokaknac*) de azokatis tudgyad Szolgaimnac sámoc közzül valoknac lenni, valakic én nalam megh hitt emberec voltanac. Mert nagy gyakortá az alkalmatosság nem engette ennékem hogy sokaknac közzülöc, külsö jó akaratomat jelenczem, holot az vélec valo jo tetemenyre sivem mindenkoron kés vólt.

Ellenben nem czac az engem seretökhöz mutassad jo akara-

karatodat, de sôt megh az engem gyülölökhözis, az te haragodnac és boßßuallaſodnac jelejit naponként ki nyîlatkoztaſſad: Az az: Valakiket en ßankivetesben üztem, megh laſſad hogy az illyeténeket, hazàdhoz vißßá ne fogadgyad, és az elôbbeni meltoságban az melyben voltanac, ne alaſſad.

Hogyha külômben czelekeßel nem czac engemet lattatol megh vetni, de sôt ezzel inkab nagy alhàtatlanságodat fogod mindeneknec megh jelenteni; Mert vallyons miképen mutatnac ezec hivséget az Fiakhoz, valakic azoknac Attyokhoz alhatatlanſagokat jelentettéc, és hiteket egyßer meg ßegték? De hogy vißont â te ßolgaidnac magadhoz valogatasához való tanitaſomra vißa térjec, ha ezt azte elôdben adatot

modot

nodot fogod követni, azokat az neheſségeket es alkalmatlanſagokat, az mellyec en rayam történtenec, az en Arvaji állapatomban, künnyen el keülheted. Mert ackorő azoc valaſztottanac én mellem Udvari Szolgakat, az kic ackor mindenünkel birnac vala, és nő ollyakat valaſztottac mellém â kic enneké haſznoſſan ſolgalhattancc vólna, de azokat â kic ő hozzaoc engedelmeſségeket és baratſagokat mutatnac. Kic közzül nagy ſokan az utã rövid napon, az én ellené történt haborúban, és zürzavarban, ki mutattác fogoknac fejéret: Melyre képeſt annakutanna nagy változáſt köllöt Udvarom népe közöt viſont ſerzenem, és ez véghre nem kitſin boſſuságot, és gondot ſerzet volt nékem az az veſzedelmes példa, mellyet moſt

ſemed

ſemed eleiben tamaſtoc: kivalképen pedigh ónnón magoc azoc illettenec engem nagy boſſuſággal az kic ennékem ezeket az ſolgakat commendaltac és ſerzettec volt, mely ſolgac azoktol fügnec vala inkab az kic által mellém ſereztettenec, hogy ſem mint én tólem, az ki hozzam fogattam és mellém vóttem vala oket.

Az én peldámmal anakokaért megh tanitatván, ez elódben adatot regulaktól, chac egy pótnyéra ſe tavozzál el, de mindenkoron ollyan Udvari ſolgakat valaſ te magadhoz az kic te melleted haſznóſſan ſolgallyanac, és nem maſokhoz légyenec kóteleſſec.

Ariſt. 2. Pol. Mivelhogy pedig ſükség hogy az egeſ nepnec te, *é les Attyoc gyanāt legy*, minden meſſünnen való helyekbol, ollyan rēdbeli

beli Embereket fogadgy melléd, hogy nem ugy az masoc cõmendatio jára, mint az ô bennec uralkodó jossagos czelekedetre légyen vigyazásod. Mert vallyon s-nem meltó dologe ez hogy mindenec, az te kevansagod szerent szolgallyanac te néked, holot te mindeneknec az â te meltosagod hatalmasságod szerent paranczolsz?

De mindeneknec elôtte szükség, hogy â közônséges tizteknec, ki szolgaltatásara való szemellyekben nagy valaztást tégy. Azoknac kivalképen valasztásokban, az kic az egesz kösségnec paranczollyonac, és azokat igazgassac. Mert ezen kivül való mindẽ tiztec, egyedül chac az te sajât hasznodra néznec, ezec penigh az egesz kösségnec megmaradásara tartoznac, az melyrôl jövendôben te az mindenhato

Az közônséges tiztviselôc valaztása felôl.
Plat. 4. de Repub. Cic. ad Qu. Fr. Isocr iu Pan. & Nic. & de pace. Thuc. 6. Plut. in Pol.

denhato Iſten előt nagy ſamadáſſal tartozol.

Ezeknec azért az közönséges tizteknec ki ſolgaltatasára alláſs, eſſes, tizteſséges, és tizta lelki iſmeretü ferfiakat, az kic ez illyétén gondviſeléshez tudgyanac, és abbã jó modgyal forgaſſac önnön magokat, minden zenebona és haboruságnélkül: kiválképẽ penig amaz hizelkenec utalatos vétketül öc ſabadesdoſſac legyenec, â mel' hizelkedeſt; az Fejedelmeknec merigyénec, és â kőſségnec dőghinec meltán mondhattunc.

Mert az miképen hogy mindgyaráſt ez én tanittaſomnac első reſſében intélec tegegedet hogy megh onád magadat az te benned uralkodó hizelkedéſtől, mellyet az Görögöc φιλαυτίánac, az az: *Ember maga hizelkedésénec maga teccésénec*

nec neveznec, menyîvel inkáb ſükség magadat megh ónod, az külsö hizelkodóktól az kic nem ſintén oly közel járnac te hozzád? Az kic kurittoló tragár, czalóka termeſetüvec lévén, czac az te veſedelmedre, és az közönséges kösségnec fel haboritasára irtogatnac útat. Söt mégh amaz útolſo rettenetes itelet napjatólis inditaſſal mikor az Iſten itelö ſeki elöt fogſ allani, és ezekröl ſamot adni, hogy meltatlan emberekre ne bizzad az illyen nagy és kivalképen való tizteket.

Az mi az kinczet és Tárhazat illeti, ez mellé ſükſegh hogy allas tiztelſegbeli ſorgalmatos és Iſtenfelö, Gondviſelöket, Kincztartokat, Iſpanokat, az kiknec magoknakis vagyon valami kazdagság kezöc közöt, és valamenyîre légyenec

hatalmasokis, hogy mikor az ſamadásra jutnac, ſamadasoc minden kárnelkül legyen, hog' efféle miat az nép közöt valami zürzávar ne tamadgyon; Ebben való hatramaradásom miat nem kitsin kárt vallottam én az en pénzemben.

Eſzeß tanacz adás. Ariſt. 5. Pol. Cic. ad Q. Fr.

Soha jövevény ismeretlen idegen embereket az Nép közöt lévö föllyeb valo tiztekre ne emely, mert efféle dolgokból az te Jobbagyîdnac, és az alattad valóknac ſivöc mind ellened való gyülöségre, mind pedigh efféle tiztviselokhöz valo engedetlenségre gerjedeznec, és közöttöc ez altal, mindúntalan nagy zürzavar, haboruság tamad. De az mint ez elöttis attam tanaczol te néked, ha valamint Istennec aldásabol ez te Orßágod neminemü reßeiben meg öregbül, minden Tartomanyîd

manyîdbol külömb külömb Tanaczossokat vég'magad mellé: az kic tudgyac azon tartomannac allapattyat.

Hogy annakokaért immar ezt az te Udvarod népénec valaztása felöl való reßét irasomnac ebben hadgyam, mindenkoron az Nemeségnec ßolgalattyában gyönyörködgyel, mely nemes rendnec ßolgalattyábol, és tiztviseléséböl, nem chac hozzád való ßeretetec gerjedez azoknac, kiktöl sockal kevesseb boßßusagotis ßévedcz (az mely dolgot ellenben külömben latünc az jövevén' Emberekben) hanem egyßersmind az mint ez elöttis elödben attam nemzetednekis jo hirê nevè, és az kegyeséghez közel jarülo joßágos czelekedetec ßarmaznac te read.

Plato in Pol. & 5. de legib.

Ariß. 2. Oec.

Mostan immár â masodic

Az Udvar Népére való gondviselés.

reßre térjünc, és ßollyunc â ßolgácfelól, azoc felól pedigh az kiket melléd fogattál, miképen igazgaſſad azokat és miképen viſely roloc ßorgalmatos gondot. Megh láſd annakokaért, hogy egeß az te Udvarod, és annac ßemely ßerent minden tagjaji, joßagos czelekedeteckel, Iſteni félelemmel, kegyeſséggel és egyebféle tiztteſſegel, ugy tündökollyönec, hogy minden Népec elöt, az ö magoc viſeléſe, tükör és vilagoskodó ßövetnec gyanant fenlyéc: Azoknac életekre és erkölczökre ßorgalmatos gondot viſely, hogy chac egy körömnyére ſe tavozzonac el az igaz úttól. Mert miképen ßolgaltathatnac ki, az te végedzeſid és ki adot törvenyeid, â te kivól való tartomanyîdbã, hog' ha â te ſajat udvarodbã és királyî Palotadbannis ezec ſocképen megh ßegettetnec? Az

Az Udvari Törveny ſegőhőz nagyob kemenségedet mutaſſad, hogy ſem mint egyebekhez: Es affeléket ſe ſenvedg' el melleted, â kicki latta néked akarvan kedveskedni, azonközben az te allattad levő Jobbágyidnac joſagokban és morhájokbã ſákmãt ſoktanac vetni, effele ſines czalard kedveskedés alat. Mindenekhez termeſetec és erkőlczőc ſerent ſabjad te magadat, az jókhoz jo akaratodat, az feſſet erkőlczü ſolgajidhoz pedig keménſegedet mutaſſad

Ariſt. in Pol. Tacit. 1. hiſt. Valer. lib. 2. Curt. 4.

Az haborusagh ſerző Embereket, mindenec felet mint az rút dolgot útallyad: az eggyügyüvec és hü ſolgac te néked kedvedben legyenec, kivalképen pedigh az te hozzád mindenkor közeleb jarúloc.

Demonſt. 8. Philip. Sal. in Cat. Liv. lib. 22.

Az te alatad valoc ne ava-

ſſác magokat ollyá dolgokban, az mellyec ő rejajoc nem tartoznac; De az miképen amaz Törököc közöt levo Janczároc, tegedet eſmerjenec egyedül ugymint Attyoknac lenni, és mindenben â te haſznodra igyekezzezec.

Hogyha nemelyîc közſülöc Attyafianac avagy kedves barattyanac ſükséges dolgaban avatna magat, megh engedgyed. Mert holot minden Atyafiságra, avagy rokonságra való tekintés, és ſemelyvalogataſnélkül, az igaſságnac regulaja ſerent, ſükség te néked mindeneknec itélned; ſemmi illetleneb dolog nem tamadhatna, mint ha tégedet az Pártolkodó és haborgo Embereknec oltalmazojánac; és azoknac Kalaúzanac mondananac, az igaſság utan kivöl való kedvezéſedert.

Az

Az Te ſzolgaid, az engedelmeſſegre, és embersége oktattaſſanac, fóllyeb ſe laſſonac hanem chac az mint az ó allapattyoc engedi. Valakic vakmerőképen te ellened járnac, azoc mintgyart Udvarodbul ki rekeſztesſenec; meg laſſad azert hogy modnélkül ſenkinec Udvarodbul boczút ne adgy. Tac. 1. annal.

Minden rendbéli Udvari ſzolgaid és egyeb alattad valokis melto bóczületben, és büntetesben igazgattaſſanac, mert ez mindé jo módgyaval való gódviſeléſnec fó fundamentoma: Kiki â minemü tiztre alkalmamatos ollyanra valaztaſséc: De megh laſſad hog' mindeneknec gondviſeléſe chac egy ſzemelyre ne bizattaſséc, hogy ebben ſe ó fel ne fuvalkodgyéc, ſe pedigh egyebekis az ó allapattyara ne iregykedheſſenec.

Az kóſſegnec fó fundamentoma.
Ariſt. 5. Polit. in agrie.
Dionyſ. lib. 52.
Xen. in Ageſ.

Isocr. in Sym. & ad Ph. Id. de permut. Cic. ad Q. Fr.

Az együgyü ſeled, igaz-mondo Embereket ſereſſed, az kic ſem hizelkedésbol, ſem kép mútatasbol, ſemmit el nem halgatnac, és az illyetén Emberekben gyönyörködgyél.

Az alnoc ragalmazókat elne ſenvedgyed Udvarodban, igaz eggyeſséget, és tettetésnelkül való ſeretetet plantály az te allattad valóc közzé. Egy ſummaban hogy megh mondgyam, az te Palotaidban az chendeſ bekeſſeg legyen böczületben, az iregységh tavol üzetteſséc, az Emberſeg és allazatoſſag megtartaſſecâ veſedelmes buyjaſagh ki gyomlaltaſséc, az ſeledſegh és alazatoſſagh fel magaztaltaſséc, az kevelységh még alaztaſſec, minden te Udvari gondviſeléſedbẽ és fenyîtekedben, az mód és az rendugy megtartaſséc, hogy mikor téged idegen

gen nemzetec látogatnac, *az Séba Tartomanyból való Kiralne Aſzſzonnyál, az te eſzeßégeden, bölczeségeden, Udvarodnac meltoſagan, Udvarodnepénec ékeßégen el czodalkozzonac.* 1. Reg. 10.

Mivelhogy pedigh, minden hazaſságbeli ſzemélyec közöt valo igaz Társaſágh nem egyebünnen, hanem az ſzemérmes, és tökélletes Aßonyîallatnac el jegyzésétöl véßen eredetet: mert ſemmi oly ößvé köttetöt tarſaság, és erös kötél ezen kivül nem talaltathatic: *ez egyedül az te teſtedbül valo teſted, és az te czontodból valo czontod, az miképen ſzóllot az Adam az Eva felöl;* Es mivelhogy abban bizonyoſſac nem vagyunc, hogy ha elöb viſzede Te, az én halál altal meg hideghitetet tetemimet temetni, avagy feleséget hoß elöb magadnac: annakokáért ez do-

Az hazaſságbeli tarsáſagh.

Geneſ. 2. 23.

logban való tanaczadásomatis rövideden néked megh jelentem.

Mindenekfelet annakokaért gondolkodgyál, hogy az igaz hazaſságnál, nem lehet egy ajandéc nagyob és meltosàgosb, mellyel Iſten latogattya az embereket, ecképen nincz nyomorúſagosb és veſſedelmesb az igyenetlen hazaſságnál: De mivelhogy Iſten aldaſanélkül, ſenki ebben az tarſaságban boldogul be nem léphet. Te azért az te Hazaſtárſodnac, mind el valaztasában, ſ-mind pedigh annac igazgatasában, ugy keſſicz te magadat, hogy ez aldáſt Iſtenhez valo eſedezeſiddel az magad fejere vonnyad.

Mint kölleſſéc keſzülni az hazaſſagra.

Az te hazaſsághoz való keſſületedet illyen formán kévanom lenni, hogy az te teſtedet, tiztán és maculanélkül adgyad

gyad az hazaſsághbeli tarſasá-
gra; mivelhogy igy iſmérheti ſa-
jattyánac az te teſtedet az te Fe-
leséged. Mert vallions mikép-
pen kevanhatnál te ackor tiſta
füz leánt feleségül te magad-
nac, holot az te teſtedet tiztata-
lanſaggal megh oczmanyîtot-
tad? Avagy miképen kevan-
hatod azt, hogy az te teſted-
nec eggyîcreſe tiztaságban le-
gyen, holot az maſic reſét az
útalatoſságnac fertőjében be
meritőtted? Jollehet pedigh az
mint latom nagy ſokan az em-
berec közzül, ezt az útallatos
bujaságnac, és gonoſz kevansá-
goknac vétkét, tzac ſemminec
allittyác, teneked mindazon ál-
tal juſſon eſedben mit mondot-
tam az elsö könyben az igaz
lelki iſméretnec tanubizonság-
tétele felöl. Mert minden bünö-
ket, és az Iſten törvenyénec al-

tal hagásat, nem az gyarló embereknec, de az nagy Istennec az igaz itelő Bironac iteletire tartozni tudgyad.

Halgassad és gondolkodgyál rola, mit paranczollyon az elő Isten az Törvenyben: *Ne parázналkoddgyal*; Es az szent Pál Apastalnac sáyja altal; *Ne tevelegjetec, sem az paraznalkodóc, sem az Balvany imadóc sem hazasságh rontóc, sem az éktelen puhác, sem az kic ferfiackal tisztatalankodnac, sem az lopoc, sem fösvenyöc, sem reszegessec, sem szidalmazóc, sem ragadozöc, az Isten országanac örökséget nem birjac.* Az szent Janosis az menyei jelenésekről irt könyvben mit mondgyon, ez utalando vétec felől; *az ki az illyetén tisztatalanokat mint az ebeket ki rekeszti amaz szent varosnac az menyei Jerusalemnec birasatól, hogy oda be ne mehessenec ahol illyenképen szol:*

Exod. 20. 14.

1. Cor. 6. 9. & 10.

Apoc. 22. 15.

szöl: Boldogoc az kic megh tarttyac az öparantsolatit, hogy legyen nekic szabadsagoc, az életnec fajan, és az kapukon mennyenec be az varosban: De kimaradnac az ebec, az bübajossoc, Parázsnac, Gyilkossoc, az balvany imadóc, és az ki szereti és szóllya az hazugsagot.

Nosza annakokaért gondolkodgyal immár magadban, az ki az ö elmejében ugy megh tantorodic, hogy ez vétket semminec avagy igen kitsinnec lenni alitsa, mellyet az nagy Isten felette cegéres véteknec mond lenni, az ki czac az maga búja, és tiztatalan indulati altal s nem az ö lelki ismeretinec bizonyos regulája altal mérsékli az vétkeket, bizonyára az illyetén ember egyéb dolgaibannis ezé útát fogja követni, és hanyàt homloc vitetic minden ö kevansaginac be tellyesitesére.

Vegezetre az illyetén ember annyîra el ragattatic az ő eſztelenségetől, hogy az Iſtennec parancholati helyét, az ő zabolanélkül való kévanſagi úralkodni foghnac ő rayta. Vallyon azért az illyetén ember felől miczoda reméségh lehet egyéb, minthogy az ő ſabadoſsá nyargaló dühős kevanſaghi őtet ugy annyéra megh hodoltattác, hog ő az önnon kevanſaginac rabjává tetetőt, bizonyoſſan azért veſzedelmét és gyalazatos ki menetelit varháttya, az illyetén ember maganac.

De mivelhogy mi minnyájan ollyan termeſzettel vagyunc fel ruháztatván; hogy az környülőttünc történt peldác altal, ſockal inkab inditatunc akar mi dolograis, gondolkodgyál valoſagosban arrólis, menyî külőmbség legyen az én

Kiralyî

Kiralyî ösömnec, és az én, acki te Attyad vagyoc hazaſsága közöt. Az ö mertekletlenségénec, melynec oka volt az ö gondviſeletlenségnelkülvalo fel neveltetéſe, michoda volt egyeb jutalma, mint ket Iſſiu Fejedelem fiaknac halálokaltalvaló ki vétettetéſec. Eggyetlen egy leanyát hagyván örökösnec, mellyet minec elötte megh latharot, avagy megh aldhatot vólna, magátis az halál ez életböl ki ſolitotta. Mely dologh által ketféle nyomoruságh ſallot az ö alatta valo népre, mivelhogy mind gyermekre, ſ mind Aſſonyî rendre ſállot az orſagnac birása.

Az Istēnec én velem közlöt aldási felöl, az menyîvel nagyob mertekleteſséget, és magam megh tartoztataſt adot én belém; azonképen ennec bösége-

ges

ges haſznával az menyîre megh ajandekozot engemet, te magad és â te hozzád haſonlóc veled eggyüt, arról bizonſagoc lehettöc, kic felöl nem ketelkedem, hogy azon Iſten az ö véghetetlen kegyelmeſſegeért, titeket egeſſegbẽ és boldog allapatban megh tart, és az ti maradekitokatis megh ſokaſitván hoſſzu ideiglen megáldgya. Ne röſtellyed annakokaért mindẽ oczmãſagnélkül tiztan megtartani teſtedet mivelhogy *az ſzent lelec Iſtennec temploma az te teſted.*

1. Cor. 6. 19.

Mindenféle édeſgetö gyönyörüſegec ellen nem külomben mint amaz Tengerben enekeldögéllö Sireneſſec ellen az te füleidet be dugjad: az joſzágos dolgokat az vetkektöl az dolognac igazſaga ſzerént, nem az Embereknec velekedeſec ſzerent megh külömbözteſſed.

Há-

Három okoc felöl szükségh pedigh te nékéd gondolkodnod az hazaſságban, â mellyekre képeſt ſzereztetet legh elöſzör Iſtentöl: Annakutanna ezekhez jarúlo nehány rendbeli dolgoc felölis ſzükſeg hogy el ne feletközzél.

Az ſzent Hazaſságnac ſzerzésénec vegei.

Ez harom rendbéli ókokra képeſt ſzereztetet: Elöſzör. Az Buja eletnec meg enyhiteſeért; avagy az Paraznaſágnac el tavoztataſaért, Maſodſzor: Az ſzaporodásért: Harmádſzor: az hazaſságban élö ſzemellyeknec vigaztaltataſokért, az mely ez haſznos és gyönyörüſéges tarſaſágbol kiered.

Polit. 7. Polit.

Ne halaſzſzad annakokaért venſegedre az hazaſſagot, mert az Iffjui kevanſagoknac megh enyhitésére, és megh oltasára ſzereztetet. Az királyhoz pedigh és Fejedelmekhez ugyan illik is,

hogy

hogy az közönséges jónac kedveértis jo idejekorán maganac feleſeget hozzon. Ne végy pedigh feleséget magadnac akármi illetlen okokra képeſt, mely avagy ideje miatt, avagy az termeßetnec fogyatkozáſa miat, avagy akár mel' nevezettel ezekhez járú hato okokra képeſt alkalmatlan lehetne â ſaporodáſra: Mert igy az Fejedelem kétfele vétkeknec nemeiben eshetnéc, mind az maga ſemellyére képeſt, ſ- mind pedigh az alatta levö Népre képeſt.

Neis hózz pedigh melléd valamel' gonoß erkölcziüt avag' gondviſeletlenül fel neveltet: Mert az Aßßonyî alatot az nagy Iſten az Ferfinac nem karára, avagy valami fogyatkozasára, de sot inkab haßnára és ſegetségere alkutta.

Harom rendbeli dolgoc pedigh

pedigh azoc, az mellyeckel ugy inditassonac az Hazassagra vagyakozóc, hogy az mi kivalképen való és fób dologh ezec által el ne mulassac: Ezec pedigh azoc: Az *Szépségh*, *Kazdagsagh*; és az *Sogorságh* avagy *Rokonságh*; mellyec önnön magokban Isténec sep aldási: Mivelhogy az szépség az hazassagban élő szemellyekhöz való szeretetet ugy fel gerjezti, hogy az tiztatalan bujaság el tavoztattassec ez által. Az kazdagságh, és az Rokonság segetséget soktanac nyuytani, mellyec által szükséges dolgokban elő soktàc gyamolitatni.

Az hazassághaz jarulódolgoc.

De ha valamiképen ezec az dolgoc nagyobnac böczültetnec, azt az mi kivalképen való dolog volna ezec el mulattatyác, az mely nagy gyakorta megh sokot történni: Az miké-

pen azért mind ezeckel az kic jol élnec, nagy haßnokra ßolgalhatnac, azonképen az kic ezeckel gonoßul élnec veßedelmekre ßolgálnac mind azoknac.

Mert vallyons mit haßnál mind az ékes abrazat, ſ-mind az Kazdagságh, ha valaki az Pluto feleségehez haſonlo Proſerpina termeßetüt talál maganac feleségül venni? Ime bizoniara ßinte eckor, igen igazán de kesön veßed eßedben, hogy az illyetén ßemély, igaſſagnelkül valo ßepségh eßtelen hatalmaſſag, és bőczülletlen Sógorſagh volt legyen, és nem külömb vóltaz az ßemély az álorchás, kenettel fel iffjitatot Vén Aghnönél, az mely ßin alat az Aranybol czinalt fényes poharban az halalhozó méreg be adattatot te néked.

Te

Te annakokaert ſzerelmes Fiam, az hazaſságban amaz harom megh nevezet okokra vigyaz: az mellyec erèdnec az Iſtennec elsö rendeleſeböl, *és annakutanna egeybec teneked mindenec megh adattatnac.* *Matth. 6. 33.*

Emnekfelette az töb illendö ſükséges dolgockal egyetemben ezt kevanom te töled, hogy oly ſzemélt jegyez él az Hazaſságra, az mely egy Kereſztyéni vallaſon légyen teveled. Gondolkodgyal arról, miképen lehetne az megh hogy magad és az te Feleséged egy teſté lettetec, ugy hogy eggyelségben ellyetec, mindazonaltal magatokat elléközö gyülekezeteknec és vallaſoknac tarſaſagában adnatoc? *Diſcrepans religio, diſcrepantes ſemper mores introducit*: Az az: *Az ellenközö avagy külömbözö Iſteni tiszelet; mindenkoron ellenkö-* *Mire kellyen Kivalllépen az hazaſságban nézni.*

zó és külömbözö erkölczöt szokot az Emberekben oltani.

Es ecképen az ti Tanitoitoc közot való igyenetlenseg, zürzavart és haboruságot szerez â te alattad való nép közöt; holot effelé cigen soktàc az ti peldajitoktúl akarmi dolograis inditatni. Mind pedigh ezis igen felö vólna, hogy az Ti fiajitoc és Leanyîtokis, igyenetlenül és alkalmatlanúl ne neveltetnenec fel.

Neis legy pedig illyen remenségben, hogy az te Feleségedet az ki más vallason vagyon az te kevansagod szerent akaratodra hayczad: mivelhogy amaz mindenekfelet bölczeb és eszesb Salamon Kiralyîs ebben igen megh eset.

Ritka viragh az alhatatossagh.

Mert az Alhatatosságnac viragh sála nem minden kertben sokot megh fogonni, se pedigh

digh illendő gyümölczöt nem mindenüt sokot teremteni.

Te pedigh egész életednec rendiben mihöz kezdhetnél nagyob és nehezeb dologhoz mint az hazaſság dolgához, sollocit az elsö hazaſságrol: Mert ha az elsö hazaſságbã valaki allapattya szerént, gyalazatos és aluvaló szemelt valaſt maganac, egeſz életében az ö elöbbi allapattyat és böczülletes hirét, nevét fel nem találhattya. Plat. 5. de rep.

Vegezetre azon valaztáſnac formajat tarczad megh az feleségednec el jegyzesében, az mellyet az te jambor solgaidnac melléd fogadasában: Meghlaſſad hogy maculanélkül való ágybol való légyen, ſe valami örökös veteknec bellyegével ne légyen megh jegyeztetvén.

Mert hogyha az mi Lovainknac

Cic. 2. de divi. nat.
Arist. de generat. Anim.
Lucret. 4.

inknac és vadaßo Vislainknac fayzatiban kü ömbséget ßoktanc tenni, ſockal inkab meltó azokról gondolkodnunc, kiktól akarjuc az mi gyermekinket ez vilagra ßülettetni? Ha ezekről jo modgyaval gondolkodol az te hazaſſagodban, mind az te lelked iſméretinec czendeſſegét, tiztesſegednec és bóczulletednec épséget megh tarthatod: és az te utannad következendő termeßet ßerent valo örökös fiad felől jo remenſegben lehecz.

Az hazaſſagban elöknes tiztec.

Hogyha pedigh az hazaſſágban be lépendeß az te hazaſſagodban Iſtennec tőt fogadáſodat éppen megh tarczad, ez pedigh ál az te fogadaſod ßerent az egyîc rendbeli dolognac czelekedetiben, az maſiknac eltavoztataſaban.

Az te felſegedhez illendő ßere-

ſereteted felől (az mely néked feled) és ellenben az te teſtednec maſsál való közőſuléſe felől, mely te teſted egyedül chac az te hütős feleseged biraſaban helyheztetet; ez helyben nem ſükségh hogy ſoc ſoval inczelekezec ezec felől, és amaz útalatos paraznaſagnac vétkénec el tavoztatasárol.

De ſükségh hogy imez dologrulis igen megh emlekezzél mit fogattal az elő Iſtennec azon az te kéz adáſodnac napján: az mely te fogadaſod erejenec általa, az te őrökős birodalmadnac juſſa terjed az te fiaidra, és maradekidrais az mely dologh ezen kivül ſemmi uton veghben nem mehetne, meltó azert hogy az te tőkelleteſségednec, és hazaſſagbeli tiſztaſagodnac megh tartasában alhatatos légy. *Plat. 11. de leg. Iſocr. in Sym.*

Az hamis esküvésnec erős büntetője ßokot lenni az elő Isten mindenkoron: Mert nem valami trefás, avagy tragár esküvésnec formajánac kel az illyeten esküvest alitanod, â mely által az Orßagoc avag' egyeb joßagoc őrőkős successioval ßoktanac az fiakra ßallani.

Az Paraznaságnac veszedelmes jővedelme.

Sőt gyakortá forogjon elmédbē, és ßemed előt, az imide főllyeb meg nevezet Királynac, â mi regi ösünkec peldaja, kinec az ő paraznasagban való leledzése, az ő eggyetlen egy őrőkős leanyánac, igen ßomorú veßedelmet ßerzet: ki minekutanna amaz egy fatyú fiat nemzette vólna, az fől nevekedvén az ő leanya, â Királné Aßßony ellen, nagy és veßedelmes hadat inditot vala. Annakfelette vallyons miczoda jó ßarmazot az ő maradekira ennec az fattyufinac

nem-

nemzettetése által, hanem chac isszonyú zürzavaroc, tamadásoc, arultatásoc, és egyéb titkos practicalodásoc: mely előhozot példa erről eleséges bizonsag.

Mint visellyed pedigh az te Feleségedhez tennen magadat, azt az te tisztedet tanullyad megh az szent irásbol: mint sajat testednec ugy kedvez és javára igyekezzél; de mindazaltal neki mint feje és Ura parancholy, mint tenected segetődet éltessed, és ugymint valami arvaságra maradot leant igazgallad. *Feleségedhez való hűséged.*

Az mely dolgokat meltan és igazan keván te tőled, abban hozzá engedelmességedet nyuyczad: de az olyatén dolgokban â mellyec ő hozza nem illendőc, azokban ne avissla önnön magát, melyről őtet megh inczed és megh taniczad; Te ő néki feje gyanánt, ő pedigh te *Arist. 8. Eth. & 2. Polit. Xenoph. & Arist. in Oec.*

néked tested gyanánt legyē. Te hozzad illic az Urásag és birodalō, ōtet az engedelmes szeledség ékesgeti; de ezec eggyezō akaratbol szarmazzonac, és nē kiülōmbē legyenec eggyesec, mint az kedvessen szollo Musica szerszamban, latban, virgyînaban, &c. eggyîknec szava â masiknac kedves zengedezesével ōszve igazitatván, hogy igy ne legyen ōis készedelmesb és kedvetlenb az engedelmességre, mint te az szeretetbōl szarmazot parancholatokra.

Te minden dolgokban elōl járy ō tegedet jo kedvel kōvessen, az te szereteted egyedül ezac ō hozza légyen, minden ez vilaghi dolgoc fōlōt, megh oldhatatlanúl chatoltatvā, azōképen mindenō indulati, minden igyekezeti chac egyedul az te akaratodbā nyugodgyanac meg.

Hogy

Hogy ebben hadgyam tanitasomat, ez harom rendbeli dolgokat sorgalmatossan örizzed: Soha azt megh ne engedgyed, hogy az te feleséged, az közönséges Ferfiakra tartozó gondviselésben avasá magát: De egyedül chac az hazadban, és házad körül való gödviselésben legyen foglalatos: de megh ezekis az te akaratod szerent legyenec.

Aristot. 1. Rhet. Plato in Mem. Ægid. R. de Reg. Plato 5. de Rep. & 7. de leg.

Tiszta eletü jozan, emberséges, tisztességes jo erkölczü Leany Asszonyockal legyen háza fel ekessitetvén, mivelhogy az Emberi rendnec ez masodic neme, haylandób szokot lenni akar mely dolograis. Soha egszer s-mind, mind az ketten haraghra fel ne gerjedgyetec; de az mikor az te feleségedet fel indultnac latod lenni, Te az te haragodnac gerjedezésit,

az te okossagoddal győzzed megh: Mert haragodat szivedben le szalitvan az miben vetkezet ő te ellened job modgyával meghitelhedd: ős azonképen, mikoron magaban fogh szállani, az maga vétkét inkab megh ismeri, és igy az te feddésédtől annakutanna meltóképen fogh félni.

Az szaknac fel neveltetésében való tiztec az Feejedelmeknec. Plato in Th. & 5. de Rep. & 6. & 7. de legib. Arist. 7. Pol.

Hogyha Isten benneteket magzatockal szeret, gondot visel mindenec felőtaz jo moddal, való fól neveltetesóc felől. Őket chac annyéra szeressed az mint illic: oly dolgokra oktattassad és tanitassad, az mellyekre termeszetec és elméjec szerént alkalmatossac. Az te hozzád való szeretetekben, és siuji felelmekbennis szükségh hogy megh tartassanac.

Hogy az Fiac közőt haboruságh ne tamadgyon.

Hogyha mind ez harom Orszagh te kezedben és hatalmadban

madban megh marad. Az elsö ſülöt fiadat mint egy Isáácot hadgyad az királſagban, az többinec külön külön való joſagoc felöl viſely gondot; mert ha külömben czelekeſel az megh oſtozás haborúágsot és zürzavart ſerez az te maradekid közöt. Az minemü allapattya történt volt, ez elöt való üdökben ennec ez ſigetbéli Anglia Orſagnac az oſtozás miat, az Brutus, Locrinius, Albanactus, és Cambrús Fejedelmec fiaji közöt.

Ha pedigh Iſten tégedet magzattal nem ſeretne, az te utánnad követ közédönec ſükségh hogy minden czalardság és boſuſagnelkül kezébé ſallyon az királyſag.

Az Orſzagoknac nem haſznos az mikor idegen Fejedelmekre ſzallonac.

Mert az Orſagoknac birafi Iſtentül adattatnac, és rendeltetnec. Mi pedigh chac Uſu-

fructuariuſſi: az az: chac az joſſaggnac haſſnával előc, és arra való gondviſelőc vagyunc. Mert ſem az királnac ſem az kőſségnec, nem engettetet az megh hogy az őrőkőſt exhæredállyac, és el idegeninczec az Orſſagnac biraſatol. Az miképenpedig hogy az te egéſſ Udvarod népe, az egeſſ alattad lévő népnec ſſükség hogy peldájul legyen: azonképen te magadis az te Udvarod népe előt, tükőr és égő ſſővetnec gyanant, tündokőly és vilagoskodgyál, mely vilagoſſágh, az te ſſolgaidnac az joſſágos czelekedeteknec el kővetéſere utat, és által őſvént mutaſſon, és az te joſſagos czelekedetidnec ugy mint élő abrazati legyenec melynec el kővetesében, ſſükſegh hogy őc ſſorgalmatoſſan igyekezzenec.

Plato in Polit. Cic. ad Q. Fr.

Nem ſſükségh hogh én amaz

maz négy kivalképen való erkölczökre tartozó, jobagos czelekedeteknec rendi felöl uy tanitást tegyec, az mellyeknec haßna mindeneknel nyîlván vagyon.

Chac ezt adom keves beßeddel tuttodra: hogy â *Mertékleteßéget*, mindenec fölöt, mint az jobagos czelekedeteknec Kiraÿné Aßßonyát ugy böczüllyed. Nem amaz közönséges mertekletességet ertem pedigh ez nevezet alat ez helyben mely amaz két féle külsö érzekenßegh körül vagyon helyheztetvén, tudniaillic nem chac az kostolasnac mellyet â Deákoc *Gustus*nac, és illetésnec mellyet *Tactus*nac neveznec, mert az nem chac ezec az két dolgoc körül való mertekletességböl ál; de érczed inkáb ez mértekletességnec nevezetin, amaz mértekle-

Az igaz Mertekletesseenec haszna. Arist. 5. Polit. Cic. 1. off. 2. de invent. & in Parad.

tes eſſeſséget, melynec ereje által magad viſeléſere modot és rendet ſaby, mellyel az te ſababadoſſan nyargaló indulatidat meg ſelediczed és zabolázzad.

Vegezetre az eſſes és bölcz Orvos Doctoroc ſokáſa ſerént mindé te eletednec dolgait oly eſſeſſen rendellyed; hogy azokat illetlenül öſſve ne zürjed zavarjad. Mindennemü indulatidban azért, és ſivednec akármi fel haborodaſabannis, sőt megh az te joſagos dolgaidnac veghben vitelebennis, az mellyec â tiſteſséggel eggyeznenec, ezt az mertékleteſséget, és magad megh tartoztatasát, mint fő Hadnagyodat ugy kövesſed.

Az ſzemélés.

Mert jollehet, az ſent, tizta, és Iſtenes jamborságh az Kereztyén Embernec, kivalképen való, és ſükséges joſagos dolgaji közzé ſamlaltaſséc, ugy-

mint

mint â mely ſarmazic, az Iſtennec igaz iſméretitöl, és felelmetöl; Mindazaltal (â miképē ezen dologh felöl intéſt töttē az elsö könybē) ez te külsö dolgaidbānis, és magadviſeléſedben, mellyec azon belsö kút föböl ſarmaznac neminemü módot és regulat ſüükség te néked tartanod. Azon inteſt vegjed az Igaſság felölis mely ezoc közzül â chelekedetec közzül, â mellyec â Kiralyoktul ſoktanac ſármazni mindedenec fölöt az nagyob és meltoſagos helyet valaztya maganac. Az igaſságot ki ſolgaltaſſad, de aztis ollyan mértekletesſeggel vigyed vegben hogy az, kegyetlenségnec ne mondathaſséc: Mert ha kü'ömben kezdeſ czelekedni; *Summum jus, ſumma ſæpé injuria eſt.* Az az: *Gyakorta az föleteb rendin kivöl való igaſſag, boſzſzuságos ſzokat lenni:*

Az Igaſſagh Plato 4. de leg. Ariſt. 1. Mag. Mor. Cic. 1. de Cic. 1. off. & ad Q. Fr. Senec. de clem.

Peldanac okaért: Ha valamely tökelletes erkölchü, és fegyhetetlen életü ember, titkon az Tolvajoktul valamely helyben környül vetetnéc, és az ő saját maga otalmábã, valamellyîket azoc közzül történettel megh ölné. Imezec az kic ſamosbac de feſlet erkölczüvec, és ackiknec gonoſ hirec nevec mindeneknel nyîlvan volna: Ez pedigh egyedül volna, az ki tökelletes, és jo hirrel nével fel ékeſſitetet Ferfi, de mivelhogy az ő bizonságh tetelere, ſemmi ſemmel latot Tanú nem talaltathatnéc, az ki az dolognac kezdetiről valóban bizonſagot tehetne, erreképeſt vallyons az tizta és tökelletes eletü embert, meltán halálra ſententiaztathatodé, és az ő czelekedetejért meltan ölettethetnéke megh?

Annakfelette mas példa

ezis:

ezis: Minthogy az mi Törvenyeinkben, büntetés alat igen megh tiltátot ezis az dologh, hogy eggyîc ſomſéd az maſic ellen ne vétene, avagy mezején, avagy akar mi nevel nevezendő mesdején belől, eggyîc az maſiknac karára ne igyekeznec. Ha az illyen *Caſusban* az ſomſedgyánac bàrmà az ő Gazdaja mesdejet altal hághvan ſomſedgyánac rétet avagy akár mi veteményet el veſztegetné, nem de az Baromnac az ő Ura meltán büntethetnéke megh egy nehany ezer forintal, ezért az Baromnac kár teteleért? Semmiképen nem:

Leges enim ad humanam ſocietatem tuendam, & ad benè beatèq; vivendum non ad homines circumveniendos ordinatæ ſunt. Az az: *Mert az Törvenyec az embéri társaságnac megh tartasára, és az igyenes és boldogh*

Arlſt. 5. Eth. & 1. Rhet. Cic. pro Cecin.

dogh életre redeltettenec, nem az embereknec károkra, és megh nyomoritatasokra. Ennekfelette az Tőrvényec nem mindenkor az igéc szerent szükségh hog' itéllyenec, de azoknac értelmeket szükségh forgatni az Tőrvenyben; *Nam, Ratio est anima legis*; Az az: *Mert az okosságh hordozza az Tőrvént*, nem külomben mint az Embernec teste vezérlettetic az egy emberi okossagtól.

Valamint tanitottalac pedigh ezkédigh az Igasságnac kiszolgaltatása felól, de ugyan azon értelemben légy az *kegyelmesség, Batorszív, Bőkezőségh, avagy adakozóságh, Alhatatsságh, Alazatossagh*, és egyéb effele Fejedelmekhez és Urakhoz illendő josságos czelekedetec felőlis: *Nam in medio consistit virtus*, az az: *Mert az joszagos czelekedetnec épsége az közepső mertekletességnec után tartathatic megh.*

De

Az joszágos czelekedetec körül forgo szines vétkec.

De mindazáltal az Pokolbéli ördögnec czalardsága, és alnaksága altal annyîra jutot immár azoknac az josságos czelekedetöknec két felol leselködö vétke, mellyeket az Philosophusoc, *duo extrema vitia*, az az: *czélon kivöl járó vetkeknec nevezném*, hogy nagy gyakortá az josságos chelekedeteknec sine alat be chüssnac az emberec közzéis ezen ket féle utálatos vétkec, holot ez két rendbeli, jó és gonoss dolgoc közöt, semmi valoságos hasonlatosság ninczen.

Imez két féle vétkec pedigh mellyec â mértéc letességnec czelekedetin kivül mintha sárnyúl nyargalni lattatnánac, az menyîvel inkab nevekednec, annyîval inkab eggyeznec egy mással: *In infinitis enim omnia concurrunt*, az mint sollonac az Deakoc: *Mert az határnelkül való*

dolgoc

dolgoc eggyeznec az ö meg hatarozhatatlansagokban egymassal.

Példác az mertékletességen kivül nyargaló vétkekre.

Az kegyetlenségh, és az Latroknac megh nem büntetése; hasonló vétkec.

Mert vallyons miczoda külömbség vágyon az Fejedelmeknec, az ö ki beſelhetetlen kegyetlenségecközöt, mellyel az allatoc való Népeknec mindenben veſedelmekre igyekeznec; és az ö büntetésben való késedelmeſségec közöt, mellyel az ö alattoc valókat külömb külömbfele kegyetlen ſomſedſagoktol engedic puſztitatni, és az ö allatoc valóknac nyakokon ſántani.

Az Tekozló hasonlo az fösvényhöz.

Avagy miczoda amaz utalatos tekozlásnac vétke, az mely által bujalkodván, minden joſagokat el ſoktac veſztegetni az ollyatén tekozlo Emberec? ſemmi nem egyeb hanem az az utalatos fösvenység, az mely által kazdagſagot ſoktac az Emberec gyüyteni, â mellyel

yel mindazaltal nem élnec? kic nem külömben mint az mely famár, megh malhaltatot és terterheltetot bö abrackal maga mindazaltal az éhseg miat el lankad és el erötlenedic.

Es miczoda külömbség vagyon az kevely dölfös Nebuchadnezár Király közöt az kiminden ö dolgaiban chupa utalátos kevelsegh volt, és az vissaaggot képmutato alazatosságú Puritanusoc közot; kic noha mindenkoron alazatosságra intenec egyebeket, öc mindazáltal az Királyoknac törvényeket akarnac sabni, holot öc semmiben, sem az Királnac sem illendö törvenyînec nem akarnac engedni? Az én iteletömböl gyakortá efféle álorczás Embereknec rongyos köntösöcalat, nagyob tiztesség kevanást és kevelységet vöttem essemben

Az kevély, de az szinnel de de nem szivel alazatós hasonlóc egymashez.

ſemben hogy ſem mint az nagy Sandornac bibor és bárſony fejedelmi köntefe alat, az mely dolog régenten â Diogenes felölis haſonloképen mondatot.

Az Fejedelemnec ſzükségh az maghatſztit jol tudni.

Mindeneknec felette'annakokaért azon igyekezzél, hogy az te tiztedet mind egy pontigh megh tanullyad, az pedigh ſemmi nem egyéb hanem czac hogy *jol Paranczoly*: Ez egy mondaſommal és intéſemmel, minden te gondviſeléſedre tartozó ſükséges tanuſagodat be foglalom; Szükségh azert te neked minden dolgókat, kivalképen az elmés Meſterſégeket, az az, az ſép Deaki tudománt meg tanulnod. Mert hogyha mindenekhez nem tudcz, miképen tudhacz mindeneket alkalmatoſſan igazgatni? ez pedigh az mindenekre valo gondviſelés az te kivalképen valo tizted.

Azoc

Azoc fölöt penigh az te tanuságid fölot, az mellyeket véſes az te Tanitoidtol, ſükségh hogy az könyveknec olvaſasában, és egyéb hozzád illendö tudomanyoknac tanulasában gyönyörködteſſed te magadat, mind az altal illyen két okockal: *Elöſzör*, hogy erre valo üdöt rendely magadnac, mely az te közönséges orſagodra valo gondviſeleſedben tégedet ſemmiképē megh ne keſſelyen: Imez amaz hijába valo haſontalan tudomanyon pedigh ne kapdoſs, de az ollyaténokon, â mellyec mind magadnac ſemellyed ſerént, ſ-mind pedig közönséges orſagodnac ſolgalhatnánac; azokat pedigh az haſnos tanuſagokat, az te életednec czelekedetire, és orſagodnac jo moddal való gondviſelesére ſabjad naponként. *Cic. 2. de fin.*

Nem

Cic. 2. offic.

Nem adom tanaczól hogy imez amaz alhatatlan éghbe nezőkhőz hasonlatossá tegyed magadat, kic éyjel nappal az éghnec és czillagoknac forgásat visgallyác, nem egyeb okokra kepest, hanem hogy chac az magoc hivsagos kevansagoknac, és hozzájoc hasonló nyughatatlan elmejü embereknec akarattyoknac eleget tegyenec.

De mivelhogy minden Deáki tudomanyoc és elmés Mesterségec, oly kőzonséges eggyező kőtellel vadnac ossze chatoltatván, hogy mind azoknac az külőmbőző sep Deaki tudomanyoknac: summaja és kivalképen valo véghe, egy bizonyos célra nézzen (melyre képest az nyájás és esses bessedü Peëtac ily nevezettel akartác fel ekessiteni az kilencz Musákat, hogy őc az Jupiter Istennec és

az

az Memoria Isten Asszonnac leanyînac mondatnánac.) Te annakokaértezeckel az szep tudomanyockal, fel légy ékessitetvén, hogy ezeknec az külömb külömb fele szép tudomanyoknac ertelméből, egy ékes eggyezö szép túdománt, szerezz és formály az te elmédben; mellyeknec segetsége altal, az te titkos sajátt tanaczidbã elö gyamolitatván, minden dolgaidat, szép modgyával és illendö rendel elö vihessed; az mely dologh felöl ez elöbbis serkengetélec.

Mert vay mely könyü terhe vagyon az szép Deáki tudomannac; melynec nehessége és terhe miat, soha az te vallaid megh nem nehezitetnec, sem hatad miattoc le nem görbed, se pedigh ezec tegedet semmiféle boszszusággal nem illetnec.

Min-

Az ſzět Iraſnac ſzükséges tanulaſa.

Mindeneknec előtte annakokaért ſzükseg hogy az ſzent iráſnac idvőſséges tudomanyával fel légy ekeſitetvén, nem chac az végre, hogy magad üdvőſſege felől ez által bizonyos legy, de hogy és által az egyházi ſzolgakatis az ő tiztekben megh tarthaſſad, ugymint, mind az két kő tablánac oltalmazoja. Mert azokra tartozó gondviſelesedetis nem utolſonac tudgyad az tőbbi kőzőt. Megh láſſad aztis hogy őket imide amoda hayladozni hivatallyokon kivől ne engedgyed az ő Tanitaſoknac idejen. Ha pedigh czendeſz allapatban akarſz élni megh inczed őket hogy az kőzönſeges Orſzagh dolgaban magokat ne elegiczec. Soha az Egyhazi rend ellen ſemmit ne ſzoly, ſe valamit ne indicz hanem ha vagyon ar-

Deut. 17. 19.

ra

ra melto és elegedendő okod és alkalmatoſságod, mert nẽ haſznalſz ő kőrőlottőc azzal hogyha minden imez amaz dologért velecpőrlekődől.

Az ſzent iráſnac tudomanya utan, az Tőrvenyeknec iſmeretiis ékeſgeſſen tégedet; Mert vallyons miképẽ tudhacz azokfelől iteletét tenni, â mellyec kőzőt ſemmi külőmbséget nem iſmérs lenni?

Az Tőrvenyeknec iſmereti. Plato 4. de repub. & 6. de legib. Ariſtot. 1. Rhet.

Igyekezzél azért te azon hogy minden te tőrvényî *Inſtitutioid*, vegezéſid, és Tőrvenyeidnec ki ſzolgaltataſa, rővideden ſzép modgyával, és nagy nyîlvan az menyîre az *cauſa* engedi, ki ſzolgataſſanac; El hidgyed azt bizonyoſsán te magadban, hog' ezeknec imide amoda való halogatáſa chac homolyſságot, és mind â ket kézre haylãdó igyenetlenséget ſzoktanac ſzerzeni.

Cic. de Orat. Senec. in Lud.

Az

Az rôvid jo modgyával és jozán elmével véghbẽ vitetet tôrvenyec, ſockal világoſbaknac és igazabbaknakis talaltatnac. Mert amaz hoßßu ideigh valo *apellatioc* és halogatáſoc, chac az Tôrvenyî Tanaczádókat, Procatorokat, Szoßolókat, Iródeakokat ßoktác kazdaghitani, egéß az te alattad valo Tartomanyoknac nagy kárával.

Az kôzônséges Tôrvenyeknec gyakorlaſais illic az Fejedelmekhez.

Ne rôſtollyed azért néhaméha az kôzônséges Tôrvényî ki ßolgaltató gyülekezetbennis be lépni, és az tôrvenyeknec ki ßolgaltatáſat, és folyaſat jo moddal eßedben venni, hogy igy ha valamely Tôrvenyben ßemely valogató és kedvezô talaltatnékis, meltokpen megh büntetteſséc altalad. Neis rettenczen pedigh ettôl az te Tôrvenyî latogataſodtol, nemellyeknec ßeméllyec, kicaz te jelen-

len lételedből magoknac künnyebséget várnánac. Sőt inkab ebbẽ kedvezz â gyenge allapatú embereknec, az kiknec ninczen nyugtoc az ő Tőrvenyeknec előb előb halogatasoc és appellatiójoc miat: és az kic nagy gyakortá az hatalmassoktul el ſoktac nyomattatni, efféle előb előbvalo halogatasokban.

Plato in Polit. Arist. 1. Rhet. Cic. ad Q. Fr. Plutarch. in Isocr.

Mikoron pedig abban az helyben be menendeſz meg emlekőzzél arrol hogy az az hely, az melyben be ültél, nem te iteletednec hanem *az Istennec iteletinec széki*; és erreképest semmi se kedv, se barátsagh, az igasságh mellől tégedet el ne tantorichõ, mert ott semmi helye nincz az kedvezésnec, boſzuallásnac, avagy valami egyéb efféle dolgoknac, de egyedül chac ez légyen fő gondod, hogy az egy igasságot tiztan ki ſolgaltásſad.

Psal. 82.

Tenéked az igaſság és igyeneſségh kőzőt levő külőmbségetis nem árt tudnod; mert nem illic az te hozzád, hogy az ſegén'Embernec nyomorult allapattyátol, az kőrnyőrületeſſegre inditatván, az kazdagnac az ő ſajattyát máſnac itellyed, azt gondolván hogy az gazdagnac annelkülis elege vagyon: De te az tőrpe Embernekis az hoſſzu ruhát megh itellyed, ha az igaſſag azt kevannya. Ecképen az Iffju Cyrus Királnac ez ellen való eſetit kőnnyen eltavoztathatod; Mert az igaſság, az Tőrvennec igazan ki ſolgaltatáſa által kinec kinec megh itéli az ővét. Az igyeneſségis pedigh efféle dolgokban azt valaztya az itéletben magánac, az mely illendőb, hogy ez által azt itéllye kineckinec megh, az mely az ighaſsággal nem ellenkezic.

Xenoph. in Cyr.

Néha

Néha néha megh sünnyél â magadban való titkos tanaczkodásoktol. Az ollyatén gyülesekben ahol az Országnac közönséges dolgaji felöl, és az feslet erkölczü embereknec megh büntetésec, és feddetésec felöl való vegedzésec soktac lenni. Efféle itéletekben azért, mennél rövidebben és nyîlvabban lehet az dolog végben vitettesséc, ez féle casusban pedig ne adattasséc hely az Procatoroknac appellatioinac, de kineckinec causája ez illyetén gyülésekben elö fordulván, meltó itéletöt végyen az Törvenevöktöl.

Az Orszagh gyülesiben az pörlekedesek-nec vegheszakadgyon.

Te pedig ne únnyad meg â nyomorult igyefogyattaknac és az hatalmasoktul el nyomattattaknac panasokat halgatni. Mert ha külömben czelekessel, meltán Királnac nem mon-

Az Supplicansokat jó kedvel kel halgatni az jo Fejedelemnec.

dathatol. Minden rendbéli dolgokat az ő *competens* és arra rendeltetet Birákra és itelő ſemellyekre igazich hogy igy â rendnélkül való itélet el tavoztattaſséc; Annakutanna ez légyen néked fő gondod, hogy minden tiztbéli rendektől tizteknec kiſolgaltatáſa felől meltoképen ſamot végy hogy ecképen mindenec tiztekben hiven el járjanac.

Az Tiſztviſelőktől meltó hogy ſzámveteſséc.

Immáron ſükségh hogy tégedet az hitelre melto hiſtoriáknac, és Chronikáknac olvaſására inchèlec; hivalképen pedigh ſükség hogy â te Házádbeli Hiſtoriáknac bokrat jól tudgyad. *Ne ſis peregrinus domi.* Az az: Házádban lakván ne légy ollyan mint az idegen az ki affelől ſemmit nem tud, sem hallot ſem látot, mert efféle peldác tegedet tiztedre ſerkengethetnec. Az te házád-

Az hiſtoriaknac olvaſaſa.

Házádnac gyalazattyara regen
irt könyveket pedigh, nem pa-
rancholom hogy olvassad, sőt
valamit találß effelét, â te Orßa-
godbeli könyvárossoc közöt,
azoknac szerzöit, és párt tartoit
meltoképen megh büntessed.

Mert az illyetén dolog-
ban kevanom azt te tőled hogy
az Pythagorásnac oktatasát kö-
vessed, hog' valakic efféle könyv-
veket meg uyitani avagy az te
Orßagodban publicálni akar-
nac, nem külömbeknec tar-
chad, mintha azoknac Authori
tamattanac volna fel, az kic a-
zoknac értelmeket oltalmaz-
zác, és az kiket hasonló bünte-
tessel megh büntes, az minemü
büntetést azö könyveknec iroji
érdemlettenec vólna.

Az közönséges Tanach-
ban megh erössitetet Historiak-
nac és Chronikaknac olvasásat

Aristot. 2. Rhet.
Cic. 2. de Orat.

pedigh, az te gondviſeléſeddel ôßve haſonlitvã, az elmult dolgokat az jelen valóckal ôßve
Eccleſ. 1. 9. veſd. *Quia nihil novum ſub Sole*: Az az: *Ninczén ſemmi uy dologh az Nap alat.* Mivelhogy ez világnac ollyan az ô forgandó mulandoſága, mint az ki terjedet kerec éghnec ßünetlen forgáſa; mert ez vilagi dolgokis nem külômben forognac az eg alat az mint tanit az Salamon azon Prædicatori kônyben. Mely mulando-
Ezech. 1. 15. ſágot az Ezechiel Prophetais az ô latasában â kerec felôl elônkben ád; mellyet az Poëtaktól formalt ßerencze kereknec elmés le irasában olvaſgat hatúnc. A hiſtoriaknac olvasásábol tôb dolgockal eggyüt aztis meg tanulhad, mint viſellyed magadat az hozzád jôvô kôveteknec valaßadásában, haſonlóképen aztis eßedben veßed azokból

mint

int kőlleſséc magadban vetél-
edned az te birodalmadnac és
ejedelemségednec jomodgyá-
al való gondviſelésében.

Az Pogan, vilaghi Hiſtori-
uſſoc kőzzül mindenekfőlőt
ommendalom tenéked az Cę-
árnac Deakul irt Commenta-
iuſſit, mind az ſép Deác ſók-
ac ékeſſegeért, ſ- mind pedigh
z dolgoknac az mellyekről irt,
neltoſagaért. Mert én minden-
kor illyen itéletbẽ vóltam, hogy
z eggyet mindẽ egyeb fejedel-
nec és Imperatoróc iráſi főlőt
első gradiczbã helyheztethetic,
az hadviſeleſnèc, viteſségnec, és
egyeb tabori gyakorlaſoknac jo
móddal való tanitasára kepeſt.

Az tőb Deáki tudoma-
nyockalis, ſükség te néked fél
reſént fel ékeſſitetnec lenned:
de azoknac mindenikében,
hogy igen fő és elő kelhető vol-

Az Deáki tudomannac ſzükséges tanulasa.
Seueca ep. 84.

nál azt te tőled nem kévanom. Mert azoc netalán tegedet neha neha az te tiztednec ki ſolgaltatáſatol el vonhatnánac.

Livius lib.24. Plutarch. in Marc.

Es hogyha az Archimedeſnec peldája ſerent te valamiképen ackor mikor az ellenſegtől, az te Orſagod oſtromoltatnéc, az porban holmi irkalaſockal töltenéd idődet, mely nehezen ſenvedné azt az te alatad levő kőſség künnyen eſzben veheted.

Mathematica. Plato 7. de leg. Ariſt. 2. Met.

Az Mathematicat mindazaltal neminemüképē tudnod nem árt az mely az hadakozáſban, taborjartatáſban, ſeregeknec el rendelesében; Varaidnac erőſſitetesében, és Varac ſallasában, tenéked haſznodra lehetne.

Ezec pedigh az Deáki tudomanyoc megh laſſad hogy megh holt tudomanyoc ne legyenec

gyenec az te elmédben, az miképen az ſzent Jacab Apaſtal ſzól az hit felől: De sőt inkab az te életednec minden napi dolgaiban ekeſſen tündőkőllyőnec. *Jac. 2. 17.*

Az tőkélletes batorſzűbeli joſzágos czelekedetet kőveſſed nem az boſzſzuallaſban, és büntetesben; az mely dolgokban nagy ſokan igen viſzá fordúlt elmével ſzoktác ez ſzép joſzágos czelekedeteket helyheztetni: De ellenben inkáb azt czelekedgyed, hogy az ki te ellened vétend, meltatlannac itellyed arra, hogy te ackor mindgyárt azért â dologért haragudgyal ő reá, sőt inkáb az te haragodon győzedelmet venni igyekezzel ollyankor. *Az Magnanimitás mellyet batorſzűnec és nagy elmenec nevezűnc. Ariſt. 4. Ethic. Senec. de Clem. Cic. 1. Offic. Virg. 6. Aeneid.*

Az te haragoskodáſodnac penigh erejével igen ſzükeny: mintha azokat az indulatokat az te Orſzagod ellen tő- *Az illetlen haraggal ritkan ely.*

 rőkre,

rőkre, és egyeb afféle külső ellenſegnec büntetéſekre ſ-megh zabolazáſokra tartanád. Mikoron mind azáltal valami cégeres alkalmatoſság adattatic az haragra és boßßuallásra tenéked ackoron meltó azzal az te indulatoddal élned, és az te haragodnac zabolajit megh tagitanod, ez illyenkor pedigh az te meltó igyedben ez te indulatod ſebes patac modgyára follyon.

Prov.20.2. *Mert mint az gyermekdéd Oroſzlannac orditaſa, ollyan az Kiralnac rettentéſe, az ki ötet az haragra ingerli, vetkezic az ö maga élete ellen.*

Alazatoßág. Plato 4. de leg. Xenoph. 2. de dict. & fact. Socrates.

Az ßin mutataſnel külvalo alazatoſságot ßereſſed, minden féle kevelséget ßankiveteſbé üzz magadtol mellyec mind Iſtenedtől, ſ-mind ßüleidtől teged el idegenithetnénec: mert te ſemmit né külömbözöl teſt ßerént egyéb emberektől, hanem

nem chac az te tizted tett külőmbséget ő közőttőc és te közőtted mel'dologistẽnec gondviseleséből ßármazot te read.

Hogyha valamiképen tőrtẽnéc hog' az én Hazas társom, az te edes Anyad az en halalom utan valami ideig élne, őtet átoknac büntetése alat parancholom, hogy meltó bőczülletben tarczad; birodalmadban pedig job kezed felől ültetvén, sem mi dologban ő ellene ne vécz megh emlekezvén arrol hogy tegedet tiz egéß holnapig viselt az ő Anyai mehében; és hogy mind testedet verédet ő tőle vőtted. Ne kővessed pedig ez mi Orßagunkbeli Zaßlós Urfiaknac reghi illetlen peldajokat ebből, kicaz ő Attyoc halála után gyakorta az ő édes Annyoc ellen hadakat ßoktanac tamaztani.

Te annakokaért az Te füleidhez való kegyeſségedrôl jo hirt nevet ſerezz magadnac, megh laſſad hogy megh ne chalattaſsál nemôllyeknec gonoſſ kenſeritéſektôl, kic az ô füléjec ellen valo gonoſſ czelekedeteket, mellyet azoc ô tôlôc nem erdemlettec, ſemminec alittyac.

Tavól légyen azért ez dologh te tôled hogy az termezetnec rendit te ecképen forditanad el, az te füleid ellen való indulatoddal, kivalképen holot ez által tennen magadnac ſerzenél gyalazatot. Sôt inkáb bizõnyal el hidgyel azt te magadban hogy az te füleid halala után leéndo áldáſoc és átkoc neminemü jôvendôléſnec jeleit és jegyeit mutattyac te néked. Hogyha egyéb dolog nem kenſeriteneis az te tiztedre, chac ezértis bôczüllettel tartoznál az

ſüleidnec, *hogy hoſzſzu életüvetétnel ez földön, mely igeretet önnön maga az elö Iſten adot ki â Törvényben.* Azokatis ſükſeg tenéked böczülletben tartanod az kic ſüleid helet vannac Udvarodban, az minemüvec az te *Gubernatorid, Gondviſelöid, Tanachoßid, Tanitojid, Oktatojid,* kikhez mind halaádo voltodra ſ- mind adakozaſodra ſerkengethet tegegedet az te meltoſágod, és az ö kozzájoc való kötelesſéged.

Exod. 20. 12.

Xenoph. 1. & 3. Cyr.

De mindazonaltal ſükſégh aztis megh latnod, hogy az te alazatoſságod tegedet az te meltó haragódban, és boßßualaſodban megh ne késſellyen, avagy megh ne tunyîczon, mikoron valamely haborgató zürzávarinditóc, és az te néped közöt hatalmaskodóc ſemed eleiben akadnac; Az illyeténeket kemeny tekinteſeddel, és

Cic. ad Q. Fr.

haragos fenyőgető beſſediddel
meghrettenched.

Hogyha pedigh nemely
eggyugyűvec az igaſſagnac ſine
alat (az mint ez gyakorta megh
ſokot eſni) ez illyetén hatal-
maſſoktól el nyomattatnac, és
effeléket ſemmi úton az igye-
neſségre nem haythatnál: az il-
lyetenektől minden jó akara-
todat és kedvedet megh fogjád,
és az alkalmatoſság igy hozván,
érezzec meg ez illyetének, az te
hatalmadnac és büntetéſednec
sávát: és nem külőmben chele-
kedgyél az illyetén hamis életű
embereckel, hanem az mint ol-
vaſſuc amaz Chriſtus Urunk-
tol elő hozáttatot péida beſſe-
det â ket adóſſac felől az Evan-
geliſtánal.

Ariſt. 5. Polit.

Matt. 19. 39.

Az igaz alhatatoſságot
kőveſſed, nem chac ez végre,
hogy az jambor és tőkelletes
er-

Az igaz alhatatoſſag. Ariſt. 4. Ethi. Thuc. 3. Cic. 1. Offic. & ad Quint. Fr.

erkölczü Emberekhez jo akaratodat jelenczed: de az végreis, hog' az te ſivedet megh az nyomoruságos és veſzedelmes dologbannis tökelletes épſegben megh tarchad, ne követted pedigh amaz Stoicuſoknac reghi tevolgö ſinés alhatatoſſagokat, az mellyel ſokan ſoktanac élni, ez mi üdönkbennis, az kic ez reghi kepmutató alhatatoſſaggal chac ez vilaghi külsö diczéretet vadáſznac: mindazaltal egeſz eleteknec rendiben ez alhatatoſságnac ſine alat, czalárd alhatatlan életet élnec.

Noha pedigh teis nem valami erös köſzklaból vagy formaltatván, hogy â raytad történendö nyomoruságokat, és kiſerteteket nem érezned: mindazaltal meg laſſad hog' ezeknec erejöc az te elmédnec eleſſéget ugy el ne vegyéc, hogy az te meg

mara-

maradasodra tartozo tanaczkodasidban, és egyeb jódra sol-galó utaiban tegedet megh tartoztathatnánac.

Békézőség Adakozoság. Cic. 1. & 2. offic. Salust. in Jug. Senec. 4. de benef.

Az békezőségnec jossagos dolgat se feleyczed el: az mely néked tiztességedre és megh maradasodra solgállyon, de mindazaltal ez te adakozó voltod oly formán legyen, hogy kiki az te solgaid közzül érdedeme szerént való adomanyodat és jo akaratodat végye, mel' dolgodban szükszegh hog' azoknac az szemellyeknec rendeleket, magok viseléset, jol viselelt dolgokat, és hüséges solgallattyokat jól megh tekinczed.

Az Orszagh jövedelmet nem jó haszontalam dolgokra veztegetni.

Az te orszagodnac adajit és Dezmajit igazan besolgaltattassad Tárházadban, az mellyeket módnelkül imide amoda el ne veztegess.

Mindenec fölöt megh lassad

ſad hogy az te Coronadhoz eztendőnként tartozó jövedelmid megh ne fogyatkozzonac ſámokban, az mellyel mind az magad, ſmind az utannad következendőknec Kiralyî meltoſagoc meltó tiztelségben meg tartathaſſanac.

Ne fogyaſſad el tellyeſséggel az adakozaſnac és bőkéznec kut fejenec erejit, mivelhogy azt az jövedelmedet, éppen minden hiba és fogyatkozáſnelkül ſükség hogy te megh őrizzed: mert ha külőmben czelekeſel, az bőkéz és adakozás tekozláſſa kezd valtozni, hogyha egyebeknec kedveskedni akarván, mind magadnac ſ-mind az utannad következendőknekis kárt téſz.

Mindenec fölőt pedigh megh láſsad hog' ne kevány oly gazdagságot magadnac az mely gyüy-

Iſoc. 7. ep. Xenop. 8. Cyr. Phil.

gyüytethetnéc az te alattad valokra vettetőt tőrvényfőlotvaló adófizetésekből avagy valami egyeb afféle rovasokból.

De oly remenségben legy inkab hogy az te alattad valóknac kazdagsagoc, és joßágoc, te kazdagsagod és joßagod gyanant légyen.

Az vetkekben találtatot ßemellyeknec büntetésec az kic egyebképen megh nem jobbitathatnac, az te fiscusodra ßállyanac. Hogyha pedigh valami hadnac ßüksége, avagy valami egyeb nag'oc kenßeritene, hog' az te alattad való népre adó fizetés vettetnéc, az mely dolgot mindazon altal igen ritkán czelekedgyél, megh lassad hogy az fizetés az el rendelt ßükségre, nem valami más dologra veztegettesséc: Te effele Jobbagyîdon és Orßagodon ki ßődőt pénz-

Az Orszag otalmara keszitet pénzt nem illendo masuva forditani.

Arist. 5. Polit.

pénznec chac örizöjenec, és hüséges gondviselöjenec talallassal.

Az te eßességednec haßna az te elötted be vadoltattac felöl valo iteletedben, megh teccicahol az igaz és hamis közöt te néked süksége meltó külömbséget tenned: Efféle dologban mindeneknec elötte gondolkodgyál az vadolóknac ßemellyec felöl. Annakutanna masodßor vegyed eßedben aztis, mi véghre vadoltác be azt az ßemélt te elötted, és mit vadaßßon ö azzal az be vadolassal, annakfelette hogy ha meltojé annac bevadolása. Végezetre gondolkodgyál az felölis, miczoda erkölczben és életnec nemében volt helyheztétvén az az be vadoltatot ßemély annac elötte?

Arulóc és Vadoloc. Isocr. ad Phil. in Panat. & de Pace. Cic. ad Q. Fr. Plutarc. de Cur.

El tavozzonac te mellöled,

tra emeltettél fel, az te alattad valo népnec rendi fölöt, annyéval inkab az te iosságos czelekedetiddel, és kégyes eleteddel mindenec fölöt tündököly, az mely te kegyes életednec sünetlen gyakorlása, az üdönec folyatában termesetté vállyon te benned, hogy igy az te Törvenyîdnec, halgatójis, és az te cheleködetidnec nezöi, mind semöckel fülöckel, és minden indulatockal, az jossagos czelekedeteknec serélmére az bünöknec pedigh megh utalasára, és el hagyasára serkengettessenec, minden hatramaradásnélkül.

HAR-

HARMADIC KÖNYV.

Az Királnac közönséges dolgairol.

REGHI igaz mondás imez: *Az Királynac élete magas helybẽ vagyon helyheztetvén*: kinec minden czelekedeti, és akarminemü magaviseléseis, el fordulhatatlan szemmel nezettetic az ő alatta való Népektől. Az Király annakokaért avagy az Fejedelem, am bator szorgalmatos légyen az eő tiztiben, mindazaltal az Nép, az mely az külső dolgokra vigyáz, ez külső jelekből sokot itéletet tenni az dolognac belsö mivoltárol. Az kic azért az külsö dolgokban, illyetén iteletet követnec, bizonyára

Cic. ph. 8. 3. de Legib. Quins 4. Dec.

zonyára ugyan ezec az Kiralnac belsö magaviſelésérölis, haſonlo értelemben és velekedéſben ſoktaclenni.

Jollehet pedigh az idö az dolognac igaz voltanac ki jelentöje, gyakortá az illyetén elmejü Embereket megh ſokta itéletekbé és veleködesökben tzáfolni; mindazon által az illyen módnélkülvaló velekedéſec miat ez üdö alat boſuſagot ſokot ſenvedni az tökélletes Fejedelem, mivelhogy az illyen idönapelöt tamadot illetlen velekedés, megh utaláſt, és gyülöséget ſokot ſerezni az Népnec elmejeben Fejedelme ellen, az mely mindenféle párt ütéſeknec és viſávonaſoknac magva és ſerzöje ſokot lenni: Ennekfelete bizonyos dolog ezis hogy az mi életünkbeli efféle czelekedetünc, mellyeket az Dea-

koc

koc *Actiones indifferentes*, az az: *Közdolgoknac avagy valogatasnélkül való élegy chelekedetecknec neveznec*; avagy az jossagos chelekedeteckel, avagy pedig az vétkeckel köttetnec ösve, és ezeknec ugyan ezen ketféle dolgoktol vagyon eredetec és kútfejec mind az jól s- mind az gonossul való Titviselésnec kiszolgaltatasára képest; mert nagyob külömbsegh nem lehet ezekbennis, mint jutalmoknac helyebé szokot lenni mely az Egh, és az Pokol, hamadic ez kettön kivöl nem adattathatic.

Plato in Phil. & 9. de legib.

Te annakokaért szerelmes Fiam minden igyekezeteddel azon légy, hogy minden efféle köz és külömbözesné külvalö tizta indulatid és jól viselendö dolgaid az te szivedbéli, jossagos czelekedetidnec külsö jeleire szolgallyanac.

Ez illyetén czelekedetek-nec kétféle nemei.

Minden efféle elegy éle-tünkbeli chelekedetinc penig, ez kétrendbẽ allathatnac: Mert eggyîc rẽdbeliec tellyeſséggel s' egyatallyabã ßükségeſſec, mint az mindennapi eleſſeg, ruhazat, alom, beßelgetés, és tőbbec effeléc: Az máſoc nem ßintén annyîra ßükſegeſſec, de mindazáltal illendőc, és megh engedet czelekedetec: az minemüvec az jatékoc, trefalodáſoc, teſtnec hol mi dolgokban gyakorláſi, tarſaság, nyajaſság, melyec â ßomoru ßiveknec megh vigaztaltatasára ßolgálnac.

Noha pedigh egyatallyaban el nem lehetünk nemely ßükségeſb kőz dolgoknélkül, mely ßüksegre nézve az ollyan dolgoc nemis mondathatnac ßintẽ kőz dolgoknac: ugymint ha valaki azockal tellyeſséggel vagy mind éltig, avagy ſoha ſem

élne

élne, mely vétec vólna: Mindazaltal gyakorta való elésünc avagy haßnunkra, avagy karunkra kővetkezhetnéc.

Hogy annakokaért az ßükséges dolgokrul kezdgyüc el beßedünket: Az Királnac tőb kőz dolgaji kőzőt mellyec mindeneknec ßemei előt, kivalképen pedigh Idegenec előt forognac: főb dolga az Aßtalára tiztessegessen való gondviselése.

Az Királyoc kőzőt ez az ßokás immáron ugyan megh gyükerezet, hog' Ebédec és Vatsorájoc kőzőnséges helyen légyen, és hogy ez ő ßokasokban meg maradgyanac ßükség nem chac arra képest, hogy ő nekiec vétkől tulaydonitatnéc az, hog' ha az baratságos nyajaſságot gyülőlnec, mely dologh az kegyetlen fejedelmekhőz illic; de

erre képeſtis hogyha ſzintén valamikor kedvec vólna â külön való ebéd és vatſora ételökhözis, megh laſſac hogy ez ö külömbözésöc, titkon való reſzegesködéſnec és tobzodáſnac ne tulaydonitaſséc, mellyet az közönséges helyben vegben vinni ſzegyenlenenec.

Az te aztalodnac el keſzitéſe Királyhoz illendö ékeſſeggel légyen, de az te kevanſagodat kevés etkeckel eleghiched megh. Ezen mertekleteſſeget
Xen. 1. Cyr. követte az iffju Cyrus Kirâlyîs, mely az te egeſſegedreis jobban fogh ſzolgálni; mind pedig amaz mertekletlen étellel és itallal való meg töltözéſtöl mely chac nem törkig ér nemellyeknec, az te életed megh külömbözteſséc.

Az közönséges és eróſb étkeknec neméhözis ſzokjál, mind

mind ezért hogy ezec által az te testednec ereje öreghbüllyon, mind penigh hogy mind az békesseg s- mind az hadakozásnac idején az te tested job móddal való el viselésére alkalmatos legyen: és ecképen az te alattad való hü Emberidis mikoron lattyác, ez te jozan életödet, és étel italban való mertekletességedet, jób kedvel inditatnac arra, hogy tégedet tiztességes vendégségekbē kevannyonac, mely te életedet hogyha te ellenben, mértekletlen kevély telhetetlenségben latnác helyheztetnec lenni, ökis kedvetlenebbül chelekednéc az illyetén dologban az ö tizteket. *Senec. ep. 76.*

Az te étkeid pedigh az mellyel elß közönségesképen legyenec el kéßitetvē, timporalasoc és soc füßerßamoknélkül valoc, â mellyec az orvossagok-

hoz kőzeleb jarúlnac hog' nem mint az èlèſségekhez. Az illyetén fris lakodalmac â reghi Romajiac kőzőt utálatos chelekedeteknec tulaydonitattanac: az mely ſerſamoknac az étkekben ez kivalképen való haſnoc, hog' chac valami kedves ézt adgyanac az étkeknec, nem hogy ezec az terméſetet éltetnéc és taplálnác.

Senec. de conſol. ad Alb. Juven. Sat. 4. Ariſt. 4. Eth.

Erre képeſt az Romai Apicius nevü Polgárnac gyalazatos hire nevè maradot az Romaiaknál, mivelhogy az tobzodaſban, és az ő teſténec ételeckel és italockalvaló tőltezeſében győnyőrkődőt. Mi volt vallyő mind â Romaiac ſ-mind az Gőrőgőc kőzőt fenè és utalatoſb dolog, mint amaz éktelē és iſonyu Philoxenuſnac kévāſága, mellyel az jób modgyával való tobzodáſnac kedveért

ollyan

ollyan nyakat kévant maganac az minemü nyakoc vagyon az Darvaknac? De mennyîvel diczeretesb amaz â mindenec sajában forgo közönséges mondás. *Optimum condimentum fames.* Az az: *Az étkeknec jo ezt ád az éhségh?* mely egy mondassal az illyetē tiztatalā kevanságoknac, chalárd álorchás alnoksági, könnyen megh tsafoltatnac. Az más vétekis süksége hog' el tavoztatassége az éltelbē és italbā: tudni illic â határkivül való étel és ital: â Tobzodás, és Resegeskedés, mely vétec mindē rendbeli emberec fölöt utálatosb az Királyban és az Fejedelmekben, annyîval inkabbis pedigh süksége sb ezeknec az vétkeknec el tavoztatása, mert nem acképen sokot ez megh lankadni, mint egyéb vétkec az Emberekben, de sőt inkab meg sokot az vénségben öregbülni.

Xen. de dict. & fact. Socr.

Laert in Socr. Cic. 5. Tuscul. Plato 7. de legib. Plin. lib. 14.

Az te ételetben és italodban nem illic hogy valami gorombaCynicus Philosophusoknac termeßeteket kövessed, se pedigh, hogy lágy gyenge termeßetünec lattassál ez te dolgodban, hanem férfi módon tiztán és illendőképen ebédely és vatsoraly.

Az te Aztalodnál neminémü mély dolgoktúl, és egyéb gondviselésektül elmedet meg nyugossad: Abrazatodat és ki terjedet orchádat vigan jelenched: Nyajassan, kedvessen, ékessen mulass, illendő trefás historiackal tölched ez idődet, de megh lassad hogy és tiztességes trefalodásoddal ßép haßnos dolgoc elegyîtessenec őßve Ha pedigh ehoz kedved nem léßen nyajas és eßes beßelgetéseckel tölched ez idődet el.

Az álom. Plato 7. de leg.

Ha valamikor az étel tegegedet

det alomra haytanais, megh láſſad hogy az alomban mertekletes légy az mely dolognac el tavoztatasára igen haſznál te néked, az naponkent való magad ſoktatáſa. Meg emlekezzél pedig arról, hogy ha â te egeſz életednec ideje ez negy reſzre oſztatnéc, az ételbẽ, italban, alomban, és egyeb haſontalan dolgokbã, ighen könnyyen elmülnéc es elforogna ezeckel eggyüt az te életednec ideje.

Jollehet pedig mind az álom nac ſ-mind az ételnec rẽdelt ideje ſokot gyakortá lenni: te mindazáltal ugy ſoktaſſad ezekhez tenné magadat, és ugy ſabjad az üdönec minden reſzeihez életedet; hogy az te ételed és italod ſolgállyon â teſtnec nem â te teſted az éltelnec és italnac: Mind ez két féle dolgodban, tudniillic ételed italodban és á'mod-

Ételben es italban v. ló mód.

Eſſe decet vivas, vivere non ut edas.

ban, megh láſſad aztis, hogy az lágy, tunya, aſſonyemberhez illendő életet el tavoztaſſad, kivalképpen hogyha Táborban kelletic te néked mulatoznod.

Azgyas háſznac gondgya.

Az te Agyas hazadnac küſſőbét meg láſſad hogy ſokan ne nyomdoſsác, kivalképpen mikor nyugodalomra adod magadat; mind ez végre hogy ackori magad mutogatásában való éktelenségh el távoztaſséc, ſ mind pedigh hogy az te titkos tſelekedetit és beſſelgetéſid egyebeknél ki ne nyîlatkozzanac.

Komornyikid minemůvec legyenec.

Az te Komornyîkid ſükségh hogy hivec, tőkelleteſſec, és titkaidnac megh tartoji legyenec: Mert az Orſſagnac ſoc titkait gyakortá ſükséges ſ-haſſnoſis el paláſtolni: Te mindazaltal az te titkos tſelekedetidbẽ ugy viſellyed magadat, hogy ha azokat valamiképpẽ máſoknac ki nyîlat-

latkoztatnádis te néked gyalazatodra ne fordúllyon. Megh láſſad azért hogy az te Komornyîkid jo hirrel, nével, tökéllettes élettel, es hivséggel megh ajandekoztatván legyenec.

Ettülis ighen oyjad te magadat, hogy â te éjeli latasidnac, álmodozásidnac valamit ne tulaidonich: Mert minden efféle jelenéseknec és â Prophetac jövendö mondasoknakis, â Christus testben el jövetele és megh jelenésekor véghe szakat. Tégedet annakokaért ezféle álmodozastul támadható tépölödésec avagy ijetségec egy chepnyére se rettegtessenec; mert ez illyen félelmet tsac embereknec el tévelyedet gorombaságoc szoktá elmejekben be plantálni, mely nem illic â kereztyén emberhez; kinec szükségh hogy mindenkor elméjében forog-

Az álmodozásoknac semmit ne higgy.

Rom. 14. 20. jon az ſzent Pálnac amaz ſzép ſententiaja: *Omnia eſſe pura puris:*
Tit. 1. 15. Az az: *Mindenec tiztac az tiztáknac: Ez, az hiveknec ſem az ételben ſem az napokban ninch ſemmi valogatáſoc.*

Szolottam ezkédigh tanitáſomban az te eleséged és almodfelől; ſüksegh immar hogy öltözeted és ruházatod felőlis ſollyac: mely mingyaráſt az álom útan következic.

Ruházat. Az te ruházatodbannis igyeneſséget és illendő módot köves, hogy abban ſe bujálkodáſſal eggyüt járó tékozlonac, ſe éktelen fősvennec, ſe pedigh álhatatlã tiztátalannac ne mondathaſſal: ruſnya ruhát ſe viſely eggyügyü parazt emberec módgyara; ſe nem valami közönséges Katonához és Udvari Iffjuhoz illendő tarafara cikornyás köntőſt; ſem nem Prædicatorokhoz illendőt. De

Iſocr. de Reg.

De az te öltözetedben az ſzép ékeſséget, tiztaságot, illendőséget, és az te tiztedhez járuló egyeneſséget kőveſſed: Minden hozzád illetlen ruhadbéli cikornyázáſt meghveſs és ély ez illyetén dologban neminemü kedves és illendő gondviſeletlenséggel: közép modot köves az Egyhazi ſzolgákhoz és az hadi emberekhez illendő ruhánac ékeſsége, annakfelette eggyiknec méltosága, az máſiknac pedigh cikornyázaſa közőt: hogy az Egyházi rendeknec és az deli Udvari Katonáknac ruhájoktul öltözetedis megh külőmbőzteſséc; és ezzelis meg jelenched azt, hog' ez te tiztviſeléſed oly közenséges, az melyben mind az Törvény ſzerent valo itelet, mind pedigh az büntető kard te hatalmadban vagyon. Es hogy mind az Anyaſzentegy-

Cic. 1. offic.

Plato de Reg.

házbéli ſ. mind az Polgári tarſaságbéli állapatra nem keveſsé tartozic az te tizted: Mely te tiztedre képeſt mindazaltal nẽ ſámláltathatol te az közönséges parazt embereknec rendi közzé, az minemü értelemben vadnac az kiralyoc felöl amaz tévelygö Papiſtac és Anabapti-ſtac avagy uy kereztyénec, kickel eggyeznec az Puritánuſokis.

De hogy arra térjec az mi az dologh, minden te öltözetednec rendi ſükségh hog' nézzen az Iſtennec rendelésére: melybẽ imez három kiváltképpen valo dologra kel mi nekünc vigyáznunc. *Elöſzör* hogy az mi ruhájinkal az mi teſtünknec ſemérmes taghjait födözgeſsücel: *Masodſzor*, hogy ezeckel tizteſségünkre és embersége vóltunknac megh bizonyitásá

tásá éllyünc: *Harmadſzor*, hogy az rúha hidegh és hevſegh ellen oltalmazzon bennünket.

Ha azert az Ruházatoc találtattanac és ſereztettenec mindeneknec felette annakokájert hog' az mi teſtünknec ſemérmeteſſége ezeckel illendőképpen el fődőzgetteſséc, és ugyan el reytetteſséc, vallyon ſ-mi lehet illetlenb és utálatoſb dologh, mint ha az ruhánac neminemü diztelē formáját taghjain valaki fitogattya? Annakfelette, hogyha az őltőzet minekünc ékeſségünkre és tizteſségünkre rendeltetet, mi lehet aláb valo dologh, mint ha ezeknec hitegető czalárd formájához ſabot éktelenségec minket az tiztátalanságra, bujaságokra, és gonoz kivánságokra gerjedeztetnec? az minemüvec amaz czalárd képmutato kentefitéc,

fel

fel fodoritot hajac, üſtököc: &c.
Végezetre, hogyha avagy az hevségnec avagy az kemény hidegeknec magunktol valo el üzésére ſzereztettenec az öltözetec; miczoda gorombaſagh volna ez hogyha mint valami érzékenségnelkül valo erös köſziklac, ennyére megh vetnöc az élö Iſtentül mutatot ſzép ezközöket, és ſemminemü éghi kegyetlen hevſegeknec avagy hidegeknec ellene nem allanánc, hanem piperéc lévén, mind az hidegeknec ſ mind az hevségeknec el ſzenvedésével neminemü haſontalan diczieretet vadáſznánc magunknac?

Jollehet pedigh diczerteticaz Fejedelmekben az hog'ha mind az hevnec ſ mind az hidegnec el ſzenvedéséhez ſokhatnac, kivalképpen mikor az czatázáſoknac idejen mezöben

ſok-

ſoktanac telelni avagy nyarálni; Mindazaltal ſockal illendőb dolognac aránzom hogy fegyveredben és oltőzetedben légy felékeſitetvén, hogy ſemmint fegyvertelen avagy öltőzetednelkül meny az viadalra: hanéha chac erre képeſt öltőznél kőnyü fegyverben (mint nemellyec ſoktac czelekedni) hogy gyaloggá eſvén job modgyaval el ſzedheſſed az lépet; maga az félelmes és nyulſzivüveknec gyakorta az félelem ſárnyat, és fúto lábakat ſokot ajandékozni. Summa ſzerent, az te ruházatodban oly illendő modot és hozzad alkolmatos formát kőves, mely mind az eztédőnec ackori réſzéhez, ſ. mind az magad teſténec állapattyahoz melián tartozzéc.

Ruhádnac modgya és formája felől feletteb ne ſzorgalma- Cic. 1. offic.

matoskodgyál; hanem az te kőzőnséges tiztedbéli ſokásodhoz ſabván magadat, az üdőnec folyását kővessed: néha ezfélére tőbbet kőlch, az mint az alkolmatoſságh erre megh tanit tegedet: melyre képeſt nemis illic teneked ebben chac eg' bizonyos regulát kővetned.

Ariſt. ad Alex.

Mert hogyha gyakortá efféle ruhádbéli gõdockal tuſakodol elmédben, félő hogy valamiképpen az ollyatén rendbéli ſemélyec kőzzé ne ſámlaltaſsál, az kiket magoc ékeſgető, ſépitgető Iffjaknac neveznec; és igy felő leſen attúlis, hogy ezekre â te gondolatidraképeſt, igen el fordult elméjü és iteletü embernec ne itelteſsél. Mindenec felet pedigh megh oyjad magadat ettül, hogy ruházatodban az Aſſonyállati làgyságot, és Apalin aſſonhoz illendő gyengeséget

get ne kövessed, se pedigh patikabéli sagos keneteckel magadat kentesitélvén ne sagosicchad.

Az hadakozásnac idején, mind illic, s- mind pedig szükséges dologis ruhaddal, ekesb készületeddel, nagyságos magadviselésével, méltoságos tekinteddel, és bátor szivü voltoddal, mindenec személye felet teneked fénlened.

De azt felette igen el távoztassad, hogy magad nevetségére valo okot egyebeknec ne adgy, hajadnac megh ereztésével, avagy körmeidnec megh nevelésével, mert ezec nem chac az termeszetnec söprei, hanem egyszersmind ezfélékben való gyönyörködés amaz alavaló, kevély, czelczapóknac és â boszszállásra igyekezöknec tulaydona: semmi sem lehet pedigh

nagyob

nagyob módnélkül való dolog, mint â kic ezféle külsö ételnec, italnac, és ruhazátoknac ſertartására tartozó dolgokban hittel való fogadáſokat ſoktanac tenni.

Minemű fegyverec méltoc viſeleſre az Udarban.

Az hadi öltözetet ſe magad ſe pedigh az te ſolgáid Uvarodban az chendeſségnec idejen ne viſellyéc, de chac ollyatén fegyverec legyenec oldalokon és kezekben, â minemüvec az ollyatén Nemes és vitezlö rendekhez illenec, ugymint, kard, balta, buzgany, handsár, &c. Mert az chatázashoz rendeltetet nehez hadi ſerſámoknac Udvarban való viſeléſe, jele az te Orſagodban lévö zürzavarnac.

Annakokaért nem chac amaz hertelen való öldökleſre rendeltetet fegyverec tiltaſſanac meg mellyeckel az gyylkoſoc

ſoc és ember öldöklöc mégh az
békeségbennis elni ſoktanac,
ugymint az mordály, és egyeb-
féle puskac; de mégh amaz olta-
lomra rendeltetet fegyverkis,
ugymint, az dolmany alá reite-
tet panczéloc, fegyverderékac
és egyeb ezféléc mellyec titkon
viſeltethetnec az békeſegnec i-
dejen Udvarodban ne forogja-
nac. Mert valakic ollyankor ez-
féléckel élnec, ezzel mind â ma-
goc ſivenec alnokságát, és lel-
kec eſmeretinec tiſztátalanságát
megh jelentic, ſ mind pedigh a-
zoc az fegyverec nem felelnec
megh annac az végnec, melyre
ſereztettenec; tudniillic hogy
ezeckel mind az ellenſegnec e-
rejét tülünc el tagitanoc, mind
pedigh azoknac ártalmas fegy-
verektül ezeknec ſolgalattyoc
által magunkat oltalmaznóc, és
ezen fegyvereknec mégh tſac
tün-

tündöklö külsö fenyességévelis az mi ellenseginknec szemeket és szíveket az félelem és rettegesre inditanoc.

Ennek felete pedigh nem hogy ez illyen békeséges idökben mind az ket redbéli fegyverec kikröl szollanc, az ö végeknec megh felelnenec: de söt inkáb azockal élöket, holot semmi külsö ellenségh ollyankor nem sarkallya, ez illyen magoc viselése vadollya és el árullya, hogy hitec és erös esküvesec ellen chac szinnel és nem szivel felelnec meg az ö tizteknec; mely ö magoc felöl ki jelentet gyanoságoc gyalazatos és veszedelmes az ö hireknec neveknec. De mind ezféle szép intésinkre, ha szinten kérdettetnekis, semit egyebet öc nem felelhetnec soha hanem chac ezt: hogy ez nekic réghi szokasoc, â mely ö reajoc

joc azElejöktül maradot. De bizonyara ez igen helyetlẽ mentſegh, mert az mint az Deakoc ſollonac: *Antiquitas ſine veritate vetuſtas erroris eſt*; Az az:

Az réghi illetlen ſokás;
Oly mint az fövenyes rakás,
Erötlen ez az méſnélkül,
S-azis az igaſſaghnelkül.

Ezen igeckel valo feleletel élhetünc az Miſe ellenis, mely az mi réghi Eleinc közöt igen megh gyökerezet volt.

Immát következic az te beſedid felöl valo tanitáſom, melyhez ſükségh hogy járúllyon az te teſted, föképpen pedigh kezeidnec viſeléſe mellyet *geſtuſnac* hivunc; mert ezféle gyakorlás eggyic kivalképpen való réſe azoknac az dolgoknac, mellyec kivantatnac az ékeſſen ſoló emberben. Hogy miképpen az nyelvnec ſollása be hat az embereknec fülei-

ben

ben, azonképpen az illyetén kéznec és egyeb tagoknac viseléseis indittya külsőképpen az halgatóknac szíveket. Az ékesen valo szolásnac pedigh ki szolgaltatasában, termeszet szerent való, és nem álorczás avagy tettetés beszélgetes kivantatic, az mint az Gallusoc peldabeszédéis tartya: *Nihil simulatum laudabile*, az az: *Semmi tettetésböl szarmarando dologh nem diczeretes.*

Beszed és testnec viselese.
Arist. 3. ad The.
Cic. ad Q. Fr. & ad Brut. & 2. offic.

Beszédedben azert nyilvan való, tiztesseges, természet szerent valo, ékes, illendő, tiztarövid, hatható módot köves, az melyben az két szélül járó vérkeket szükszegh el távoztatnod: *eggic* az hogy parázt és goromba beszelgetésnec formajával ne élly, se pedigh az te stylusod, szokot beszélgetésed, Notariusidnac peldás könyvökböl ne szedegettessec, *másic*, hogy az

ki

ki beszélgetésben Asszonyemberhez illendö gyengeséget ne köves.

Az te készülettel szereztetet beszéded természetszerentvalo, tizta, értelmes legyen, mellyel az mit elmédben be foglaltál, méltokeppen kiis mondhassad: annakfelette erös fundamētomokból, és illendö okokból álván, öszve szerkeztetven legyenec méltosággal, elménec élességével, és gyönyörkötteto örvendeztetessel, az idönec és az alkolmatossagnac kivánsága szerent.

Az szent irasbéli szép mondasokat étel és italközbē, mellyet nagy sokan szoktac chelekedni, illetlen trefalodásokra és haszōalanságokra ne tekerjed, és aockal illetlenül ne ély.

Az te tagaidnac viselésében is hasonlo modot köves mert

Cic. 2. offic. Phil. ad Alex.

nem illic az te hozzad hogy ez dologbannis gorombanac talaltaſſal: avagy ſzokatlan és illetlen magad viſelésével valamely idegen orſzagbol jöt kérkedéken', magahányo Vitézt kövеſs; de ſöt az te Hàzádbéli illendö erkölczökhöz ugy ſzabjad és rendellyed magadat, hogy mêg geſtáláſodis az te ſaját terméſzetedböl follyon, az mely méltoságos emberséggel és emberséges méltoſaggal fel ékeſitteſſec.

Az barátságos és nyájas emberſeggel, fösvényē ne ély: mert az illyetén illetlen vadságh nem chac emberségtelenségnec bellyegénec; de söt ugyan utalatos fel fuvalkodáſnac és kevelyſegnec czégérénekis meltan itiltetik: az te tagaidnac viſelésébennis és kezeiddel valo integeteſben mértékletes legy; ugy hogy minden temagadviſeléſedet é

chele

cheleketedet az dolognac mivoltához ſabjad és rendellyed: mert és illic az igaz és tőrveny ſerentvalo Fejedelemhez.

Ariſt. 4. Ethic. Cic. ad Attic.

Mikoron tőrvény ſékben ülendeſ, avagy valamely közönséges Követeknec az ő követségeket halgatod, arra nag' méltoſaggal figyelmezz: mikoron â te Udvarodhoz tartozockal eggiütvagy, az tevélekvalo beſélgetéſed nyájas legyen; ha trefálodáskőzben erre alkolmatoſſagod adatic azt teis kedves vidámſagoddal es illendő beſélgetéſiddel elegyicczed: de mikoron Taborbã Vitézid közőt forgaſ, Uri és fő emberhez illédő méltoságh, batorſiv, és az nagy elme ugyan tündő kőllyenec az te ábrázatodban mindenec előt: Imez eg' dolgot mégis ügyobban elődben adom, melytől ide fellyebbis ſolotttam;

Iſocr. de l. Regia. & in Evag.

hogy az te beſzédidben nyilvan valo és értelmes légy: mert holot az embernec nyelve az ő elméjénec és indulatinac Tolmacza, és Prokátora ſokot lenni.

Cic. 3. offic.

Az Király és Fejedelem pedigh mind ſivében ſ-mind elméjében nagy fogyatkozását jelentené, hogyha némely dolgot homalyos és kerengő beſzeddel vinne ki; mintha valakitül valo féltében rettegné az igaſságot ki mondani, es ki ſolgaltatni.

Cic. 1. offic. Elmélkedeſnec és az dolgoc megh viſgáláſanac formaja.

Ebbennis méltó hogy te külömbséget tugy teni: mikor valamely dolgot elmédben megh viſgálſz, és affelol elmélkedel hogy ſ-mint kellene annac vegben menni; külömb indulattal kelletic és illyeté dolgot elmédben megh forgatnod: viſſont, az magadban immar el végezet és el tokéllet utolsó ſententiat ki mondanod: Az elsö dologban,

ugmint

úgmint az okoskodásban és elmélkedésben ezendeß és tizta indulatu legy, nem külömben mintha te nem az királyi méltoságban volnal kelyheztetvén hanem tsac közónséges tiztnelkülvalo ember: Mert ha te ellenben mikor senki nemkivannya, pörlekedésen kivül való okos itilö Biro akarß lenni, avagy az ellenkezö félnec ßavát megh nem akarod hallani, nēde nem azt foghjáke felöled itilni, hogy az te chelekedeted nem ugy az te értelmes voltodbol es igyenes itiletedbol, mint magad gondolatlanságábol és vakmerö indulatidbol ßármazic?

Szükségh azert hogy az te tiztednec igazanvalo ki ßolgaltatásában meltö itilettel és meg ért tanáchkozással èly, minekelötte az utolso sentētiat ki mondanad: Mely igaz itiletbol ßár-

Az te tüled egyszer kimondot sententiaban álhatatosan meg maragy. Isocr. ad Nicom.

Cic. ad Q. Fr. mazot ſententiat, ha egyßer ki mondván máßßor iſmet meghmáslanál; mind az te felséges méltoſagodnac fogyatkozására, ſ-mind pedigh az te itiletednec eléb eléb valo halogatására véghnelkülvalo üdőkre terjedne. Annakokaért ßukségh hogy nem chac magad ély ez illyetén itiletnec formajaval; de még az te hatalmad alá vettetet Urac, Fejedelmec és itilő Birákis ezt az megh mondot módot kőveſséc.

Az Fejedelemi iraſnak formaia. Moſtan immar az mi az te iráſodnac modgyat és formaját illeti (mely ſemmi nem egyeb hanem oly ßoláſnak formája, az mely vgymint neminemü Regestumban jegyeztetic fel) abban meglaſſad, hogy az világos értelmet, rővidséget és méltoſagot kőveſſet, mind az te közonſeges parancholó leveleidben,

ben, ſ-mind pedigh és kivalképpen, az tavullévo Fejedelmekhez ſollo leveleidben. Hogyha pedigh elmédnec avagy akarmi dichetetes indulatidnac ſerkengetéséből, valami folyóbeſſédü avagy verſekben foglalando iraſt akarnál tenni, ezt te megh chelekedheted: chac hogy ettül igen meg oyjad magadat, hogyha valamely hoſſſu ideigh tartó ezféle munkadhoz kezdeſſ, az te hivatalodtul és közönséges tiztedtül el ne vonattaſsál.

Ezféle iraſidban pedig meg láſſad hogy feletteb magadnac ne hizelkedgyel, de minekelötte azt az te iráſodat ki nyomtattatni akarnád, valamely tudos Embertül, és â ki abban â tüled irt meſterséges iráſodnak tudomanyaban forgot, és tellyes elmével s-tudomannyal fel ékeſitteted, meg viſgáltaſséc és meg

Cic. 2. offic.

igyengettesséc: mely te irasid minthogy elmédnec és indulatidnac ugymint ki ábrázoltatot chimeri, és az te maradekidra terjedendőc, megh lássad hogy mindē tiztátalan és illetlen dolgoknelkül valóc legyenec: amaz Horatius Poëtanac parancholattyat követvén ez dologban, ki igy ſol:

De arte poetica.

Nonumq; prematur in annum:

Az az,

Te irasodnac végben vitele utan kilencz eztendővel, avagy soc idővel az utan nyomtattassad ki; mely parancholatot kövess mind az verses s- mind az folyo beſédü irasidban.

Te azokaert az te irasidnac folyásiban helyheztetet indulatidat, az minemü indulatockal ezeket irtad, valami ideigh jol megh hánnyad vessed magadban: kivaltkeppen az előt, mineke-

nekelőtte kezedből mindenec kezére kiboczátanád; te ez illyetén dologban magadnac keméný, igazan itélő és sereny vizgáló Biraia légy: és megh lassad hog'ha *Decies repetita placebunt*, az az; ha egynehánszor el olvasod talalhatcze abbã valami hibát avagy nem? mert az mint az Deakoc szollanac: *Nescit vox missa reuerti*, az az: Az egyszer el lőt nyilat visszá nẽ ránthad, ackeppẽ az egyszer szájadbol ki bochátot szódatis visszá nem hihadd.

Hogyha hozzád illendő valami deáki munkát akarsz ki bochátani, oly materiat és oly alkolmatossagot válasz magadnac az irásra, mely az te királyi méltosagodhoz illyéc, és melyben az jószágos chelekedeteknec fényesége tündőköllyön, az megh utalándo hivsagh távul kerüllyön: ez te irasodban pe-

dig az homályossagot el távoztassad, és az nyilvan valo világos értelmet kövessed.

Ar. de arte poet. Ha pediglen teneked valami versirashoz lenne kedved, meg emlekezzel az Poëtaknac amaz ő dicherendő tiztekről, mely nē áll az ő verseknec sokságában, sem valami illetlen folásnac formájában; se pedigh az versnec az ő sámos ághainac ki töltésében; de sőt inkab áll ebben az mesterségh, hogy ha sintén valahol az illyen irásra fel vőt alkolmatossagh sükebnec lacchanékis lēni hogy semmint kivantatik; mindazaltal az te kazdagh elmednec ékes talalmanyockal teli tárhazábol, illendő bőségesb és világosb magyarazattal sármazzon: Az dicheretes Poëtaktul talált ékesgető gyönyörüseges virágockal és az sép illendő hasonlatossagockal

gockal ug' fel ruhaztaſ ék, mint ha az az te munkád, amaz téghi dicheretes és ékes ſzép vertec közzül valo volna.

Jgen javallanám pedigh én azt hogyha ezféle munkaid te tüled azon nyelven irattatnánacâ melyben ſülettettel: mert immáran nem iratthatic mi tölüncakar michodais ollyan dologh, mely az Görögöktol és Deakoktul megh nem probaltatot volna: és naponkent moſtis nem kevés ſzámu Mesterec támadnac az Iskolakbol kic éz nyelvekben haſonloc lehetnec te hozzad: Avagy vallyonſ-michoda lehetis inkab illendöb dologh az Kiralyban és Feiedelemben, mint ha az ö ſaiát nyelvet mindé ſzeny és ochmánságtul tiztogatván naponkent terjezti, nemeſsiti, é üyonnan talalt ékeſségeckel gazdagittya?

melynec illendő ékességével, mint sintén egyebféle tiztességes chelekedetidbennis az ő alatta valo nép kőzőt mint az Nap az tőb chillagoc kőzőt ugy fénlic és tündőklic.

Plato 6. d. legiò.
Arist. 7. & 8. Polit.
Cic. 1. offic.

Az kőzönséges és nem annyira hasznos dolgoc kőzőt pedigh ninchen jovallandob és dicherendőb dologaz Feiedelmekben az testi gyakorlásnal; kivalkeppen az ollyatén jatékokban, és trefakban, mellyeckel az testnec ereje őregbedic, és az egésségh megh tartatic. Es jollehet igen szükséges az Királyban az elménec gyakorlasa; melynélkül az restlegh és tunyaságh miat ugyan megh tompul és megh avul tagh jaiban: de mindazaltal az testnec gyakorlasit, az illendő jatékokat, és tusakodásokat, sem itilem hasontalanoknaclenni; sőt dicherē;

Az testi gyakorlás szükséges.

nem

nem chac az hivolkodaſnac, és tunyaſagnac el üzésére képéſt, mely igen hatalmas öztön ſokot lenni az vétkekre; de mégh hogy az teſtis annakutanna neminemü nehéz dolgoknac el viſelésére vaſtagab és alkolmatoſab lehesé: az mely dolgoc nem keveſet haſználnac az Fejedelmeknec.

Ez illyetén játékoc közöt ſüksége hogy el távoztaſſad amaz kegyetlen és erőſackalvaló küſzködéſeknec játékit; ugymint az lábbal rugo Tekéket, mellyéc nem az teſtnec megh vidamitására, de söt inkab az tagoknac megh erőtelenitésére, és az ember lába ſarainac megh rontására alkolmatoſbac: azonképpen amaz kötelen való járáſokat, mellyec inkáb illenec â bolondoskodókhoz, és az Comœdia jaczottato

Plato ibidem.

alakos chalóka emberekhez. Azoc pedigh az játekoknac nemei mellyeket egyebec feletinkáb dicherec tenéked, imezec, ugymint: az futas, ugrandozas, harczolodas, tusakodas, pálczáckal való viadal, fokdeczeles, lapta jádzás, hajigalas, futkarozas, vitéz játéc, és egyéb efféle fép illédő mezei játékoc; noha ezekbennis mindazaltal fükség hogy az jeles mód megh tartassec.

Xen. in Cyr.
Isocr. in Iug.

Diczerendőc ezekis, de sockal méltosagosbac és dicheretesbec az mesterséges lovaglásoc, mellyec az lovaknac jól viselésében mutogattathatnac: ninczenis semmi ollyan gyakorlás ezen kivül mely az Fejedelmekhez inkab illendő volna, mint az lovaglásnac mestersége. Te azokaért ez dologban forgalmatos légy, hog' az vitezséghez

séghez illendő fő fő lovakat jó modgyával térengetni és megh ſeliditeni tudgy: hogy igy az mit az Philőp király az ő fia felől az Nagy Sandor felől mondot, azont enis meltán mondhaſſam te felőled: Μακεδονία σ' οὐ χώρει: *Macedonia non te capiat.*

Kivalképpen pedigh az lovac által végben viendő viadalhoz és játékokhoz ſoktaſſad magadat, mely gyakorlatoſſagid az lovakonnis az fegyvereckel való jól éléſre és azoknac gyorſan való forgatasára könnyen elő gyamolitanac tégedet; az minemüvecaz lovaknac futtatáſibã való tuſakodaſoc, kopjaval czélra való ökleldőzéſec, és kardoknac közeleb hogy ſem távul jó modgyával való forgatáſa. Plut. in Alex.

Immáran nem türhetem hogy az Vadáſſás felőlis ezen alkolma-

kalmatoſſaggal ne emlekezné, az ollyatén vadáſſás felől pedig, mely az vadáſſo ebeknec ſolgalattyoc által ſokot végbé vitetni: az mely, egyébféle vadáſſáſoknac nemei közöt tiztesſegeſb, illendőb és alkolmatoſb ſokot lenni az Fejedelmekhez. Mert titkon való helyekről rohanni az vadakra, avagy puskával, vagy ſámſerjyjal, és vadáſſ dárdával őket által öltőgetni te hozzad ighen illetlénec arázom léni, mivelhog' amaz titkonjaró Latroknac peldájához közeleb járul ez illyen chelekedet hogy ſem az vitéſséghez: eckeppen amaz nag' Galliai ebeckel avag' komondorockal vadáztatni né Vitezlóemberhez illic.

De hogy ne lattaſséc az én tanitáſom ſarmazni az vadáſſáſnac én bennem uralkodó ſeretetidből, amaz fő iráſu reghi

Xeno-

Xenophonhoz igazitolac tegedet, az ki eggyîkünknekis se jó tétemény éból se pedigh boßßuságtételeből nem veßẽ irásra való alkolmatosságot, hogy ecképpẽ bennünket ugymint esmérvén okot adna valamelyîkünknec való hizelkedesre: Attul kérgy azért az Iffju Fejedelemnec tanitására való tanáchot, holot az Cyrusnac ßemélyében az igaz és hü Fejedelemségnec ki ábrázolását kőnnyen eßedben vehedd. *1. Cyr. & de Repub. Lacc. Cic. 1. offic.*

Az Madaráßást pedigh az mikeppen hogy nem akarom kárhoztatni, azonképpen nem ßükségh hogy feletteb diczerjemis: mind ezokaért mivelhog' ezféle Vitézi allapatu emberekhez nem annyîra illẽdő mint az Vadáßás, mely az embert mind vastagbá, erősebbé, és az lovagláshoz alkolmatosba ßokta téni: *Az Madarászásrol.*

ni: Mind pedig hogy ez az Madaráßás az naponkent tőrtenő-dő ßerenczetlenségekre való alkolmatoſſagh; és (az mi legh alab való dologh) az ßünec fel háborodot indulatinac nemi-nemü őßtőne és taplója ßokot lenni: De mind ezeknec az teſti gyalakorláſoknac és mulatozá-ſoknac oly alkolmatoſsággál és móddal kelletic megh lenni, hogy ezeknec vegben vitele miat az te tiztednec ki ßogáltatásában ſemmi fogyatkozás és hátra maradás ne talaltaſséc; erre felette nagy gondodnac ßükségh mindenec felet teneked lēni. Az miképpen pedigh hogy te az te tißtednec ki ßolgáratására ßülettettél ez vilagra; az on-képpen, az véghre adattanac teneked ezec az teſti gyakorlaſoc, hogy az te tißtedben és hivatalodban hivſegeſben és job kedvel forgolodhaſſal. Im-

Ariſt. 10. *Ethic.*

Immaron szükſegh hogy az házbéli jatekoktolis szollyac, az minemü mulatozáſockal az ő tiztekbé el járó emberec nem annyîra az üdőt szoktac veſzteni, mint magokat szabadakaratszerént tiſzteknec végben viteléhez job modgyaval és ugyan őſztőnőzésképpen keſzteni. Jollehet pedigh ezek az jatekoc ſem az teſtnec ſem az elménec gyakorlására nē ſokat haſznalnac; mind azáltal mindeneſtül nem megh vetendőc: mivelhogy nagy gyakorta ollyatén alkolmatoſſagokat foglalnac magoknac, mellyec hogyha efféle tizteſſeges mulatságoktul és jatekoktul üreſſeknec találtatnánac, hejabāvaló és veſzedelmes gondolkodáſoktul foglaltatnánac el, mivelhogy azmint erről az Philoſophuſoc szollanac: *Nihil eſſe poteſt vacuum*, azaz, ſemmi oly hely és

Hazbeli játekokrol.

Ariſt. 8. Polit.

üdőbeli

üdőbeli alkolmatoſſagh nem adattathatic, az mely valamitül üreſnec találtathatnéc ez vilagon. Semmiképpē nem lehetec azért eg' értelmen ez mi időnkbéli neminemü kérdezkedéſec miat nyughatatlan elmejü embereckel az kic mindenféle játekoktul és mulatozaſoktul meghſoktác az Embereket tiltani, noha egyebképpen őket mint nagy méltoságbéli eſes és ſent életü embereket nagynac bőczőllőm.

Dan. de luſu.

De az én értelmemet nem ugy akarom hogy magyarázzác nemellyec, mintha én minden alávaló, chalárd játekos embereknec és álnoc jatekoknac pártyát fognám ezzel, kivalképpen az ollyatenoknac az kic minden joſagokat és üdejeket, mellyet kevefen tudnac megh bőczülni, effélékben

Cic. de offic.

ugy-

ugymint; kártya, koczka, jádzásban ßoktác el veßteni és eltölteni. Sőt inkab az illyetén formaju játékokatis tellyeſséggel méltoknac mondom az el tőrölteréſre, âhol az erkölchőc megh nem zaboláztathatnac.

Bizonyára tenéked mélto hogy az illendő jaték és mulatſag megh engetteſséc néhanéhá, kivalképpen mikor nem leßen valami ollyatén dolgod az mely körül forgolodhatnál (mely ritkan ßokot mindazaltal az hivé tißtiben el jaró Feiedelem körül tőrtenni) ugymint: gyenge egéſségedben, eſſös avagy egyéb fergeteges időben: kivalkeppen mikor az te közönséges tißtednecki ßolgáltatá átul ez te illédő mulatozaſoddal el nem vonattatol, meltan könnyebbitheted magadat efféle hozzad illendő jatékóckal illyenkor.

Az

Az jádzásban miczoda modot kel tartani.

Az jatákban pedigh szükségh tenéked imez harom dologra vigyáznod: *Elöször*, minekelőtte az jádzáshoz kezdenél, arról gondolkodgyál, hogy te chac szivednec megh vidamitásánac okaért kezdesz az jatékhoz, és nem nyereségnec kedvejért. *Masodszor*, hogy ezféle jatékban többet fel ne tégy az jatéknac megh nyerésére mint az menyînec el vesztését az te Udvarodbã jadzodozó Inasid közöt el szenvedheted. *Harmadszor* az jatéc közben hiven, tökélletesen, mindẽ czalárdságh és hazugsághnelkül jádzál, hogy ecképpen az hazugsagnac sokása neminemü efféle jatékbeli sokásbol szivedben be ne czusamodgyon. Ha pedigh valamint ezeket az harom dolgokat meg nem tarthatnad magadban, az en tanáczombol mindétéle jatoko-

tekoktul meg fogod magadat: mert sem az kárbol követhezöt elménec fel haborodását, sem pedigh az nyeresegnec kedvejért kohólt czalárdságokat, senki meltán jateknac és illendö mulatságnac nē mondhattya.

Minemū társasagot válasz magad melle.

Minden te dolgaidban pedigh, mind jatékidban és egyeb testednec gyakorlásibā, s mind pedigh az te nagy és sorgos dolgaidnac, tiztviselésednec ki solgáltatásában illendö és alkolmatos társaságot fogadgy magadhoz, az melyre tenéked nē chac sabadságod, de ugyan fölötte nagy sükségedis vagyon, és az mint az alkolmatosságh kevannya ollyankeppē sabjad magadat az idöhöz. Az te Vadásidtol ne kérgy tanaczot Orsagodnac gondviselésében, se pedigh az te közönséges sükseges dolgaidat nem az vadásás a-

Isoc. de Reg. Cic. 1. offic.

vagy

vagy jatéc közben vigyed végben. Szükſegh hogy azte üdödkorbeli állapatodról meghemlekezvén, hozzad illendő teſti gyakorláſockal és társaſágockal vidamicchad nehanieha meghmagadat: mivelhogy minden embernec ideje ſzerét ſzemélyében külömb külömb erkölche és állapatya ſzokot léni, mellyet megváltoztatni ackori állapattyához kepeſt véreknec tulaydonitanac ſokan: Annakokaert meghlaſſad hogy mindé nyonnan gondolt illetlen és ſzokatlá dolgokat ſzorgalmatoſſaggal eltávoztas magadtúl, hogy valamikeppé amaz Poëtanac ſzidalmazo verſe te tead ne hátrányon:

Ariſt. 2. ad Theod.

Iuven. *Optat ephippia bos piger, optat arare (caballus,*

Az az:

Az mely dologh nem illic te hozzad,
Azt gondolatlanúl ne vadáſſad.

Az te jádzó tarſaid pedigh veled

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

veled egyhoráchuvac, jambor, szelid, és tiztesseges személlyec közzül válaztassanac, nē imez amaz vétehben élő tiztátalanoc és tiztessege vesztőttec közzül; azkic azö trefájohat faytalan beszédeckel, szoktac elegyiteni:

Mert,

Corrumpūt bonos mores Menand.

colloquia prava, azaz:

Az rut s-chunya beszéd, szép, s jo erkölchöket el vezt.

Mini-

KIRALYI AJANDEKNAC

Mindenehnec felette pedigh igen el kel tenehed távoztatnod hogy nőtelen korodban amaz hazudozó chelefurdi, Asszony embereckel gyakorta valo nyájaskodást, és beszélgetest ne üzz, mert afféléhből semmijora való dologh nem származic, sőt chac bujaságra való igyekezet. Se pedigh magadnac ne szerezz bút és boszszúságot az te jatékosidtul avagy egyéb

egyeb chelchapoktul va- Plat. 3.
lo tanachkérdéssel: se de Repub.
pedigh ez féle jatékos tre- Arist. 7. & 8. Politic.
falodóckal minden na- Sen. Epist.
pon ne nyáiaskodgyal; Dionys. Suid.
mert ezféle gyönyörköt- Sveton.
tetésec az kegyetlē és in Ner.
Istenteten Fejedelmek-
hez illenec, kic az ö ke-
gyetlenségeknec nem
tsac gerieztöji: de meg
végben vivöjis magoc
szoktanac lenni. Az
kegyetlen Nero halála
oráján semmi nagysá-
gosb és emlekezetre

mél-

KIRALYI ALANDEKNAC

méltob dolgot nem mond-
hatot maga felöl, mint
imezt:
Qualis artifex pereo? azaz:
Minemü allapatomban
válom megh ez vilagtul?
jelentvén azt maga felöl
hogy ez vilagban tsac az
hayja huyjaban és az
kegyetlenkedésben gyö-
nyörködöt vólna; és
bizonyára, vallyons-
mi volt egyéb egész
az ö élete, hanē tsac
chupa kegyetlen-
ségh?

Te

HARMADIC KÖNYVE.

Te hozzad az Hegedü-
vel való kintornalás nem
illic, sem pedigh egyeb
afféle béresekhez illendő
Musica szerszámoc, avag'
valami külső Mesterse-
geknec tudása, mellyec
az te birtokod alatt valo
Müves embereké. Mert,
az mint az Salustius szol:
Istis animæ sedes in
extremis digitulis. az az;
Az féle embereknec, ugy-
mond, az ő elméjec és
szivőc chac az ő ujoknac
végső

KIRALYI AJANDEKNAC
vegsö részeiben vadnac
helyheztetvén, az az: az
ollyatén emberek rit=
kán szoktanac valami
egyéb nagy dolgoc fe=
lől elmélkedni; mely Sa-
lustius irását hogy te
éjel nappal forgassad
kivanom, mert felette
alkolmatos nem chac
akarmely Feiedelem-
hez, de minden ke-
reztyén emberhez is
ennec olvasása.

Az

HARMADIC KÖNYVE.

Az te jo aharo Baratidnac lahodal mokban valo alkolmatlan hivatalitul néhanéha megh foghjad magadat: mert holot te okossaggal megh éhesittetet Ember légy, mélto hogy nem ugy az alkolmatlan kérésektül mint az méltó okoktul inditassal és serhengettessél aharmely dolognac chelekedetireis:

Mely okokra képrest

KIRALYI AJANDEKNAC

Cur. 8. Liv. 25. Xen. in Ag. Cic. ad Qu. Fr.

pest az te felséges méltosá-
godnak is öregbülésére az
en peldammal élvén, ne
légyen mindeneknec, s-
mindenkoron szabad me-
netelec te hozzad; de sőt
ellenben az Persiai Ki-
ralyoknac szokásoc sze-
rent mint valami reytec
és záros helybē illic
maradnod nagy gyakor-
ta te neked; chac hogy
bizonyos orákbā szükségh
hogy az előtted esedezőknek-
is szemtülszembenkönyörgésö-
ket és panaszolkodasokat
megh halgassad.

Mivel

Mivelhogy pedigh remenlem (az mint ide fellyebbis mõdam) az Istennec gondviselésébol hogy tob Orßagoknakis parancholß jövendöben, tellyes magad és az te Udvarodnépénec igyekezetivel azon légy, hogy minden közönséges dologban lassan, lassan, az te Orßagidat arra haychad az rend tartásra, az mely job, és az te birodalmad, vagy Fejedelemseged alat az te törvenyeddel eggyez; és az mely tartomány engedelmes ßokot te hozzad lenni, az tob te alattad valokatis azokhoz igyekezzed ßoktatni és rendelni: mert efféle közönséges dolgokban jeles öztön ßokot lenni eggyic nepnec az masic joságos dolgainac el követésére valo pelda.

Eszes okossagh.

De ez dolgotis jol eßedben vegyed, hogy az ollyaténo-

kat ne kénſericched, az kiket kénſeritésnelkülis laſsán laſsán akaratodra haythacz: melyre mindazaltal ſükségh hogy üdőt és alkolmatoſſagot váry: ézféle dolognac pedigh végben vitelére ſokat haſznal ha közőttőc eggyîc Tartomanybeliec az mas Tartomanybelieckel nyajaſságban élnec, és hogyha az hazaſságh altalis őſſve kőttetnec, ugy annira hogy idővel véghtére mind azket rendbeliec eggyé leſznec nẽ chac nyelvel, hanem megh valláſockalis. Az mikeppen pedigh az el mult réghi Atyainc idejebeli hadakozó időkben, imez ket rendbeli nemzet ugymint Anglianac ket tártomanyi közőt, oly ſőrnyü halálos gyülőſegh volt, mellyel eggyic az maſic ellen ſertelenül fel volt indittatván, hogy eggyic párt az maſiknac vére ki ontá-

sára igyekezet minden tehetségével: Azonképpen ellenben hogyha öc eggyező baratſaggal, eggyüt való kereskedésnec üzésével, nyájaſſaggal, és eggyic az más Nemzetségébéli házaſsággal öſſve köttetnec, az altal az termeſſet ſzerẽt valo kötel altal megh oldozhatatlan eggyeſségh, és ki beſſelhetetlen ſzeretet, ſ-egyebféle ſoc haſznoc ſzarmazni fognac mind az két réſſre. Mely dolognac Iſten kegyelmeből immaran regtül fogvan jeles fundamentoma vagyon fel vettetvén; és mely altal amaz régiségh miat megh avúlt gyülöségnec taplója mind azkét réſſről immar tellyeſséggel el fogyot és ſemmive lőt; az mely nẽ egyebünnen vőt eredetet, hanem chac amaz én közöttem és az én ſzerelmes Néném az Angliai királyne Aſſzony közót va-

Az egyeſſénec haſznai.

ló eggyeſségünkből, mely ſép eggyeſséget mind ez napiglan hibanelkül megh tartottunc.

Moſtan immar végezetre hogy ez en munkáchkámat ebben végezzem el, megh emlekezzél arról ſerelmes Fiam, hogy egyedül chac az élő mindenhato Iſtentül fughj, és ez te tiſztednec ki ſolgáltatására egyedül tſac ő tüle vary áldáſt: melynec külsó ki ſolgaltatásával az te ſivednec belsó tiſztaſagánac épségét megh jelenched: ezekben pedigh az külömbözés és válogatáſnélkülvalo dolgokban ugy viſellyed magadat, hogy azzal az te jo indulatodnac külsó jegyeit és jeleitis meg mutaſſad. Az te gondviſeléſednec terhe ſoha regedet ugy elnenyomjon hogy az előtted eſedezőket ſükſeges dolgokban megh nem halgatnád; ſe pedigh vala-

Thuc. 6. Dion. 52.

valamely job avagy bal kézfelé haylanal az te hivatalodtul.

Az te ki ſolgaltatando dolgaidnac el végezésében ſerény és álhatatos légy, mert ſockal job valami kitſin fogyatkozáſſal az el rendelt dolgot hevenyében végben vinni; hogy ſem mint naponként el tökéllet tanáchodat változtatván ſemminemü dologban elö nem menni. Kivánſe tülem ez dologra peldat? Ime gondolkodgyal az te egeſs teſtednec- chudálatos formáltatáſa felöl, mint valami kisded Vilagh felöl. Mit jelentnec az te kétt ſemeid? nem azte hogy minden dolgokat ſorgalmatoſſan megh lás, és tellyeſſeggel az dolgoknac belsö réſzétis, azockal altal nézzed? Az te kett füleid mit jelentnec? hanem hogy mind azkét réſzre ſolgaló

panaßokatt nagy jo kedvel meg halgasd? de egyedül tzac egy nyelv adatot az te ßájadban, hogy tißta, értelmes, igaz ſententiat és iteletet tégy ſ-mongy mindeneknec; egy fő és egy ßiv adatot teneked, hogy az mit egyßer be vőttel, azt álhatatos és igyenes uton végben vigyed: két kezeket és ket lábakat adot neked az termeßet ſoc üyjackal megh ékeſitvén, hogy minden dolgokat, mellyeket ßivedben el végeztél, ezeknec az tagoknac ßolgálattyoc altal végbennis viheſſed.

Arrolis el ne feletkezzel, hogy minekelőtte dolgaidat végben vinnéd, az te haragra vágyakozo indulatidat magadban megh foychad; Mert:

Horat. lib. 1. epiſt. *Ira furor brevis eſt*, az az:

Az haragh ſemmi nem egyeb hanem

nem rövid ideigh tarto dühöſſégh: melyben ſſükſegh hogy az Apoſtolnac amaz parancholattya általad megh tartaſséc: *Ha megh haraguztoc, ugymond, ne vétkézzetec, az Naplene mennyen az te haragotokon.* Ez légyen teneked kedveſb és gyönyörüségeſb dolgod, hogy az jókat nem chac bőchülletben tarchad, sőt nagy tiſſteſségreis érdemec ſſerént fel emellyed: és ez léſzen az te kiralyi ékeſséged, dichereted és fényeſséged: De ebbennis módot tarcz, megh ován attul magadat, hogy mindent érdeme és modgya fölöt ighen fel ne emel', de chac annyira, â menyire mind az te hatalmadnac ſ-mind az te alattad lévő Tartománnac allapattya el viſelheti; az feslet erkölechü lator emberec mélto büntetesſel megh büntetteſ-

Epheſ. 4. v. 26.

Ariſt. 5. Politic.

ſenec, kiki az miben maga vétkezet, maga terhellyenis róla, nem az Attya az fia vétkéjért, ſem az Atyafi az Báttyakac és Rokonſaginac roſſ chelekedetekért bünhödgyön; ſochal inkab egy embernec eſetiért egéſſ ház népe ne terhellyen, avagy egeſſ Nemzetségh gyülöségben ne juſſon; Mert:

Noxa caput ſequitur.

Az az:

Az kitül az vétec árrad,
Annac feje méltan ſzárad.

Kivantatic azis hogy kinec kinec jol viſelt dolgainac az te ſereteted és jo akaratodnac nagyvolta méltoképpen megh felellyen; de azert azte jo akaratod felettéb ki ne terjedgyen, hanem chacaz menyîre az dologh kivannya: Se pedigh

digh az méltó büntetes ellen gondolt mentségec az meltan megh büntetendöknec kedvezésére tegedet ne haychanac: megh gondolván azt hogy az boſſuságh tétel noha elsoben az megh bántatot ſzemély ellen vagyon: mindazaltal az te kedvezéſednec miatta ha az megh bantatot ſzemely önnön maga akarand amazon boſſut állani, és az maga ügyénec itilö Birája lenni, itt mnigyárt ez az maſic violentia avagy eröſaktétel és hatalom te ellened leſzen; ug'mint mikor ecképpen az te birtokodban lévöc ellen neminemü idegenektül efféle zenebonác támadnac, és az te alattad lévöknec nyomorgatoji ecképpen hatalmaskodnac: kic ellen méltán élhecz az te kezedben bizattatot kardodnac fenyî-

téké-

tékével birodalmadnac oltalmazására.

Ezec annakokáert mind azoc, mellyeket, az Istennec jo voltában bizván, remenlec és vároc te tüled; hogy ez en tanitásom és az te termeßetednec jóra valo haylandosága neminemü hasonlatossaggal és igyenesseggel ößve chatoltassanac: mellyecfelet oktatásul commendalom teneked amaz mindenféle okosságnac és eßességnec tanitó mesterét az egyebeknec mindennapi peldájokat imez közönséges versßerent.

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Az az:

Boldogh az oly ki tanul másenf-nem az maga kárán:

Eckeppen magad probájával

jával amaz bolondságnac mesterét, mely megh lőt dolgoc utan sokot következni, tudmiillic az késöre valo megh bánást könnyen el igizithatod te tüled.

Vegezetre immáran chac ezt kivanom te tüled szerelmes Fiam, hogy ha az én kivánságom és áldásom ez en remenségemnec meg felel jövendöben, mingyarást szemed eleiben fordullyon teneked az te Tiztviselésednec nagy méltosága; melynec fö és kiváltkeppen valo chéllya legyen, az te nagy tisztednec hiv és szorgalmatos gödviselésel valo ki szolgáltatása, erre lövöldözz minden te chelekedetidben, és ez legyen fö vége minden te viselendö dolgaidnac; aztöb dolgokat az mi illeti,

Plat. in Polit. Cic. 5. de Rep.

illeti, azoc chac neminemii toldaléc gyanant legyenec te nálad; noha ezekis mindazáltal mind ez egy fő végre folgállyanac. Egyebec ambator ſoc másféle dolgokban forgottabbac és tudóſbac legyenec náladnal, de tenéked ez életbéli fő dichereted gyanánt ez eg' legyen, hogyha az te Tíztviſelefednec jómodgyávalvalo ki folgaltátásában fő modon forgolodónac, és ugymint fő Meſternec lenni találtathatol. Illyen tanáchot adot régen aző maradékinac az Anchiſes az Æneasnac Attya, mint eztamaz Poëtaknac fejedelme az Virgilius ékefen hozza elő az ő verſei közőt, mellyec közzé az en Symbolumomis ſzépen be foglaltatot:

Excudent alii ſpirantia mollius æra,

Credo

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

illeti, azoc chac neminemü toldaléc gyanant legyenec te nálad; noha ezekis mindazáltal mind ez egy fő végre ſolgállyanac. Egyebec ambator ſoc másféle dolgokban forgottabbac és tudóſbac legyenec náladnal, de tenéked ez életbéli fő dichereted gyanánt ez eg' legyen, hogyha az te Tíztviſeleſednec jómodgyávalvalo ki ſolgaltátásában fő modon forgolodónac, és ugymint fő Meſternec lenni találtathatol. Illyen tanáchot adot régen aző maradékinac az Anchiſes az Æneasnac Attya, mint eztamaz Poëtaknac fejedelme az Virgilius ékeſen hozza elő az ő verſei közőt, mellyec közzé azen Symbolumomis ſzépen be foglaltatot:

Excudent alii ſpirantia mollius æra,

Credo

Credo equidem, & vivos ducent
de marmore vultus,
Orabunt causas meliùs, coeli-
que meatus
Describent radio, & surgentia
sydera dicent.
Tu regere imperio populos
Romane memento:
(Hæc tibi erunt artes) pacíq;
imponere morem.
PARCERE SUBJECTIS, ET
DEBELLARE SUPERBOS.

Epita-

Epitaphia.

SERENISS. ILLUSTRIS-
simorumque
Trium HUNGARIAE
TRANSYLVANIAEQ.
HEROUM.
Ob praeclarè Res gestas,
titulum
PATRIS PATRIAE
PROMERITORUM:
. STEPHANI BOCKAII
DE KIS MARIA.
. VALENTINI DRUGETH
DE HOMONNA.
. FRANCISCI MA=
GOCHII.
Nuper ab Anno MDCVI
in æternam beatorum
requiem translatorum.
O Homo MEMENTO MORI!

ALBAE-IULIAE TRANS-
SYLVANORUM VEXILLO
INSCRIPTUM.

MEMORIAE, ET HONORI,
SERENISSIMI
STEPHANI BOCHKAI
DEKIS MARCH.
DEI PRATIA
HUNGARIAE TRANSYL-
VANIAEQ.
SACRI ITEM
ROMANI IMPERII
PRINCIPIS,
ET
SICULORUM COMITIS:
MITIS, COMIS, PII, ET
MANSUETI,

GYULA-FEJIR-WA-
RATT ERDELYBEN, ZASZ-
LOJARA IRATOTT.

DLCZŐSEGES EMLEKEZETIRE,
AZ FELSEGES
KIS MARIAI
BOCHKAI ISTVANNAC,
ISTENNEC KEGYELMEBŐL
MAGYAR ORSZAGNAC,
ES ERDELYNEC,
ES AZ
ROMAI SZ. IMPERI=
UMNAC FEJEDELME=
NEC, SZEKELEC ISPAN-
NYANAC, ENGEDEL-
MESSEGEL, NYAJAS-
SAGGAL, KEGYELMES-
SEGGEL, SZELEDSEG-
GEL TÜNDŐKLŐ UR-
NAC,

ES

OB. MAGNI MOMENTI
RES GESTAS,
TITULUM
PATRIS PATRIAE
PROMERITI:
QUI POSTUMUM
MULTUMUM AVI-
TAE LIBERTATIS,
ET SALUTIS HUN-
GARICAE STATUM,
IMPEDITUM
PRAETEREA RELI-
GIONIS ORTHODO-
XAE CULTUM,
CORREPTIS VINDICIBUS
ARMIS,
HEROICA ATLANTE-
AQ. PLANE VIRTUTE
REPARASSET;
ATQ.

ÉS AZ Ő NAGYSAGOS DOLGA-
IERT, E DES HAZAJANAC
ATTYAL TITULUSSAT
MELTAN ERDEMLŐNEC:
KI MINEKUTANNA AZ
MAGYARSAGNAC ŐSŐK-
TÜL MARADOT, ES NA-
PONKENT FOGYATKOZASRA
FORDULT SZABADSAGAT,
ES MEGH MARADASA-
NAC ALLAPATTYAT,
ENNEKFELETTE AZ MEGH
HABORITOT IGAZ
ISTENI TISZTELETET
DOSZSZUALLO FEGYVERT
RAGADVAN,
REGI VITEZ MAGYAROK-
NAC IOSAGOS CZELE-
KEDETEC SZERENT
HELYERE HOZTA
VOLNA;

ES

ARMAQ. INTER POTEN-
-TISS. ORBIS MONARCHAS
ROMANUM VIDELICET
ET TURCICUM IMPE-
RATORES A CONTINU-
IS XVI. ANNIS
DUBIO ARDUOQ.
MARTE EXERCITA
(FESSIS REBUS CHRISTIA-
NIS SUCCURRENDO)
AUTHORITATE SUA
SUSTULISSET, ET
COMPOSUISSET,
INGENTI OMNIUM
BONORUM DOLORE,
CLADE PENNATIUM
GRAVI,
ET IACTURA CHRI-
STIANI ORBIS
INENARRABILI,

ES EZ FÖLDÖN AZ KET
HATALMAS
ROMAI, ES TÖRÖC, IMPE-
RATOROC KÖZÖT
EGESZ XVI. ESZTENDELEH
GYAKOR VERONTASSAL
RETEGTETÖ HADAKAT
(AZ MEGH LANKAT
KERES-TYENSEGNEC
SEGEDELMERE FUTVAN)
AZ O BÖCHÜLLETES
MELTOSAGAVAL IO
SZERECHESSEN LE CHEN-
DESSITETT VOLNA;
MINDEN HAZAIOC
SZERETÖ HIV EMBE-
REKNEC NAGY BA-
NATTYOKKAL, ES EZ
FÖLD LAKOSSINAC NAGY
ROMLASOCKAL,
S-AZ EGESZ KERESTYEN-
SEGNEC KIBESZELHE-
TETLEN KARAVAL,

BETEG

VII. AEGROTATIONIS MEN-
SE NON SINE SUSPICIONE
INSIDIOSE SURROPATI
VENENI,
(O SCELUS O NEFAS!)
INTER CONTINUA AD
DEUM SUSPIRIA,
ET ARDENTES SUAS
PRECES,
CASSOVIAE: ANNO
CHRISTI
M.DC. VI.
XBRIS DIE XXIX.
HORA V. MATUTINA
DIEI VENERIS,
AETATIS VERO SUAE XLIX.
IN DOMINO NON MINUS
ANIMOSE,
QUAM PIE ET PLACIDE
OBDORMIVIT.
POSITUM.

BE-

BETEGSEGENEC VII.
HAVABAN LESELKÖDES-
DÖL SZARMAZOT
MEREGHBEADAS MIATT,
(OH ATKOZOT FENE
CHELEKEDET!)
ISTENHEZVALO SZÜNETLEN
FOHAZKODASIBAN
ES BUZGOSAGOS IMATSA-
GIBAN.
CASSAN: CHRISTUS
URUNKNAC
M.DC.VI. ESZTENDEIEBEN,
DECEMBERNEC XXIX. NAP-
IAN, PENTEKEN
V. ORAKOR REGGEL.
ELETENEC XLIX. ESTEND.
NAPYLELKI BATORSAGH-
BAN, ES ISTENI FELELEM
SZERENTVALO CHENDES-
SEGBEN AZ URBAN
EL NYUGOTT.
TETETETT.

Ille

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

ILLE ego magnanimis HEROS virtutibus ortus
Inclyta Pannonia Christe corona tua.
Fida, tuo postquam pro nomine prœlia gessi,
Armaque pro Patria digna salute, tuli.
Te Duce jam Victor, Patriamque ruentibus armis
Suspendi adversa tristia bella manus.
Nunc victus valido non Marte, sed arte veneni,
Pro Patria, Victor, vincor ab arte, solo.
Christe mihi, mihi Christe salus, mea Christe voluptas,
Cujus eram vivus munere quicquid eram.

Da

Da (dare namque potes) dum
molliter ipse quiesco
Succedat laudi fida coro-
na tuæ.
Quâ Duce Pannonicas tua
gloria sancta per oras
Crescat, in immensum
multiplicata decus.
I. RIMAL.

Ille ego BOCHKALDUM
claro de sanguine cretus
Magna fui HUNGARIAE
spesque, decusque meæ.
Ardua pro CHRISTI qui
nomine prælia duxi,
Proque DEO & PATRIAE
multa salute tuli.
MeAR-

MARTE potens pressi victri=
cia Cæsaris arma,
Me Dominum agnovit
Pannonis ora suum.
Me Duce RELLIGIO cum
LIBERTATE triumphat,
Aurea pax toto me Duce
in orbe viget.
Me Mars non potuit ferro
domuisse cruento,
Fraus tamen oppressit me
scelus atque viri;
Qua mihi præclaros Re=
gni asportavit honores
Utramque: hæc eadem sustu=
lit ecce dies.
Disce meo exemplo mortalia
temnere quæris
Cum Christo æthereis
regna tenere poli.
A. S. R. S. C.

ILLUSTRISSIMI
COMITIS & DN.
BN. VALENTINI DRUGETH
DE HOMONNA JUDICIS
CURIÆ
Regni Hungariæ, &
Sacræ Regiæ Majestatis
Consiliarii: nec non
Comitatuum Zemplini-
ensis & Maramaru-
siensis, ac in Huszt Co-
mitis, Patris Patriæ,
Ecclesiæ DEI defen-
soris & propugnatoris
acerrimi, Religionis
Christianæ assertoris
constantissimi, &c.
Die 9. Novembr.
Anno Christi M. DCXX.
Ætatis suæ 32. defuncti.

I.

I.

POSTQVAM te genuit la-
vitque Unguaridij undij,
Euphrosyne verum nomen
adepta parens:
Bartphanæ puerum post=
hac fovêre virentem,
Hinc & Eperjesides te do=
cuêre Deæ.
Ast ubi concessa est annis
prudentia major,
Ornarunt thalamos
Thallya, Palochya, tuos.
Tum Ducis officium tibi
contulit Hungara tellus:
Iudicis hinc Regni mu=
nus habere dedit.
Mors tumulo corpus, men=
tem Deus addit Olympo,
Famam ritè solum per=
sonat atque salum.

II.

II.

Siccine DRUPETHLAE decus
indelebile gentis?
Dormit Homonnaea dictus
ab urbe VALENS?
Patriae Pater, ô currus
auriga ruentis,
Cur immatura morte
peremtus obis?
Sat vixti, fateor, quia sat
bene: miles ut acer,
Prudens utque senex,
ut juvenisque pius.
Attamen ante diem nobis
ereptus abisti,
Hei mihi multorum fle=
tibus aucte virûm!

III

III.

Hic DRUGETH ille VALENS:
satis est: quám plura referes.
Notior ille solo, gratior
ille solo.
Hoc est,
Lt DRUGETH BALINT,
Elegh, rolamint,
Hogy sem szollanal
Teöbbet mondanal
Ez feöldön hiresb
Az eghben kedvesb.
IOHANNES BALOGUS
Tolnæus.
S.K.P. Ecclesiæ Ungwariensis.

SAEPE sacer vatum claro-
rum concinit ordo,
Quem rigat æterno flu=
mine Coeles amor.

Insignes

nsignes pietate viros, for-
tesque Dynastas,
Dum rapiunt celeres
lanificaeque Deae:
ulcia, qui poterant defen-
dere ab hostibus arva,
Et patrios fines, progeni-
emque sacram.
ilicet irarum fluctus
sub pectore volvit,
Tum, Pater & Verbum,
Flatus & ipse Deus.
annonicae, infandum! gen-
tis praecordia, IOVAE
Sensere iratas tristia
saepe manus.
stulit hem! quantos Hero-
as, Martia virtus
Extulit impare quos
robore & arte simul.
Quos

Quos rapuisse gregem ra-
bida de fauce misellum
Fas Othomannigenûm,
Romulidaeque Caci.
Hos inter Stephanus, la-
crymoso funere mersi,
DRUGETH Homonniades,
Bathoreusque Comes,
Clari & MAGOCHII fra-
tres, Forgaczq; Doboque,
Nyarius, & Chaki, Ra-
kociusque senex.
BOCHKALDES Christi
turbam dum vindicat ehen
Tollitur è medio dira
aconita bibens.
Sic nihil extremo manet
inviolabile fato,
Et pariter parvis
magna repente cadunt
Quidni?

uidni? primigenæ sic cum
meruêre parentes,
Qui malè versarunt pecto=
re grande nefas.
im etiam ipsorum celeri
vestigia cursu
Et plebs & proceres, tur=
baque sacra legunt.
d quorsum ista queror?
siquidem crudelior alto
Fama dolore premit pectus
utrinque mihi.
u iterum properâ duri
inclementia fati
Morte VALENTINUM
DRUGETIDEM rapuit.
em primum dederat juve=
nili flore virentem,
Quod priscis fuerat Zem-
pliniense forum.

Nobile-

Nobile qui generis du=
cunt ab origine nomen,
Ut regat imperio, judici=
oque pio.
At quum tartarei co=
luber regnator averni,
Exueret vinclis colla
pedesque suos.
Atque gregem tonso si=
gnatum vertice Papæ,
Mandaret Latii jussa
sequenda fide:
Nomina qui Christo de=
derant, populentur ut eu,
Crudeli, pariter flam
migerâque face.
Tum Deus Isacidûm coelo
prospexit ab alto,
Tristibus & laqueis eri
pit ipse suos.

Doc-

POCHKALDEM siquidem
veteri de stirpe, valentem
Aere & consilio, suscitat
ecce Virum.
Martia qui intrepidus glo=
merans lecta agmina circum,
Drugetidem fortem præfi-
cit ipse Ducem
Et fuget Ausonii, turbam
de limite Papæ,
Pannonico, & tutum red-
dat ovile Dei.
Hæc etenim vasto pia dogma-
ta mergere Ponto
Audebat, sanctas diri-
pere atque domos,
Quin etiam Aethnæo ferrum
miscerier igne,
Et maculare manus san-
guine sæpe pio.
Spum-

Spumantem optavit spe-
cus atri vulneris undam
Reddere Drugetides, an-
te diemque mori.
Quam divinus honor caput
objectare periclis
Sentiret, Pelagi ferre
minasque graves.
Si Lux Dardania, spes
fidissima Teucrûm
Occubuit bello pro patra
atque grege.
Cur, ait, ô Socii, divino
numine fulti,
Arma negdremus pro
Patria atque Deo!
Dulcius haud etenim quic-
quam est, vel honestius unquā
Quam gemere extremum
pro Patria atque Deo.

Hij —

His dictis; aptant clypeos
durasque sagittas
Marticolæ celeres queîs
metus omnis abest.
Anteit Drugetides his,
turbam forpice tonsam,
Insequiturque potens
robore Marte simul,
Ister ubi aggreditur rapi=
dus, de gurgite arenas
Emittitque, vagas Martia
castra locat.
Uyvarica & circundat for-
tia moenia, tandem
Ut juga Romani destru-
at ipse Dei.
Ast ubi Turca ferox per-
rumpere limina tentat
Drugethidæ exilis pan-
ditur ecce via
Ne-

Ne mala gens prædâ miserum potiretur; Olympi
Isthic namque cohors maxima Regis erat.
Obstupuit fraudis gens gnara, volantia signa
Vidit ut in celsa volvier æde Ducis.
Consilium prudens, pietas & relligiosa,
Emicuit, constans hic Ducis atque fides.
Istriaca, ut merito famam vulgare per orbem
Desinat haud ullo tempore, terra satis.
Agmina namque piûm duris jactata procellis,
Palmis duplicibus, jam pia vota canunt.

Hinc

Hinc Bochkaïades revocat:
versare vicissim
Pectore consilia ut pro-
vida ritè queant.
hristicolæ ut tandem fru-
ier sic pace quieta
Possint; atque Deo dicere
dulce melos.
oncurrunt Proceres patri-
is virtutibus aucti
Concordes; animi vota
benigna ferunt:
ndupe ratorem, Latii qui
sceptra gubernat,
Conjunguntque sibi foe-
dere perpetuo.
uos DRUGETH Martis
non ultimus inter alumnos
Consilio arcano est inge-
nuâque fide.

Quem

Quem Bochkaïa des semper
dixisse probatur
Aetate esse virum, judi-
ciove senem.
Immerito haud: siquidem
Regni moderatur habenas,
Funera post clari Princi-
pis atra, piè.
Atque inter turbam, mise-
rûm vastare peritam
Aediculas, dulcem junxit
amicitiam.
Quam nullus poterat pre-
cibus placare, jubere
Consilio quivit jussa alie-
na pati.
Aegra licet tristi langue-
rent corpora morbo
Tum: tamen ingenii vi-
ribus aptus erat.

Ut

t genitor vitam dare non
exhorruit unquam,
Dulci pro patriâ proge-
niæque sacrâ.
ui Mavortis erat calces
apprendere duri
Relligio, atque decus
Martia castra sequi.
ic ipsi Patriâ jucundius
extitit unquam,
Nil cui chara fuit
relligiosa cohors.
ost ubi MATTHIAS Re-
gni diadema coruscans
Accipit & patriæ regia
sceptra tenet:
unc dare jura jubet, Patri-
as sic solvere Leges,
Indicio & cunctos ut re-
gat ipse bonos.

Indice

Iudice sub cives hoc urbes
oppida florent,
Pingve & rus colitur,
relligioque viget.
Opprimit haud teneros, pu-
pillos, atque marito
Quas viduarat hians
urna humilemque gregem
Pectore namque manent
alto coelestia legis
Iura, manu volvit scri-
pta sacrata piâ.
Ne nota regione viarum
excedere possit
Sanctarum, ast recto
tramite ritè sequi.
Est etenim pedibus Ser-
mo lucerna piorum
Divinus Vates ut ca-
nit Isaïdes.

Hoc-

Hoc potuit curas animo
superasse sereno,
Rebus in adversis atque
aluisse fidem.
Non Latii saevae Divi po-
tuêre timorem In-
ferre minae, licet is
fulmina bruta daret.
Ast animo forti juga sic
contemsit iniqua,
Bubalus obliqua ut
temnit aratra ferox.
Tunc merito Proceres pos-
sint imitarier omnes,
Quos premit immenso
pondere Cacus atrox.
Ast tristes vitae ruperunt
fila sorores,
Cui Deus Ausonius
quivit obesse nihil.

Ergo

Ergo magnanimi Proceres
advertite mentem,
Drugetidem & vestrum
pergite flere Ducem,
Ipse etenim fines patria
defendit ab hoste
Diro, Consilio, & Marte
feroce, pio.
Atque etiam novit magna
componere lites,
Et dictis animos tolle-
re rite bonos.
At perculsa malis Eccle-
sia, flumine vultum,
Humectare decet te,
& laniare genas,
Drugetides siquidem va-
sto submergere ponto
Studebat, caput, & mille
pericla prato:

Sal-

Salvifico ut possis fruier
sermone beate,
Laudibus æternis & cele-
brare Deum,
Tu quoque gens sacrata
Deo, quæ ad flumina pasta
Ducis viva sacras Imma-
nuelis oves:
Immeritò hanc tristes ge-
mitus ad sydera tollis,
Percutis & pectus terque
quaterque manu.
Et vos quibus nervum stu-
dii moderante Minerva,
Drugetides fovit, dicite
triste melos.
Hungara quos tellus alit,
imo ex pectore mecum
Hæc pia vota Deo fundi-
te quæso pii:

Condito

Conditor ô rerum Rex divûm
Rex hominumque,
Imperio cujus subjacet
omne solum,
Ne, Pater Hungarica gen-
ris, quam robore, terrâ
Eduxti Scythicâ, non
membr esse velis.
Neve tuum linguas po-
pulum infensique furoris
Torqueat ignibus, quos
tua dextra tenet.
Sanguine quii potius que-
sitos atque redemtos,
Vultu respicias, Optime
Christe, tuo.
Et nobis serva Proceres Pa-
triæ, atque tuere
Nomina qui dedunt pe-
ctore & ore tibi.

Ut

Et piagens possit merita
tibi dicere laudes,
Qui sine principio est, qui
sine fine Deus.

ALLVD.

BUSTUM quisquis ad hoc
viam secare
Pergis, scire velis cubet
quis aut hic.
Pallas ingenio: diserta
proles
Laërte eloquio: fatus
Deorum,
Insigni pietate, san-
guine Heros:
Hector Marte: fidelis
& Patronus
Pentis Pannonie: Paterque
fidus Pup-

Pupillum: Domini gregis sacrati
Defensor: pius ultor atque vindex:
Puræ religionis acer atque
Assertor: Patriæ columna fida:
VALENS DRUGETIUS
Comes de Homonna
Hoc sub marmore conditus quiescit:
Hujus tu cineri fave benignus.

Patrono & Mecænati æterni memoria colendo

MICHAEL VARDI
Dobranus M. P.
Luctus-

LUCTUS

Super prematurum obitum ILLUSTRISSIMI COMITIS ET DOMINI, D. FRANCISCI MATHOCHII QUONDAM SACRAE REGIAE MAJESTATIS Consiliarii bellici, partiumque Regni HUNGARIAE Superiorum generalis Capitanei; nec non Comitatuum Bereghi & Thorna Comitis, Orthodoxae Religionis propag.

pagatoris ardentissimi, Ecclesiarum nutricii benignissimi, Scholarum Patroni diligentissimi, Patris Patriæ providentissimi, omnium seculorum memoria dignissimi. &c. Anno ætatis XXX. 21. Novemb. hora 5. vespertina: Salutis vero nostræ A. M.DCXI. in coelestem Patriam evocati.

PLANGITE Pannonia Proceres, Juvenesq; Senesq; Plangite: justa fati causa doloris adest.

Occu

Accubuêre SIMON FORGACH,
CHAKIQVE, DOBOQ
DERSFIUS, & NYARI,
Martij alumne jaces.
BATHORI Index Regni
verè inclytus heros:
Cui DEUS: atque Themis
maxima cura fuit
Et quoq; BOCHKAIDUM
decus immortale, domâsti
Ausonii postquam facta
nefanda Lupi.
Ante diem fragiles liquisti
corporis artûs,
Dum lue pestiferâ pocu-
la tincta bibis.
Colluntur tamen hic cædis
fraudisq; Magistri:
Quicquid agant, vera haud
sternitur ense fides.

BOCH-

BOCHKAIDUM semper
manet indelebile nomen.
Qui Patriam servat non
potis ille mori.
Nec te Mors totum eri-
puit SIGEMUNDE RAKOCZ.
Agria cujus adhuc par
ta trophaea stupet.
Hos sequeris Tu PRINZO
DUM non ultimus ordo.
Cum solvis STEPHANO
fata suprema tuo.
TUQ. Sepusiacâ THURZO
NUM stirpe create,
TEÖKÖLIQ. suae gloria
summa domus.
Tu quoque HONNAIDES
nulli virtute secundo
Qui poteras titulum
Regis habere, jáces.

Sed

Si quis tot Patriæ casus
& funera versu
Enumerer, lacrymis
obruor ecce novis!
Funera namq; prius quam
Patroni audio morbum:
O carbone mihi sæpe
notanda dies!
Funera tangentis media
vix limina vitæ
Audio MDCCXLI Pa-
tria tota dolet,
merito: Patriæ culmen,
columenq; salutis,
Judicio, factis egregiique,
fuit.
Rectore Virtutem, non
tantum stemmate gessit:
Quos jactant multi sed
sine laude Viri.

Cor-

Consiliis fueras Nestor,
Patriaeque Pericles:
Pelides gestis, Tullius,
eloquio.
Te Proceresque gemunt
properatâ morte peremtum
Te Populus, Templa &
martia castra gemunt
Tu cum PANNONIDUM
generalia sceptra teneres:
Pax & Iazygibus, Pan-
noniisque fuit.
Ast ubi Tu jussus sce-
ptrorum ponere curas,
Qui casus Patriam, quaeve
pericla premunt!
Hinc Regni varii motus
hinc tristia belli
Damna urgent ullo
vix reparanda die:

Hung-

ungarus in propriam
Gentem (miserabile dictu)
Ensibus infestis bellum
agitare parat.
o quales periêre Du-
ces, quot bruma necavit,
Quas famis atq; sitis
sæpè tulêre vices!
acica terra refert, Hun-
ni madefacta cruore
Militis: & Siculi plùs
satis arva docent.
eflet Nobilium Hun-
gariæ clarissimus ordo:
Et BATHORI, cujus
Marte petitus honos.
Patriæ Cives, ô tristia
funera plebis!
Talia quis belli semina
tristis, alit?

Thre-

Threïciis canibus satis
est cingi undique: sævos
Haud ovium domi opus
lacte fovêre Lupos:
Hæc Tu prospiciens volu-
isti avertere, verum
Eripuit coeptis Te fera
Parca piis.
Hanc Tibi sed quanquam
eripuit mors invida vitam
Virtutis laudes tollere
nulla potest.
Vixisti gratus Patriæque,
Bonisque, Deoque,
In patriâ vivit laus tua
mensq; polo.
At tu DERSFLADUM
prognatâ stirpe Dynastûm
URSULA, MAGOCHII
fida marita tori.
Pone

ne modum lacrymis,
latis est pia jura Marito
Solvisse: & sanctâ Fata
litâsse prece:
on certè periit, sed ad
ætheris astra præivit
Limina nam vitæ prospe-
rioris adit.
OCHRALDUM semper
manet indelebile nomen:
VLVet MagoChLDes: sLC
qVoqVe HoMonnaLDes.

EPLTAPHLVM.

Quæras, pie Lector, hoc
sepulcrum
Quem Civem Patriæ tegat
sepultum?
his scire tibi licet
Phalæcis.

Fran-

FRANCISCI tumulo
jacet sub isto
Corpus MAGOCHII pii
DYNASTAE.
Qui postquam meruit
suis vocari,
Gentis Pannonicae Pa-
rens, decusq;
Nestor consiliis, salusq;
plebis,
Et lumen Patriae; Suos
reliquit.
O factum ter & amplius
gemendum!
Tu Lector bone, dicta
lecta, linque;
Et quocunque voles, abito
sospes.

KOPORSONVALO VERSEC.

Ha tudni kégyès Olvasó
kévanod,
Ez sirben ki légyen temet-
vè? szánod
Mihelt ez kevés ighét
olvasándod,
Itt az GROFF MA-
GOCHI FERENCZNEC testè
Helyhez tetvè vagyon; ki-
nec jó hirè
El terjedvè maratt nagy
soc időkrè.
Ki migh élt HAZAIA-
NAC hivèn szolgált;

Mellyért

Mellyért ATTYAL NEV
követtè: s-igy vált
Ez vilaghtol megh: hogy
ez névrè talált.
Halálát HAZAIA si-
rattya méltán!
Ennec szép nevè, hirè, az
tè szádban
Légyen; mîgh MAGYA-
élsz, nagy böczbè, s-szám

Honoris, & debitæ gra-
titudinj ergô, Patro-
no & Mecænati pe-
petuum colendo.
GEORGIUS KOROTZ
SZEPSINUS M. P.
x.x.x.
xxx
x.

UNG-

UNGARIA.

Heu sine sole diem lucescere
posse putabam,
Si post MAGOCHIUM pax
foret ulla mihi!
Post mortem illius pacem mihi
fata dedêre,
Heu lucere diem jam sine
sole puto!
Jam repente Tuos Cives, cha-
rosque Penates
Desetis ô Patriæ Portus, &
aura Tuæ?
Tutor eras æqui, fidei decus,
ultor iniqui,
Ardua virtutis gloria, Mar-
tis honos.

Ah

Ah quàm perplexus Te tum
cruciabat amaror,
Perdere dum DACOS fex
Iebusæa cupit!
Ah quantæ fuerant pacis
Tibi foedera curæ
Quanta fuit lacrymis jun
cta quærela tuis!
Ergo quis dignas lacryma-
rum suggerat undas?
Quisve queat merito spar
gere rore taphum?
Plange novennarum lectis-
sima turba Sororum
Moestáque funereo fune
ra cinge metro.
Et Politia fleat, viduata
Ecclesia plangat,
Planctus ubique boet,
luctus ubique sonet.

Plan-

Planctibus adde modum pia
plebs tamen, atque quereli
Te decorare decet, non one-
rare rogos.
Quod placuit Domino, factum
est, fortissimus HEROS
Jam coelis animam redi-
didit, ossa solo.
Christus erit nostræ fiducia
certa salutis,
Militat ille meo pro gre-
ge, proque solo.
Michael Karazteleki Szi-
lagynus.

Allusio ad dictum Jobi c. 14. v. 5.
Quoscunque innumeris torta
modis juvat
Prolongare diu stamina,
perfidam &
Arte est Pæonia tollere
mens necem

Ineas-

Incassum feriunt caput,
Non fas fixa sibi tempora
longiùs
Mortales proprijs duce-
re viribus;
Nec mortis properæ fer
re luem prius,
Quam divina volet manus
Præcisas tenet en namque
dies Iova,
Menses quem penes est
scire hominis suos
Vitæque arbitrio ponere
terminum
Cunctis non ita travium
Quod si quis cerebri posset
acumine,
Tentasset rapido Pannon
in agmine
FRANCISCI ilia nunc
MAGOCHII pia Sic

Sic ne essent graveolentia
uem pol Magnanimum
dira necessitas
Pacis dum cuperet nectere
clausulam
Hunnum, inter Siculosq;
Alpicolas Getes
Iratos, citò sustulit.
Tunc Solis volucres ante
Sagittifer
Versabatur equos, jam quoq;
quattuor
Septemis rediens cursibus
ad suos
Cantabat nIVeVs Modos.
Sic tu moesta Dei Ecclesiá
vulnere
Licta es tabifico saucia:
quare age
Quum sic nil potis hic
coelica suspice
Fundens supplicuas preces.
Inten-

Intendat vigiles juxta
Diespiter
Curas ne penitus causi
ruat Tua,
Sed virtute Duces sub-
stituat Tibi,
Sub queîs libera gestis
Joannes P. Chertvelyesinus.

Hea mihi, PANNONIAE
riguis dicuntur in oris
MARS & MORS sedes,
atra locasse suas!
Imminet ille hastâ ci-
vili sanguine tinctâ
Civibus ista bonis toxica
sceva parat.
Ille serit bella, & vario
omnia turbine miscet
Qui gladium vitat
MARTIS eum ista neca
sat

Sat mihi certus erit (ne longa exempla requiram)
Testis MAGOCHIUS, testis HOMONNAIDES.
Consiliis ambo illustres, virtutibus ambo
Et verâ CHRISTI cognitione pares.
Decus HUNGARICAE gentis, Patriaeque corollae
Ara, salusque, suis hostibus exitium
Quaesistis pacem, pepulistis praelia: verùm
Quos MARS non potuit vincere MORS potuit.
Os Patriae Patres, populique fuistis asylum,
Qui Bonus hic lacrymas ergo tenere queat!

Vos

Vos Proceres deflent, po-
pulus desiderat omnis,
Vos flet & Aonio turba
sacrata choro.
Nos quoque Teutonicæ
sectantes signa Camoenæ,
Signum moesticiæ car-
mine triste damus.
Sed VOBIS jam parta sa-
lus vera est: nihil in VOS
Jam neq; MARS neq;
MORS, juris habere potest
Ergo sacri HEROUM ci-
neres requiescite: quisquis
In DOMINO moritur, vi-
vit is usque Deo.

Paulus Benyes Szepsinus

Dosie

Sic merito fatum deflevit acerbum
Qua fuit à magno gens adamata Deo.
Ille pius sanctas Domini purgaverat aras,
Restituit lapsam cum pietate fidem:
Attamen haud potuit mortis vitare sagitta,
Veliaca infestâ dum petit arva manu
Et non dissimili fatorum injuria clade
Affecit: sancti spes columenq; gregis.

Dum

Dum fera Pannonias bello-
rum concutit oras
Barbaries, ferus & Mars
sine lege ruit.
Tu sacrum illustras cultum
non segnis honorem
Divinum sanctâ cum
pietate colens,
Fecisti Aoniis solatia
dulcia Musis,
Quarum dum steteras
res in honore fuit.
Nunc autem duræ sæva in
clementia mortis
Abstulit, & superas jussit
adire domos.
Jure igitur Patrii deflent
tua funera Cives
Qui casu Tanti damna
tulêre viri.

Luget

...get Pieridum tristissima
turba Sororum,
Et moesto niveas irrigat
imbre genas.
...id miseri lacrymas su-
spiria moesta querelas
...undimus: & languor pe-
ctora torquet edax?
...rte etenim felix fruitur
meliore; beatus
Angelicos inter victitat
ILLE choros.

...mericus Kinches Tasnadi

...lendida Pannoniæ ceci-
dit (cecidisse dolendum!)
Anchora, & exiguo marmore
tecta jacet:
...cidit Ungariæ lumen; fidusq;
Patronus
MAGOCHIUS, Patrii firma
columna soli. Qui

Qui fuerat MAVORTE pa-
tēs & ad omnia promptus
Candidus, atq; piæ rel-
ligionis apex.
Fato præcipiti vitam mors
abstulit illi,
Heu semper summis mors
inopina Viris!
At tu magne DEVS jam-
jam miserêre Tuorum,
Et dextrâ sanctum contue
are gregem.
Conserva Proceres Patriæ,
magnosq; Dynastas,
Qui pascant populum,
CHRISTE benigne, Tuum

Daniel P. Warsanyi.

FINIS.

A2

Az Könyvnyomtató â kerez-
tyén Olvasonac Istentől
soc jokat kevan.
Acki idegen nyelvenvaló
Könyvet, hiba s-fogyat-
kozásnelkül kibochata-
ni akár, szükseg hogy
az, mind azt az nyelvet
alkalmassan tudgya,
s-mind annac igyenge-
tesében Hiúzi fényes sze-
me legyen. Ebben való
hatramaradasom miatt
valami approléc fogyat-
kozasochkac chúsztac
az kis könyveczkebennis
avagy egy botünec más
helet tétele, vagy más
egyeb akadályoc miatt,
mellyeket ighen könnyen
megh

megh igyengethecz ke-
reztyén Olvaso. Legy e-
gességben, és élly hiva-
talod és tiszted szerent
az nagy Istennec dich
retire, s-tiztessegere
ez kereztyén Királnac
kereztyeni szép tanita-
val, kire segellyen Is
ten szent Fiáért. Amen

M.T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA